

Leger-evolutie in democratischen zin.

Het is natuurlijk, dat een artikel onder bovenstaanden titel in de *Vragen des Tijds* — van de hand van den Kaptein der Infanterie L. W. J. K. THOMSON — verschenen, onze bijzondere aandacht wekte. Wij hebben toch, in den laatsten tijd — met betrekking tot ons leger — zóó herhaaldelijk de woorden „evolutie” en „democratischen zin” zien en hooren bezigen, en wij hebben ons daarbij zoo vaak met klanken, in stede van, op stevigen grondslag rustende, scherp omljnde beginselen, moeten vergenoegen, dat wij gretig elke gelegenheid aangrijpen, om onze kennis van zaken te vermeerderen, door bij hen, die deze woorden in hun vaandel schrijven, ons licht te ontsteken. Daartoe vonden wij te eerder aanleiding, omdat van zekere zijde „à tort et à travers” getracht is, om — met welke bedoelingen dan ook — aan de beginselen, welke wij op het gebied onzer legervorming en legerorganisatie voorstaan, den stempel van conservatisme — liefst nog wel star-conservatisme — op te drukken, en het ons dus van bijzonder belang toescheen om, door toetsing en vergelijking, te komen tot de kennis van die punten, waarin zij, die zich zoo vooruitstrevend wanen, ons voorbijstreefden.

Ligt in het voorgaande reeds voldoende verklaring ter beantwoording van de vraag, waarom onze belangstelling door het reeds genoemde artikel in zoo bijzondere mate gewekt werd, wij moeten er dadelijk bijvoegen, dat ook de persoon van den Schrijver daartoe het zijne bijdroeg. Wanneer toch iemand, die, niet ten onrechte, met het aureool der oorlogservaring omgeven wordt, ¹⁾ geheel ongeroepen voor het

¹⁾ Of oorlogservaring alleen, vooral wanneer zij onder de hier gedachte omstandigheden verkregen werd, voldoende geacht zou kunnen worden om den bezitter daarvan tot degelijk legerhervormer te stempelen, laten wij buiten beschouwing. Wél brengen wij onder de aandacht, dat het, blijkens de feiten, niet onmogelijk is, dat de ervaring, in den eenen oorlog opgedaan, die, uit den anderen medegebracht, neutraliseert.

voetlicht treedt, om ons zijne denkbeelden te ontwikkelen ten aanzien van de hervorming van het leger, dat hem, wiens borst de hoogste militaire onderscheiding versiert, bijzonder lief moet zijn, dan heeft hij ongetwijfeld recht op onze bijzondere aandacht.

Daarbij komt nu nog een ander, in ons oog niet minder belangrijk, feit. Deze zelfde Schrijver toch, meende betrekkelijk kort geleden — het was in 1898 — zijne oorlogservaring in de schaal te moeten werpen om een even krachtig, als gedocumenteerd pleidooi tegen de verkorting van den eerste-oefeningstijd te doen hooren, toen hij in zijne brochure: „Zesmaandsche oefentijd voor het Wapen der infanterie?”¹⁾ den Heer W. C. SCHÖNSTEDT bestreed. Waar thans een pleidooi vóór een korten oefentijd van de zelfde hand verschijnt, is het duidelijk, dat de S. zelf „in democratischen zin geëvolutionneerd” is, weshalve zeker niemand beter dan hij, ons kan schetsen de wegen, die zijn verstand gegaan is, om, onder den invloed van verschillende indrukken en oorzaken, van het eene tot het, lijnrecht daar tegenover gelegen, andere standpunt te geraken; kan hij ons dus in een kort bestek die evolutie doen medeleven en ons in het wezen daarvan doen doordringen.

Vooruitgrijpende, op hetgeen hieronder volgen zal, moet de verklaring ons reeds thans van het hart, dat wij in onze verwachtingen zijn teleurgesteld. Niet het minst ten aanzien van den „democratischen zin”, want waar reeds het woord „evolutie” alleen, den geleidelijken overgang tot een beteren toestand in zich bevat, wordt aan dit woord eene bijzondere „saveur” gegeven door de toevoeging „in democratischen zin”, vooral in den tegenwoordigen tijd nu de meeste samenstellingen met „demos” modewoorden zijn en ieder, die nu niet juist in den hoek van het conservatisme gedrongen wil worden, met „demos” gaarne wat coquetteert.

Ten aanzien van den „democratischen zin” nu, vernemen wij het volgende. „Men spreekt van een aristocratisch en van een democratisch legerstelsel, zooals men ook spreekt van aristocratische en democratische Staten; de benaming is slechts betrekkelijk, want in alle legervormen zijn beide beginselen verbonden — het is nu maar de vraag, welke der elementen overheerscht.” „Een zuiver aristocratisch leger, d. w. z. (een leger) waarbij het gezag absoluut, aan wet noch regel gebonden is, heeft waarschijnlijk nooit bestaan.” „Evenmin is een zuiver democratische weermacht denkbaar, waarbij de gehoorzaamheid aan den wil van den meerdere als 't ware elk oogeblik kan worden opgezegd; waar het gezag uitvloeisel is eener opdracht van onder-af verleend en aan een strenge contróle is onderworpen van hen, die zich onder het gezag te buigen hebben. Juist daardoor wordt het gezag beroofd van datgene, wat het behoeft om gezag te zijn: erkenning, zonder meer.”

„De geschiedenis weet gevallen aan te wijzen, waarin strijdmachten

¹⁾ Zie Mil. Spect. 1898, blz. 507.

het zuiver democratisch stelsel sterk naderden; na korten tijd vormden zij zich of gingen als strijdmacht te gronde. De boerenoorlog toont herhaaldelijk, hoe een verzameling van gelijke vrije mannen door aanvaarding van de gezagsidee tot strijdlichaam werd, doch ook dat het noodzakelijk is gebleken, dat gezag van boven te verleenen." „Het is nu eenmaal strijdig met de menschelijke natuur — en dat bleek ook in dezen oorlog — om het aristocratische of democratische begrip in zijn uitersten te zien toegepast. Zoowel gevoelen we telkens de behoefte aan een zekere mate van vrijheid als aan een gezag, waarop we vertrouwen kunnen, dat we desnoods blind kunnen volgen. Men zal nu begrijpen, dat in een volksleger, een weermacht, die inderdaad de macht tot wren bezit, het democratisch beginsel slechts tot zekere hoogte kan doorgevoerd zijn; evenzeer als in het oude staande leger het gezagsbegrip niet absoluut was. Intusschen de begrippen: staande en volksleger staan tegen elkaar over, in wezen zijn ze elkander vijandig."

Wij verklaren volmondig, dat wij na de lezing van de, hierboven afgedrukte, toelichtingen op het democratische begrip even wijs waren, als te voren. Evenals zoo vele malen vóór deze, vonden wij ook nu weder woorden, niets dan woorden, waar wij hoopten een zuiver gedacht stelsel voor ons ontvouwd te zullen zien.

Wij vernemen bijv., dat in een volksleger het democratisch beginsel slechts tot zekere hoogte kan doorgevoerd zijn, maar wij blijven geheel in het onzekere verkeer omtrent de vraag tot welke hoogte, dit dan wél het geval zal zijn. Wil dat „tot zekere hoogte", in verband met de, van de zuiver democratische weermacht gegeven, definitie, zeggen, dat in het volksleger de gehoorzaamheid, nu wel niet „als het ware elk oogenblik", maar dan toch „binnen zekere grenzen" kan worden opgezegd; het gezag, nu wel niet „geheel", maar dan toch „in zekere mate" uitvloeisel is van eene opdracht van onder-af; het gezag nu wel niet aan „eene strenge contróle", maar dan toch aan „eene zekere contróle" onderworpen is van hen, die zich onder dat gezag hebben te buigen? De „zekere hoogte" zou het doen onderstellen, ja, de oppervlakkige lezer zou het kunnen meenen, doch wie goed leest, zal alras ontwaren, dat dit toch de bedoeling niet kan zijn, want, zoo hooren wij verder: gezag behoeft, om gezag te zijn, erkenning, zonder meer; dus geen opzegging, geen opdracht van onder-af, geen contróle!

Maar waartoe dan die vaagheid in uitdrukking, die, schijnbaar gewilde, onvolledigheid, welke ons hier niet minder treft, dan de heftigheid en ongebondenheid, welke elders zoo menig ongeteekend artikel ontsiert? Naar onze meening alleen, omdat men voor de consequentie van zijne eigen denkbeelden terugdeinst. Omdat men eenerzijds — en wij richten ons hiermede niet meer tot den S. van het meergenoemde artikel, maar tot allen, die zich in den eenen of den anderen zin plegen te uiten —, omdat men eenerzijds, zeggen wij, „demos" wél wil

vleien; hen, die zich met phrasen, mits zij maar goed klinken, tevreden stellen, wèl het gehoor wil streelen; omdat men wèl in ongeteekende couranten- of tijdschriftartikelen wil trachten het gezag, dat erkenning behoeft, zonder meer, van zijn voetstuk te rukken, zelfs door het slijk te sleuren; omdat men wèl, zelfs voor de beuzelachtigste zaken, hoog wil opgeven van „grondwettige rechten”, niet willende of kunnende begrijpen, dat „noblesse oblige” en dat iedere stand aan zijne leden zekere verplichtingen in het belang der zaak moet opleggen, terwijl anderzijds, als men al die phrasen, al die critiek, al die hoogopgevijselde vertoogen omtrent „vrijheid” en „recht”, nu eens moet overbrengen in de practijk en zuiver moet omschrijven, wat, in verband daarmede, dan wèl toegestaan, wat verboden zou moeten worden, men gevoelt niet met zijn naam te kunnen bekrachtigen theorieën, die, omdat zij het zuiver democratisch stelsel te sterk naderen, door hare toepassing de strijdmacht te gronde zouden doen gaan; omdat men, ondanks zichzelf moet erkennen, dat gezag, om gezag te zijn, behoeft: erkenning, zonder meer!

Zou het nu inderdaad niet beter zijn, wanneer men, in plaats van zich te begeven in eene holle phraseologie omtrent aristocratische en democratische legerbeginselen, eenvoudig zeide: In elk leger, op welken grondslag ook opgebouwd, behoeft het gezag, om gezag te zijn: erkenning, zonder meer, en moet dus tot elken prijs de gezagsidee worden hoog gehouden.

Deze grondregel behoort o.i. namelijk het richtsnoer te zijn bij alle pogingen — van welke zijde ook komende — tot hervorming van onze legerinstellingen; pogingen, die volkomen gerechtvaardigd zijn, wanneer zij zich binnen de perken, door dien regel gesteld, blijven bewegen. Wie zou toch niet erkennen, dat aan het leger, evenals aan elke menschelijke instelling, fouten kleven, dat daarin misstanden worden aangetroffen, dat verbetering langs geleidelijken weg — door evolutie dus — ook daar voortdurend noodig en mogelijk is. Maar wie, die de instelling, welke hij dient, lief heeft, die zijn *métier* als iets hoogers, iets beters beschouwt dan als eene broodwinning, gevoelt niet tevens, dat bij het aanwijzen der fouten, bij het blootleggen der misstanden, bij het aangeven der middelen tot verbetering ééne zaak op den voorgrond moet staan en wel deze: dat het leger — wil het kunnen voldoen aan zijne bestemming zóó tot steun van het openbaar gezag, als tot schild tegen vreemd geweld, eene instelling moet zijn, die door vriend en vijand geëerbiedigd wordt, en niet alleen het leger, als zoodanig, doch ook, en niet in de laatste plaats, de dragers van het gezag in dat leger. Alleen zij, die vijandig staan tegenover elk leger, als steun der Regeering, zullen hiermede niet kunnen instemmen; hun eenig doel moet wezen, het leger van zijn voetstuk te rukken, het aan minachting prijs te geven en het daardoor van elk prestige te berooven.

Nu weten wij wel, dat eene dergelijke meer bescheiden aanwijzing van fouten en misstanden, als de hier aanbevolene, niet ligt in de lijn,

die tegenwoordig bij voorkeur gevolgd wordt, waarbij van elk voorval eene „zaak”, liefst nog eene „quaestie” gemaakt wordt en in hoofdzaak de marktschreeuwers aan het woord zijn, die onder het mom van: „Openbaarheid tot blootlegging van grieven en misstanden” het groote en — in dit opzicht — vaak zoo domme publiek om zich weten te verzamelen.

Doch de officier behoort, naar onze stellige overtuiging, die mode niet te volgen, hem staan andere en betere wegen open om fouten aan te wijzen, herstel van grieven te vragen, en hij zal — zij het al niet in eerste dan toch stellig in laatste instantie — zich recht zien weder-
varen, als zijne bescheidenheid en zijne zelfbeperking gelijken tred houden met zijn zin voor billijkheid en voor recht. En mocht — een noodlottige samenloop van omstandigheden blijft mogelijk — een aangedaan onrecht eene enkele maal niet hersteld worden, zou het dan niet waardiger zijn dat onrecht te lijden, dan herstel van grieven te zoeken ten koste van de instelling, die men dient... niet om den broode, maar omdat men daarin zoekt de vervulling van hoogere aspiratiën.

Wij moeten nog een oogenblik stilstaan bij eene gedachte, in de hiervoren gestelde aanhaling neergelegd, n.l.: „*dat staand leger en volksleger in wezen elkander vijandig zijn*”. Dat zij, in hun wezen, geheel verschillende instellingen zijn, dat zij naast elkander niet wel denkbaar zijn, dat het eerste geene plaats meer onder de moderne staatsinstellingen kan innemen, geven wij gaarne toe, maar waarom zouden zij in wezen elkander vijandig zijn? Wij vermoeden, dat de geachte S. het eigenlijk ook zoo erg niet meende, en wellicht deze uitdrukking in de pen zou hebben gehouden, ware het niet, dat hij deze rhetorische wending noodig had, om te concludeeren tot eene andere vijandigheid, n.l. die, welke z.i. bestaat en bestaan moet tusschen het vaste kader en de militia. Het vaste kader, zoo heet het, vertegenwoordigt de gedachte staand leger, de militia, welke daartusschen den burgerplicht komt vervullen, vertegenwoordigt het democratische element, 't volksleger. De hedendaagsche kaderlegers, waarin twee — de evengenoemde — aan elkaar vijandige begrippen verbonden zijn, die als 't ware een tijdelijken wapenstilstand ¹⁾ gesloten hebben, zijn voor blijvenden vorm slechts geschikt als tusschen de tegendeelen harmonie is te brengen, d.w.z. het aristocratische element niet te hooge beteekenis behoudt in het democratisch geheel.

Wanneer het nu, bij het neerschrijven van deze woorden, de bedoeling van den geachten Schrijver geweest is, om nog eens te zeggen, dat in het moderne leger het vaste kader tot het strikt noodige beperkt en daarentegen van de in de militia aanwezige stof tot kadervorming

¹⁾ Het is o.i. een vrij gewoon verschijnsel, dat wapenstilstanden „tijdelijk” zijn. Elders lezen wij van: „stijgende aanwas”. Ook eene eigenaardige uitdrukking!

zooveel mogelijk partij getrokken moet worden, dan behoeft hij inderdaad geen bestrijding van zijn betoog te verwachten. Iedereen is het daarover eens. Was het echter noodig voor deze hoogst eenvoudige zaak een quasi-hooggaand betoog over aristocratische en democratische elementen te leveren? O. i. geenszins! Want de oorzaken van de geleidelijke inkrimping van het vaste kader en de, daarmee gepaard gaande, uitbreiding van het militiekader liggen niet in de erkenning van het in wezen vijandig tegen elkander overstaan dezer beide elementen, doch berusten op een zuiver practischen grondslag.

De leden van het vaste kader zijn de mannen, die methode en traditie in den troep moeten bewaren; zij zijn de natuurlijke leiders en voorgangers van de jonge manschappen; zij zijn, door hunne ervaring en door hunne kennis van de practijk, de meest gewenschte aanvoeders. Dat men hen niet ontberen kan, wordt trouwens wel bewezen door de Zwitsersche vaste instructeurs, waarvan het aantal in de toekomst eer vermeerdering dan vermindering zal ondergaan. De, aan het vaste kader te hechten, waarde moet natuurlijk stijgen, naarmate van de krachten der aanvoering door den meer en meer verkorten oefeningstijd der militie meer gevorderd moet worden. Had men nu met geene andere eischen, dan die der aanvoering, rekening te houden, dan zou het voor de hand liggen, bij voorkeur al het kader uit vast kader te doen bestaan, doch het zijn allereerst de, hieraan noodzakelijk verbonden, groote kosten, welke er toe geleid hebben voor de encadreering der oorlogsformatiën, zooveel slechts eenigszins mogelijk, van uit de militie getrokken kader gebruik te maken. Hieraan en hieraan alleen is het toe te schrijven, dat het militiekader zich in ieders bijzondere aandacht verheugt. Beschouwingen over evenwicht tusschen aristocratische en democratische elementen hebben daarmee niets te maken gehad.

Dat de geachte Schrijver intusschen zelf de goede diensten van het aristocratische element niet ontberen kan, blijkt bijv., waar hij zegt: „Niet te snel ga echter de evolutie. Het gezagsbegrip, zoo onontbeerlijk, moet overgaan van het leger van thans op het volksleger der toekomst, en daarom vooral is overhaasting verkeerd”. Daarom moet het beroepskader niet te snel plaats maken voor militiekader. „De zgn. kader-nood zou kunnen brengen tot het laten vallen van eischen en deed dit inderdaad reeds. Niets noodlottiger dan dat!” Men moet hooge eischen blijven stellen.

Deze erkenning van de waarde, welke het beroepskader, als drager (en overbrenger) van het gezagsbegrip voor het hedendaagsche leger, en ook van dat der toekomst bezit, stemt werkelijk tot dankbaarheid, en toont althans aan, dat de grondslag, waarop het — ten onrechte — zoogenaamde staande leger rust, ook in het volksleger niet gemist kan worden. Trouwens dit blijkt ook op andere plaatsen, al moge de geachte Schrijver uit de hoogte nederzien op „verstarde staande-leger-begrippen” of — als had hij zelf daartoe nimmer behoord —

„herablassend” nederzien op hen, die wel beseften: „dat het met den korten dienstdtijd niet mogelijk zou zijn, dat het leger iets aparts bleef, en daarin meenden juist velen, die deel van het leger uitmaken te goeder trouw — ten gevolge hunner opvoeding — een zeer groot nadeel te zien. Het waren de staande-leger-begrippen die hier in gevaar kwamen.”

Zoo lezen wij bijv. op blz. 35: „’t Is hier eigenlijk de quaestie of de krijgsmacht zich opzettelijk een eigen-leven zal behooren te scheppen geheel afwijkend van dat daarbuiten. Natuurlijk zal een weermacht-organisatie steeds iets bijzonders eigen zijn, zal er de ziel in kunnen wonen van de kracht bewuste verzameling mannen, die zich tot hoogere roeping bereidt. Dat eigen-leven is opgebouwd uit de moreele eigenschappen, die eene verzameling weermannen tot een weermacht doen aangroeien. Het is klaar, dat er in dat eigen psychisch leven niets afstootends gelegen behoeft te zijn, integendeel. Nu is dat nog wel het geval, dank zij den langen kazerneduur en het vasthouden aan verouderde begrippen.”

Waarom nu het, uit moreele eigenschappen opgebouwde, eigen psychisch leven van het hedendaagsche leger afstootende kracht erlangt uit den langen kazerneduur (!) en welke verouderde begrippen die afstootende tucht helpen in het leven roepen, zijn vragen, die de geachte S. niet oplost, doch die ons van ondergeschikt belang toeschijnen, waar uit de vorenstaande aanhaling duidelijk blijkt, dat ook het toekomstleger iets a p a r t s zal zijn, dat een eigen leven zal hebben, dus op een eigen grondslag zal rusten en door eigen regels beheerscht zal worden. Voor deze erkenning nemen wij de slotphrase gaarne in den koop mede.

Het Nederlandsche volk ziet de ontwikkeling zijner weermacht in de lijn van het democratische volksleger, wordt ons door den geachten Schrijver medegedeeld, en niet zonder reden zoeken wij dadelijk naar eene nadere omschrijving, waaruit zal blijken, wat nu eigenlijk „die lijn van het democratische volksleger” beteekent. Ook hier wacht ons echter eene teleurstelling, want met groote naïveteit wordt van dit hoofdbegrip gezegd: „’t Is een vaag begrip, nu ja, dat erken ik”. Dat hebben wij ook altijd gezegd en daarom verbaast deze openhartige bekenenis ons geenszins; de vraag rijst echter, of men — een artikel over leger-evolutie in democratischen zin schrijvende — zich omtrent een der hoofdpunten mag afmaken met de opmerking, dat dit een vaag begrip is. Deze vraag meenen wij gerust aan den lezer ter beantwoording te mogen overlaten.

Zoo hebben wij, helaas, meer onvolledigheden te constateeren, die o.i. in eene studie, als de onderwerpelijke, niet hadden mogen voorkomen. Waar bijv. vermeld wordt, dat de Vrijzinnig-democratische partij in de toelichting van hare defensie-paragraaf de mogelijkheid aanneemt, dat eene weermacht van totaal één millioen mangelvormd wordt, zou het — waar ook zij de ontwikkeling onzer weermacht in de lijn van het democratische

volksleger ziet — ziet alleen niet ongewenscht, maar zelfs noodig geweest zijn, na te gaan in hoeverre deze krijgsmacht inderdaad te verkrijgen zou zijn. Men moet toch, wil men een leger organiseren, iets meer zien dan een vaag begrip in een nog vager toekomst.

Intusschen ook aan deze verwachting wordt de bodem ingeslagen: „Of die toestand ¹⁾ nu werkelijk bereikbaar is, wil ik niet trachten te onderzoeken: aan de toekomst is het daarop een antwoord te geven.”

Waar het begrip „volksleger” gewoonlijk identiek met zeer korten oefeningstijd geacht wordt, zou het niet van belang ontbloot zijn S.'s meening omtrent dit zeer gewichtige punt duidelijk en voldoende omschreven te leeren kennen. Het wil ons echter voorkomen, dat juist omtrent deze aangelegenheid de uitlatingen van den geachten Schrijver zoo weinig mogelijk „precies” zijn. Om dit te doen zien, laten wij hieronder volgen, wat wij te dien aanzien vermeld vonden.

„Waar men overgegaan is tot korten oefentijd kan het geen zin meer hebben dezen zoo lang mogelijk te houden, integendeel, nu moet de eisch onverbiddelijk luiden: zoo kort mogelijk.” „Al het overbodige in de opleiding moet wegvallen”, „de reglementen moeten de eenvoudigste samenstelling hebben en met alle paradevormen dient gebroken te worden”. Deze beginselen consequent doorvoerende, zal men „op den oefentijd van 8½ maand nog een geruimen tijd kunnen laten vallen.” — Dit ware aan te toonen geweest; het is hier bovendien niet de vraag van „hoe lang” of „hoe kort mogelijk”, doch van „l a n g g e n o e g”.

Wanneer buiten het leger vooroefening plaats heeft in gymnastiek (in den meest uitgebreiden zin) en schieten — welke het schoolonderwijs in hoofdzaak kan brengen —, dan is het „zeer wel mogelijk in vier maanden en minder een goed soldaat te vormen”. — Of de lagere school, *de* school voor de volksklasse, de aangewezen plaats, ook in verband met den leeftijd der leerlingen, is, om het schietonderricht te geven, meenen wij te mogen betwijfelen.

Reeds thans is inkrimping van den 8½-maandschen oefeningstijd mogelijk „door het besteden van meer tijd aan het meest noodige (schieten) en door uitsluitende opleiding tot soldaat te velde”. Op grond hiervan wordt eene onbepaalde lichte voorgoefende 4-maanders gewenscht geacht. — Ook hier was eenige toelichting niet overbodig geweest. Is de opleiding tot „soldaat te velde” in S.'s oog zóó eenvoudig?

De dienstplichtige moet „geen minuut langer in dienst blijve(n)

¹⁾ De geachte Schrijver zegt in dit verband, dat de Vrijz. dem. partij een stelsel ontwikkelt om eene menschenverzameling van één millioen individuen tot weerbare burgers te „bereiden”. Waar nu ook uit een democratisch beginsel vaak te velde getrokken wordt tegen het „afleveren” van miliciens, omdat „afleveren” geen menschwaardig begrip is, zien wij hier tot onze verbazing individuen tot weerbare burgers „bereiden”, alsof het spijzen waren. Heeft de geachte Schrijver hier wellicht te veel aan „chair à canon” gedacht?

dan noodig is om hem tot weerman te vormen". Komt hij technisch vaardig (d. i. door de even genoemde vooroefening) in dienst, „dan moet hij nog de eigenschappen verwerven, noodig voor het optreden in verband met anderen, en vooral de moreele eigenschappen, welke de samenhang in den troep brengen (krijgstucht)": — Hoe die moreele eigenschappen in zoo korten tijd verkregen zullen worden, wordt niet nader toegelicht; ook niet of „opleiding tot soldaat te velde" de zelfde beteekenis heeft als het „nog" verwerven van de eigenschappen, noodig voor optreden in verband.

Eenigszins in strijd met het voorgaande zou men intusschen de volgende woorden kunnen achten: „De tegenwoordige viermaanders passen eigenlijk nog niet in onze opleidingsmethode; het ongelukkig gevolg daarvan is dat het (?) niet tot zijn recht komt, en dat is vooral daarom ongelukkig, omdat de instelling zooals reeds dikwijls betoogd is — de brug naar het volksleger zou kunnen worden." En deze uitspraak zelf stemt weder niet overeen met de bewering: „Om daar te komen waar men wezen wil is men wel gedwongen de weermacht, nog vóór het volk geschikt is, in te gaan richten in de lijn als waarheen de geschiktheid zou wijzen. (!) De volksopvoeding zal dan verplicht worden zich te voegen naar hetgeen het leger verlangt."

In zijn „Besluit" zegt de Schrijver intusschen weder: „Mogelijk is een eerste oefeningstijd in de verre toekomst van zes weken voor de onberedenen en van drie maanden voor bereden korpsen..... voldoende", welke zinsnede vermoedelijk nauw verband houdt met de volgende: „Wanneer langzamerhand ook door de inwerking van den persoonlijke dienstplicht en de verhooging der contingenten" (welk laatste middel tevens wordt aanbevolen om de belangstelling van het volk in het leger te verhoogen) „ook door een evolutie in de volksdenkbeelden, waardoor de anarchistische gezindheid die ons volk zoo lang kenmerkte, meer en meer overgaat in een zucht naar aaneensluiting en organisatie, de onderwerping aan tucht — een logische tucht dan — gereeder zal zijn geworden, dan zal het volksleger een hechten samenhang bezitten."

Bij de vermelding van een oefentijd van zes weken, had S. niet mogen verzuimen, er op te wijzen, dat Zwitserland — tot dusverre *het* voorbeeld daarvoor — blijkbaar niet meer met dien tijd volstaan kan. Op ons maken deze verschillende citaten, zelfs in onderling verband beschouwd, intusschen meer den indruk, dat de geachte Schrijver een voorbeeld heeft willen geven van de wijze, waarop de taal kan dienen om de gedachten te verbergen, dan dat hij, wetende wat hij wil, in scherpe lijnen heeft willen schetsen, het beginsel, dat bij de bepaling van den oefeningstijd der militia gevolgd moet worden.

Dit is zeker, dat de geachte Schrijver zich vrij wat stelliger uitdrukte, toen hij — vóór zijne evolutie — in de hiervoor aangehaalde brochure, ter aanbeveling van den langeren oefeningstijd, neerschreef:

„Men overweegt niet, of de tactische vormen, welke bij de tegen-

woordige gevechtsleer in toepassing worden gebracht, voor den soldaat zulk een mate van zelfstandigheid, initiatief en betrekkelijke onafhankelijkheid van de gestadige leiding zijner aanvoerders eischen, dat deze eigenschappen slechts zullen kunnen worden aangekweekt en ontwikkeld door langdurige, degelijke en veelvuldig herhaalde oefening, waarbij de ervaring tot het verkrijgen van het onmisbare zelfvertrouwen leidt;

„of daarnaast en daarboven zulk een gevoel en bewustzijn van ondergeschiktheid bij den man moet bestaan, zulk eene gewoonte om onvoorwaardelijk de bevelen van zijn meerdere op te volgen, dat aan die eischen der krijgstucht, welke hem jaren lang moet bijblijven, niet kan voldaan worden dan door een verblijf onder de wapenen van langen duur, waarbij hij door aanhoudende leiding en terechtwijzing en onder de meest verschillende omstandigheden leert begrijpen, dat en waarom hij moet gehoorzamen en waarbij de gewoonte om zulks te allen tijde te doen, hem tot een tweede natuur is geworden;

„of de vernietigende werking der tegenwoordige vuurwapenen aan de gevechtsvelden zulk een aanzien zal geven, dat aan het moreel van den troep hooge eischen moeten gesteld worden, en dat deze onmogelijk zullen kunnen vervuld worden, wanneer de man zich niet in de militaire familie hineingeleebt heeft, waardoor het onontbeerlijk gevoel van samenhang, het zelfvertrouwen en het onderling vertrouwen tusschen ondergeschikten en meederen zoo hoog mogelijk kunnen worden opgevoerd;

„of de waarschijnlijkheid zal bestaan, dat we met Zwitsers of Denen in het strijdperk zullen treden, dan wel of de zekerheid voorzitten moet, dat Franschen of Duitschers onze grenzen zullen overschrijden. . . .

„Neen, men vleit zich met drogredenen, en in plaats van de leemten aan te vullen, welke in onze opleiding bestaan en waarvan ieder onzer doordrongen is, plaatst men de mannen, waarvan het gehalte zoo juist veroordeeld werd, straks op een voetstuk, alleen er voor ijverende, om *nog meer* van die voor hun taak ongeschikten aan eene verloren zaak op te offeren”.

Zooals wij zagen, moet de dienstplichtige geen minuut langer in dienst blijven, dan noodig is, om hem tot weerman te vormen, en wordt hierdoor reeds vanzelf het blijvend gedeelte veroordeeld. Zooals men weet, zullen ook wij dit blijvend gedeelte te zijner tijd zonder spijt zien verdwijnen. Edoch de Regeering moet o.a. voor de handhaving van de openbare orde, zoo noodig, over een voldoende aantal geoefende troepen kunnen beschikken. Ook dit wordt door den geachten Schrijver erkend.

Als middelen, om het hiertoe benoodigde aantal voldoende geoefende troepen steeds onder de wapenen te hebben, geeft S. aan: bij een stelsel met zeer korte oefening, districtsgewijze oproeping der grootverlofgangers, als de nood daartoe dwingt; of „zoolang men nog meent het geheele jaar door over troepen te moeten beschikken”, inlijving der dienstplichtigen in verschillende garnizoenen op ongelijke tijdstippen.

Tegen beide middelen gevoelen wij eenig bezwaar. Door het oproepen van grootverlofgangers worden — zij het ook om het algemeen belang te dienen — vele bijzondere belangen geschaad, zoodat het voor de hand ligt, dat men hiertoe eerst in het uiterste geval zal overgaan. Daardoor zou het niet onmogelijk zijn, dat het preventief vermogen der gewapende macht niet tot zijn recht zou kunnen komen en alleen het repressief vermogen zijn invloed zou kunnen doen gelden, wat zeer zeker in de meerderheid der denkbare gevallen ernstig betreurd zou moeten worden.

Aan het in de tweede plaats genoemde middel kan het zelfde bezwaar verbonden zijn; bovendien schijnt ons dit niet in overeenstemming met een economisch gebruik van het, tot het strikt noodige, beperkte vaste kader, dat wij in de toekomst zullen bezitten, terwijl eindelijk, in verband met de oefeningen zelf, hieruit moeilijkheden kunnen voortspruiten. Eenvoudiger en beter lijkt het ons de dienstplichtigen, bij het zelfde korps in oefening komende, niet op het zelfde tijdstip in dienst te stellen, maar de oefeningstijden, naarmate van de behoefte en rekening houdende met den duur van den eerste-oefeningstijd, over elkander heen te doen grijpen. Hiertegen behoeft, vooral bij de grootere contingenten der toekomst, geen bezwaar te bestaan.

Wij mogen intusschen niet onopgemerkt voorbij laten gaan eene opmerking, welke de geachte Schrijver maakt, naar aanleiding van de hier besproken aangelegenheid, en welke, als volgt, luidt: „En ofschoon nu een volksleger behoedzamer gebruik zal maken van de bevoegdheden als gezagsinstelling dan een staand leger, toch is het niet aan te nemen dat een behoorlijk georganiseerde meer democratische weermacht haar taak niet zou vervullen”. Daargelaten, dat wij — evenmin als elders — ook hier de tegenoverstelling volksleger en staand leger niet aanvaarden kunnen, schijnt ons de, in deze woorden nedergelegde, gedachte niet juist.

Het is natuurlijk in de eerste plaats de bevoegde macht, welke bepaalt, wanneer in het gedachte geval van het leger, als gezagsinstelling, gebruik gemaakt zal worden. Het oogenblik, waarop dit geschiedt, kan meer of minder oordeelkundig gekozen worden, en in dit verband zou men ongetwijfeld van een meer of minder behoedzaam gebruik van het leger, als gezagsinstelling, kunnen spreken, zonder dat echter de wijze van samenstelling van het leger daarmede iets te maken heeft. Is echter eenmaal het leger aangewezen om van zijne bevoegdheden, als gezagsinstelling, gebruik te maken, dan hangt o. i. de meerdere of mindere behoedzaamheid, waarmede dit geschiedt, uitsluitend af van den tact van hen, die met het bevel in hooger of lager verband belast zijn. En dan zien wij inderdaad niet in, waarom in het z.g. volksleger de toestand gunstiger zou zijn dan in het tegenwoordige. De gewoonte van te bevelen en de daarmede onvermijdelijk gepaard gaande kalmte, waarmede de tact weder nauw samenhangt, schijnen ons over het algemeen in het laatste meer gewaarborgd toe dan in het eerste — ook

als de, voor het leger zeker niet vleiende, uitspraak van den S. juist mocht zijn, dat onder de schutterij-officieren, welke kort geleden hun proeftijd bij het leger volbrachten: „er waren . . . die in kennen en kunnen zeker velen der beroepsofficieren verre achter zich lieten”. Dit zouden toch slechts de uitzonderingen kunnen — en zeer zeker mogen — zijn, die den gestelden regel bevestigden. Het optreden van het leger in den z.g. stakingstijd is voorts zeker daar, om te bewijzen, dat ons tegenwoordige leger onder de toen heerschende omstandigheden in behoedzaamheid bij de uitoefening van zijne taak niet is te kort geschoten.

Strategie en tactiek zullen den invloed van het volksleger der toekomst niet ontgaan, althans: „Naarmate het weerwezen meer democratisch wordt, worden andere beginselen gesteld op het gebied der landsverdediging, dan bij een staand leger gelden; immers bij de strategie is de aard der strijdkrachten een der elementen”, en

„Er wordt geroepen om een hollandsche strijddorde”.

Zonder nadere toelichting begrijpen wij van een en ander niet heel veel; bijzonder groot vertrouwen in eigen kracht schijnt echter aan de democratische landsverdediging en de hollandsche strijddorde niet verbonden te zijn; althans de legerhervormer der toekomst schijnt zijn kracht voornamelijk in het defensief, in het stelling nemen te willen zoeken. Want, wel heet het, dat wij de noordelijke — en dus vermoedelijk ook de oostelijke en zuidelijke — provinciën niet moeten prijsgeven en wordt het geconcentreerde stelsel eene uiting van zwakheid genoemd, maar daartegenover staat:

1°. het verwijt, dat wij bij de oefeningen terreinen opzoeken, die wij juist dienen te vermijden — wat alleen kan zien op de groote manoeuvres, die gewoonlijk in de zuidelijke en oostelijke provinciën gehouden worden en welke laatste wij dus vermoedelijk in de democratische strategie zullen dienen te vermijden, om ze te behouden;

2°. de wensch, dat eene lichte in haar geheel zal leeren eene polderstelling geheel en al in staat van verdediging te brengen, op welke wijze de veldtroepen met minder kosten meer nationaal gevormd zullen worden.

Ten aanzien van de permanente versterkingen missen wij weder de zoo gewenschte beslistheid; zij heeten het nadeel te hebben, dat ligging en vermoedelijke inrichting den vijand bekend zijn, dat zij duur zijn van aanleg en onderhoud en dat zij verouderen. Deze zeer bekende eigenschappen van duurzame werken zijn op zichzelf nog geen motieven tegen den bouw daarvan, hetgeen evenmin het geval is met de verzekering, dat „de ondervinding leert dat gedurende den oorlog in 2^e lijn nog heel veel gewerkt kan worden”. Want „heel veel werken” kost „heel veel tijd” en die tijd voor arbeid in 2^e lijn kan alleen gewonnen worden, als men zich lang genoeg in de eerste lijn kan handhaven. Wil men zich het gedachte voordeel dus verschaffen, dan zal men in eerste lijn duurzame werken wel niet kunnen ontberen, omdat de geachte Schrij-

ver vermoedelijk toch wel niet zal bedoelen, dat „beplantingen, die een onzichtbaren strijd mogelijk maken” en „voorbereiding van inundatiën”, zonder meer, daartoe voldoende zouden zijn. Dit zou men ook hieruit afleiden, dat als eisch gesteld wordt: „gelden voor fortbouw mogen maar een zeer beperkt aandeel hebben op de oorlogsbegroting”, eene mededeeling, die menigeen zal gerust stellen, omdat men, op den tot dusverre gevolgden voet voortgaande, inderdaad niet zal kunnen zeggen, dat de vestingbegroting een zeer beperkt aandeel in de oorlogsbegroting overschrijdt.

Wezen wij zooeven op een zeker gemis aan stelligheid, waar de geachte Schrijver het bezuinigingsvraagstuk onderhanden neemt, is zijn betoog even stellig, als weinig gedocumenteerd: „Schoon ik nu over de hoegroothed der bezuinigingen geen oordeel kan uitspreken, meen ik toch dat er stellig valt te bezuinigen”. Let wel, de „stelligheid” ligt in het bezuinigen, niet in het „meenen”. Als onderwerpen, waarop te bezuinigen valt, worden nu genoemd het dépôt van discipline, het instructiebataljon en het militair onderwijs (door vereenvouding), terwijl als open vragen worden aangegeven: het bestaansrecht van de militaire fabrieken, van eene menigte militaire hospitalen, van het geniepersoneel op de tegenwoordige sterkte, van den plaatselijken- en provinciaalen staf, van de Normaal Schietschool (nogal opmerkenswaardig, dat een infanterie-officier het onbetwistbaar nut dezer instelling niet schijnt te kennen). Voorts zou het deponeren van kleeding moeten vervallen en op de kleeding bezuinigd kunnen worden „door met parade-eischen te breken en eene min-smettelijke velduniform in te voeren”, terwijl eindelijk eene andere dislocatie aanbevolen wordt. Of dit laatste nu juist een rechtstreeksch middel ter bezuiniging zou zijn, staat te bezien; wij hebben althans altijd gemeend, dat de tegenwoordige dislocatie het product was van het streven naar de grootst mogelijke zuinigheid.

Over de andere hiervoren genoemde bezuinigingsonderwerpen zullen wij het zwijgen bewaren; zij zijn of niet nieuw of niet voldoende toegelicht; dat er *veel* millioenen mede bezuinigd zouden worden, gelooven wij te mogen betwijfelen. Intusschen zij het genoeg te vernemen, dat de aangegeven bezuinigingen „moeten liggen in de lijn der toekomst, die nader brengen tot ons volksleger”. Dit zegt nu wel niet veel, maar die „lijn der toekomst” maakt toch geen onaardig effect.

„Indien het waar mocht wezen dat enkele onzer grondwettige rechten voor het leger slechts schijn zouden kunnen zijn, dan zou een gezonde leger-evolutie in democratischen zin allereerst eischen, dat hierin verandering kwam.” In deze, zeer algemeen gehouden, verklaring wordt in enkele regels eene zaak van niet gering aanbelang aangeroerd en beslist; eene zaak, waarop het ons niet van gewicht ontbloot schijnt, een weinig verder in te gaan.

De G.W. verleent aan elk Nederlander, dus ook aan hen, die deel

uitmaken van het leger, verschillende algemeene rechten, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet of behoudens nadere wettelijke regeling; het grondwettig recht is dus, om te beginnen, al niet onbeperkt.

Tegenover deze algemeene rechten staan nu echter de bijzondere verplichtingen, voortvloeiende uit de positie, die men bekleedt. Niemand behoeft bijv. voorafgaand verlof om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren; schendt een ambtenaar intusschen door eene dergelijke openbaarmaking, wat hem als ambtsgeheim is toevertrouwd, dan is hij zijne bevoegdheid te buiten gegaan en daarom strafschuldig. In dit opzicht is dus het grondwettig recht: schijn; toch zal niemand — ook niet zij, die evolutie in democratischen zin in hun vaandel schrijven — eischen, laat staan „allereerst” eischen, dat hierin verandering kome.

Het spreekt wel vanzelf, dat ook in het leger een soortgelijke strijd tusschen een algemeen grondwettig recht en eene bijzondere verplichting er toe kan leiden het eerste ondergeschikt te maken aan de tweede. Juist, waar het leger — onbestreden — gezagsinstelling is, moet natuurlijk aan zijne leden, als eerste bijzondere verplichting, opgelegd worden, geene handeling te doen, waardoor het gezag in het leger ondermijnd, het prestige van het leger, en dus dat der legerautoriteiten, geschaad wordt. Werd nu door het gebruik maken van de rechten, in de artt. 7 en 9 der G.W. verleend, inbreuk gemaakt op den zoeven gestelden regel, dan zou hier zeer stellig de bijzondere verplichting den voorrang moeten hebben boven het algemeene recht en dus in dit opzicht het grondwettig recht: schijn zijn.

Men zou verkeerd doen door te meenen, dat gevallen, als het hier aangehaalde, alleen in het leger zouden kunnen voorkomen; zij zullen zich mutatis mutandis overal in de maatschappij voordoen. De geachte Schrijver denke zich een oogenblik, dat hij directeur is eener bankinstelling en dat een zijner employés, gebruik makende van het recht, hem in art. 7 der G.W. verleend, en blijvende binnen de perken, door de wet gesteld, eene critiek op zijne bankinstelling publiceert, waardoor het vertrouwen daarin geschokt wordt. Gelooft de S. nu werkelijk, dat hij in dit geval aan het grondwettig recht van zijn employé den voorrang zou schenken boven de bijzondere verplichting, hem uit den aard van zijn werkkring opgelegd, en dat die employé vrij zou uitgaan. Wij twijfelen hier niet; wij zijn overtuigd, dat dit niet het geval zou zijn, en o.i. volkomen te recht.

Nu sluit deze onze opvatting volstrekt niet in zich, òf dat wij eene zoo groot mogelijke beperking van de rechten, in de artt. 7 en 9 der G.W. (want daarover gaat het in hoofdzaak) verleend, zouden goedkeuring, nòch dat wij aan wisselende inzichten, d.i. aan het toeval, zouden willen overlaten te bepalen, wanneer de bijzondere verplichting, dan wel het grondwettig recht den voorrang moet hebben.

Het tegendeel is waar; daartoe zijn wij te zeer overtuigd van het nut,

dat critiek — eene zakelijke critiek dan — voor elke instelling bezit; daartoe weten wij te goed, dat het uitoefenen van zulk eene critiek uitmuntend dienst doet als veiligheidsklep, en menigeen, die anders ontevreden en morrend den, z.i. ongewenschten, gang van zaken zou gadeslaan, gelegenheid geeft zich te uiten en daardoor zijn psychisch evenwicht te herstellen. Maar juist, omdat wij deze overtuiging bezitten, achten wij het ook noodig, dat voldoende waarborgen bestaan, opdat hij, die critiek uitoefent, gevrijwaard is tegen verschil van opvatting ten aanzien van de rechtmatigheid daarvan, omdat hieruit eene voor hem en voor het algemeen belang zeer ongewenschte rechtsonzekerheid zou ontstaan. De beste vrijwaring zal de officier, die zijn plicht begrijpt, intusschen steeds in zichzelf vinden, doordien hij in voorkomende gevallen nauwgezet overweegt, of de regel — dien wij zooveel stelden — door hem overschreden wordt.

Nu wij aan het einde gekomen zijn van de bloemlezing, die wij uit het artikel in de *Vragen des Tijds* gemaakt hebben, blijkt het ons, dat de „leger-evolutie in democratischen zin” — ontdaan van eenigen, niet ter zake dienenden omhaal — ten deele niet nieuw, ten deele wat onbestemd is, en in velerlei opzicht niet zoo heel veel afwijkt van hetgeen men ook elders acht te zijn de lijn, waarlangs — voortgaande in de thans aangenomen richting — de ontwikkeling onzer legerinstellingen zich zal moeten bewegen, al ooit men zich daar ook niet met de woorden: „evolutie” en „democratischen zin”, al blijft men daar iets meer gelijkvloers. Alleen omtrent den oefentijd wordt als lokaas eene kortste oefening in uitzicht gesteld, doch eenerzijds de verre toekomst, waarin dat ideaal, naar S.'s eigen woorden, wellicht eerst werkelijkheid zal worden, anderdeels de weinige beslistheid, waarmede S. zich over dien oefentijd nitlaat, geven o.i. grond tot het vermoeden, dat er op dit punt met S. nog wel eens te spreken zal zijn. De vooroefening buiten het leger wenscht men geleid in de richting, die wij reeds meermalen daarvoor aangaven. De tucht — waaromtrent wij ook niet geheel zonder vrees waren — moet „een logische tucht” zijn, waartegen zeker wel niemand bezwaar zal hebben, en gezag behoeft, om gezag te zijn: erkenning, zonder meer.

De geleidelijke ontwikkeling onzer legerinstellingen — en dat is in ons oog eene hoofdzaak — wordt voorts gewaarborgd door den regel: „Niet te snel echter ga de evolutie”. Is aan evolutie toch al het denkbeeld verboden van geleidelijkheid, van het vermijden van schokken en sprongen in het duister, nog meer en beter is men hiertegen gevrijwaard, als op den weg der evolutie de waarschuwing „Niet te snel” in acht genomen wordt.

Het is ons een oprecht genoegen geweest het vorenstaande te kunnen constateeren, omdat hoe minder de lijnen in richting van elkander afwijken, waarlangs men zich van verschillende zijden de ontwikkeling van onze legerinstellingen denkt, des te grooter de waarschijnlijkheid

wordt, dat men zal geraken tot eene oplossing, waarmede elkeen zich ten slotte vereenigen kan, al moge niet iedereen zijn ideaal daarin terugvinden; eene oplossing, die tevens bevredigend is, omdat de weerbaarheid des lands daardoor verzekerd wordt.

Of intusschen, na alles wat reeds over onze legerinstellingen gezegd en geschreven werd, het schrijven van het hier besproken artikel nog wel noodig was, willen wij niet beslissen; het oordeel daaromtrent mogen wij aan den lezer overlaten.

* * *

Hoe ontwikkelt de Vestingartillerie meer gevechtskracht?

DOOR

K. E. OUDENDIJK.

(Vervolg en slot van blz. 286.)

De Richtwijze. Den slechten dunk, dien de Heer R. heeft van het bevattingsvermogen onzer onderofficieren, waar het de indirecte richting betreft, kan ik niet deelen. Bij ondervinding weet ik, dat men in eenige oefeningen den onderofficieren de geheimen der indirecte richting kan leeren; echter *niet in de theoriezaal*, doch *in de batterij*, met het boekje in de hand! Daartoe is in het Aanhangsel de stof stelselmatig ingedeeld en zijn alle *verrichtingen* in korte termen (telegramstijl) aangegeven: Telkens eene verrichting oplezen en dan *doen!*

Volmondig geef ik echter den Heer R. toe, dat op het gebied der richting nog zèèr veel te vereenvoudigen valt, doch in dit opzicht stuit men bij een groot aantal artilleristen op een verstokt conservatisme. ¹⁾ De planchetmethode („*methode-REITSMA*”) staat thans volledig in ons voorschrift, maar hoe vaak ziet men de richttafel, dat eenvoudige en *deugdelijke* instrument, bij de schietoefeningen gebruiken? En toch, hoevele enorme voordeelen biedt de richttafel aan! In de eerste plaats, dat het omslachtige opmeten en uitzetten van hoeken in de batterij en in het afdeelingstation voorkomen wordt; welk een tijdsbeparing!

¹⁾ Ik kan niet nalaten in dit verband te wijzen op een belangrijk artikel in de November-aflevering, 1904, van de Rev. d'Art. „*Note sur les télémètres*, par le chef d'escadron d'artillerie J. E. ESTIENNE”. Ik wil slechts enkele zinnen uit het slot daarvan aanhalen: „*Mais notre absolue conviction est qu'au „cours de l'action, sous le feu, ni artilleurs ni fantassins ne pourront se servir „d'instruments de mesure, quels qu'ils soient. Interrogez les camarades qui „ont eu le bonheur d'aller au feu, assez observateurs, assez philosophes pour „noter leurs impressions vraies: ils vous diront que si une âme énergique „peut toujours commander à la carcasse, suivant le mot de TURENNE, elle ne „peut obtenir que des actes simples, presque automatiques, dès longtemps „familiers....*”

Zij vereischt *geen berekeningen*, en is daardoor dus veel bevattelijker en in het gevecht veel bruikbaar dan het meerendeel der overige toestellen; bovendien is de planchetmethode inderdaad *zeer* nauwkeurig. Moeten bij het gebruik der overige toestellen de gegevens aan de kaart worden ontleend, dan worden de hoeken eerst met den tangentenboog van de kaart *opgemeten* en daarna in de batterij weder *uitgezet* door middel van richtschalen, richtvlakken, opzetten, enz. Men zal echter ge reedelijk inzien, dat dit niet nauwkeuriger kan zijn, dan wanneer men de *kaart zelf* als richttoestel bezigt!

Met voorliefde heb ik steeds de planchetmethode beoefend en onder-richt, en immer de beste resultaten daarmede verkregen.

In theorie geeft ieder gaarne toe, dat men ééne eenvoudige methode van indirecte richting als de normale moest bezitten, doch in de practijk ziet men zelden de eenvoudigste methode toepassen. In het Aanhangsel is getracht de indirecte richting methodisch te behandelen, voor zooverre het groot aantal ongelijksoortige richttoestellen zulks toelaat. Voor de eenvoudige gevallen zijn eenvoudige richtwijzen gegeven. Daarbij is, in verband met het streven naar eenvoudigheid, dus naar *vlotheid*, het geven van „evenwijdige correctie” als *regel* vervallen. Doch dit alles wordt door velen niet aanvaard! Men *berekent* zoo gaarne bij de indi-recte richting en verkiest daarom het samengestelde en tijdroovende boven het eenvoudige en tijdbesparende. Als men daardoor nu maar in-derdaad iets bereikte! Doch door een paar ‰ evenwijdige correctie in rekening te brengen, krijgt men zijn eerste schot immers toch niet precies in de richting, nog gezwegen van de kans om fouten te maken! Bovendien is het doel geen wiskunstig *punt*, doch heeft *breedte*. Moge § 15 der Schietregels in dit opzicht een heilzamen invloed heb-ben, want er valt op dit gebied inderdaad nog veel te verbeteren.

Ik heb het meermalen bijgewoond, dat bij een vuur uit mortieren, waarbij het doel te zien was van eene standplaats kort achter den vuurmond, en dus de richting vlug had kunnen geschieden met ééne richtbaak tot Mr. (Aanh. I, § 44). . . . bijna *een uur*, soms langer, werd besteed aan de eerste richting! Er werd dan uiterst zorgvuldig gewerkt met rooiharken, nauwkeurig gerekend met ‰, met ‰, met reductie en met evenwijdige correctie. . . . en hoe vielen dan nog de eerste 4 schoten! ¹⁾

Als regel geen evenwijdige correctie, zegt het voorschrift. Toch ziet men wel het navolgende gebeuren: De eerste richting zal worden ge-geven door ten opzichte van de hoofdrooilijn den hoek van het vuur-

1) Ziehier een voorbeeld:

R. stuk.	L.	R.	
	0	0	Bij dit vuur duurde de eerste richting 1 uur 20 mi-nuten.
2e „	„	21	
3e „	2	„	
L. „	„	10	

bevel uit te zetten. Dit kan betrekkelijk vlug geschieden en als daarna een hulprichtpunt is gezocht, kan het vuur beginnen. Doch dit is velen te eenvoudig! Niet alleen geeft men *toch* evenwijdige correctie (soms wel 2‰), maar men bedenkt nog iets anders. Men tracht den afstand van het hulprichtpunt (te onderscheiden van het terreinvoorwerp) te weten te komen, berekent eerst de verschillen in stand van de oogdoppen der verschillende stukken, indien deze evenwijdig stonden, en vervolgens hoe groot die verschillen moeten zijn, nu de stukken met evenwijdige correctie op het doel gericht staan... ter contrôle! Zijn dit *gevechtshandelingen*? Zie noot 1) op blz. 335.

Mij dunkt, het is al erg genoeg, dat onze richttoestellen niet alle de zelfde soort verdeelingen dragen, waardoor het „Aanhangsel” bladzijden als § 37 bevat. 1)

Uit het voorafgaande moge blijken, dat bij de Vestingartillerie de drang naar eenvoud op het gebied der indirecte richting nog niet algemeen is, zoodat er nog alle aanleiding bestaat, om onvermoeid op het betrachten van eenvoud in deze te blijven aandringen! Moge dan ook het jongste artikel van den Heer R. ten gevolge hebben, dat algemeen de richttafel worde gebezigd... zij bestaat immers *officieel*! Dan zal de daarbij opgedane, uitgebreide ervaring, hoop ik, ten gevolge hebben, dat de overige richtmiddelen, grootendeels, langzamerhand rudimentaire overblijfselen worden, om op een gegeven oogenblik, ten minste als *richttoestellen*, weg te vallen, terwijl dan voor de richttafel wellicht nog belangrijke verbeteringen worden gevonden (bijv. toepassing van vizier- of kijkerliniaal). Zoo zal men dan, door de practijk geleerd, komen tot *éene eenvoudige richtmethode als de normale*: daar MOET het heen!

Voor het oogenblik zou ik — de gevallen beschouwende, zooals die in Aanh. I, § 14 worden ingedeeld — mijne wenschen ten aanzien der normale methode, als volgt, willen samenvatten:

Voor het geven van de „*eerste richting*” worden gebruikt:

in geval A, 1°.: waar mogelijk opzet, anders richtbaken en quadrant (Aanh. I, § 44);

„ „ A, 2°.: waar mogelijk 2 richtbaken tot mortieren, anders richttafel en steeds quadrant;

„ gevallen $\left. \begin{array}{l} A, \quad 3^o. \\ B, 1^o.-4^o. \end{array} \right\}$: richttafel en quadrant.

Voor de „*verdere richtingen*” steeds met opzet richten op een hulprichtpunt, bij nachtelijk vuur op eene lantaarn. De richttafel acht ik voor de verdere richtingen niet zoo handig als den opzet. Het is evenwel zeer goed mogelijk, dat de nu door den Heer R. ontworpen inrichting in dit opzicht beter zal voldoen. Ik geloof echter, dat de reden, waarom de Heer R. de richttafel nu ook voor de verdere richtingen wil bezigen, meer ligt in de door hem voorgestelde methode van vuurleiding.

1) Zie ook het artikel van den Kapitein L. A. VAN ROJEN in den Mil. Spect. 1900: „Duizendsten of graden?”

Het zou in de practijk moeten blijken, in hoeverre de nieuw ontworpen richttafel aan de verwachtingen van den uitvinder beantwoordt. Doch nog eens, men passe reeds thans zooveel mogelijk de planchetmethode toe. Het vraagstuk der indirecte richting is werkelijk zeer belangrijk!

Van niet minder aanbelang is de vraag: hoe geschiedt *de waarneming* in de verschillende omstandigheden op de beste en meest betrouwbare wijze. Volgens § 2 der Schietregels hangt toch, de wijze van schieten in de eerste plaats van de waarneming af!

Kan uit de batterij direct worden waargenomen, dan zal er geen verschil van meening bestaan omtrent de wijze, waarop de waarneming zal moeten geschieden. Anders wordt het echter, wanneer — gelijk het voor tusschenbatterijen wel regel zal wezen — uit de batterij het doel niet te zien is. Dan zijn de meeningen verdeeld en ik heb den indruk gekregen, dat dan door zeer velen in de eerste plaats heil in de zijposten wordt gezocht. Met den Heer R. geloof ik echter, dat men in onze liniën en stellingen dit middel slechts zeer zelden zal kunnen toepassen. Doch dit nog daargelaten, zijn aan het zijposten-vuur zoovele nadeelen verbonden, dat men zich wel tweemaal moet bedenken, alvorens er toe over te gaan. Die nadeelen zijn in hoofdzaak de navolgende:

- 1°. De B. C. neemt niet zelf waar; hij is overgeleverd aan de opmetingen van 2 *miliciens!*
- 2°. Groote vuursnelheid kan, indien deze mocht worden gevorderd, zelden worden bereikt.
- 3°. Er moeten veel getallen worden overgesoend en opgeschreven; er moet bij worden gerekend of geteekend; alles reeds bij vredes-oefeningen bronnen voor vergissingen, hoeveel te meer dan in oorlogstijd!
- 4°. De voorbereiding kost den A. C. veel tijd en veel arbeid.
- 5°. Zij vordert veel personeel aan waarnemers en telephonisten (met aflossing!).

Het is dus geen wonder, dat het V. Gr. V. in punt 90 directe waarneming van een punt buiten de batterij stelt boven de indirecte met behulp van zijposten. Men zal zeggen, dit spreekt vanzelf. Ja, zeker; maar hoe menigmaal heb ik in Oldebroek bijgewoond, dat door een compagnies- of een serierecommandant de B. C. naar beneden werd geroepen, die, m.i. zeer te recht, op een hoogen post was geklommen, om van daar de schoten zijner batterij te kunnen waarnemen: „Als je niet uit „de batterij kunt waarnemen, moet je beginnen met om zijposten te „vragen”.

Dit laatste nu is, naar wij zagen, niet overeenkomstig punt 90, V. Gr. V. Eene andere vraag is echter: wie moet de directe waarneming uit een punt buiten de batterij verrichten, de B. C. of een waarnemer? Hieromtrent spreken onze voorschriften zich niet duidelijk uit en ik geef zelfs toe, dat § 51, 2° alinea, B. D. grond geeft tot de

veronderstelling, dat de B. C. slechts uit de batterij zelf mag waarnemen. Er staat echter niet anders, dan dat de B. C. de directe waarneming uit de batterij, wat het (+) en (—) der schoten betreft, in geen geval aan een ander mag opdragen. Maar bovendien acht ik hier van toepassing § 4 van het Velddienstvoorschrift voor het Nederlandsche LEGER:

„Elk bevelvoerende moet zooveel mogelijk met eigen oogen zien en „daartoe niet angstvallig aan zijn troep kleven. Zelfs kan hij, wanneer „de omstandigheden dit bepaald noodzakelijk maken, het commando „tijdelijk aan één zijner ondergeschikten overgeven.

„Ook is hij bevoegd een deel der functiën, waarmede hij belast is, „indien hij dit voor de goede vervulling zijner overige dienstverrichtingen onvermijdelijk acht, tijdelijk aan een of meer zijner ondergeschikten op te dragen”.

Als grondbeginsel moet dan ook worden aangenomen, dat, indien het doel op eenigerlei wijze zichtbaar is, de B. C. — dat is hij, die het vuur leidt — in staat moet worden gesteld om *zelf* waar te nemen, mits de correspondentiemiddelen toelaten eene geregelde verbinding met de batterij te onderhouden.¹⁾

Ik sta hierin niet zoo heel ver af van den Heer R.; hij toch, is van meening, dat degene, die het doel ziet, het vuur moet leiden, terwijl ik het beginsel voorsta, dat men hem, die het vuur moet leiden, zoo eenigszins mogelijk het doel moet laten zien. Al waren ook in een bepaald geval twee zijposten beschikbaar, en uit een van beide zou het doel behoorlijk zichtbaar zijn, dan nog liet ik den anderen zijpost ongebruikt; ik liet den B. C. op grond van § 4, Velddienstvoorschrift uit eerstgenoemden post waarnemen naar de beginselen van één zijpost (al behoort dit volgens Aanh. II, § 2 strikt genomen tot de indirecte waarneming) en telefonisch zijne bevelen geven aan den oudsten S. C. in de batterij.²⁾ De ondervinding heeft mij geleerd hoe goed en hoe vlot een dergelijk vuur kan verlopen (B. C.ⁿ waren onderofficieren of cadetten), terwijl, als de B. C. in de batterij bleef, hij in een bestendig wantrouwen en in eene voortdurende ongerustheid leefde omtrent de juistheid der waarneming, vooral als er eens een aantal (?)'s werden gemeld. Het is toch natuurlijk, dat, als den B. C. niet al te ver van zijne batterij een punt bekend is, vanwaar het doel is te zien, die comman-

¹⁾ „Beim Einschossen übernimmt der Batterieführer die Beobachtung grundsätzlich selbst, etc.” Ziffer 46, Schiessanleitung f. d. Fussartillerie. (Duitsch.)

²⁾ Het is daarbij van groot gemak, indien over zoogenaamde luidklinkende telefonen kan worden beschikt. Eén toestel staat dan bij den B. C. en één in de batterij bij den oudsten S. C. Ook kunnen telefonen, merk „Artillerist”, hierbij zeer goede diensten bewijzen. Door middel van een hoofdriem worden voortdurend twee kleine telefonen aan de ooren en éne nabij den mond gehouden. (Zie Kriegstechn. Zeitschr. 1904. „Die Feldtelephonie der Gegenwart”). De B. C. kan hierbij gedurende het waarnemen zelf de bevelen naar de batterij telefoneeren, wellicht aan den oudsten S. C. en anders aan een telefonist.

dant den drang in zich *moet* voelen om vandaar *zelf* waar te nemen! Men bedenke toch, het inschieten is een *verkenningssvuur*, waardoor de B. C. niet alleen den artilleristischen afstand moet leeren kennen, doch waarbij hij tevens moet trachten meerdere gegevens omtrent het doel te verzamelen (§ 12, Schietregels). Zoo zijn uit (+) schoten, als het doel zich tegen den rook afteekent, dikwerf gegevens omtrent vorm en lengte van het doel af te leiden, vooral wanneer de rook zijwaarts weg trekt; bij veldbatterijen ontdekt men door een (+) schot soms een stuk, dat men nog niet had waargenomen; de eerste schoten verstreken soms gegevens omtrent maskeering, enz., enz. Genoeg om te herinneren aan het groote belang, dat er voor den B. C. in gelegen is, om zoo eenigszins mogelijk zelf zijn doel te kunnen zien.

Is het punt, vanwaar het doel zichtbaar is, te ver verwijderd van de batterij of laten de correspondentiemiddelen eene geregelde verbinding van dat punt met de batterij niet toe, dan wordt de zaak geheel anders en heeft men het geval, bedoeld in punt 96, V. Gr. V. en in § 23, B. D.; dan wordt dus op geschikte tijdstippen de waarneming van groepen schoten of van salvo's overgeseind. Ook zou ik mij wel kunnen voorstellen, dat onder gunstige omstandigheden van patrouilles in het voorterrein dergelijke meldingen inkwamen.

Dat men m. i. van salvo's in den regel niet meer dan de algemeene ligging kan waarnemen, heb ik hiervoren reeds betoogd. De beste wijze om deze waarnemingen den B. C. te kunnen berichten, schijnt mij de navolgende toe.

Waarnemer en B. C. stellen hunne uurwerken juist gelijk. Telkens, wanneer daartoe aanleiding en gelegenheid bestaat, zendt nu de waarnemer een bericht in dezen geest uit:

„5¹⁷ namiddag: Salvo ligt 200 M. (+) en belangrijk te veel rechts.”

De B. C., die van elk salvo den juisten tijd, waarop het werd afgegeven, heeft opgeteekend, kan nu nagaan met welke gegevens hij 200 M. (+) en te veel rechts schoot.¹⁾ Hij kan dan c. q. het strooien beperken, of wel andere waarnemingen er door controleeren (Aanh. II, § 1).

Ook bij goed te onderscheiden groepen van schoten (*lagen*) kan men in dezen geest handelen.

De bovenvermelde waarneming van eenige schoten gezamenlijk wordt in onze voorschriften achtergesteld bij die met behulp van zijposten (V. Gr. V., 96). Het is dan ook bekend, dat met deze wijze van waarnemen (indien geschikte posten zijn te vinden) dikwerf goede uitkomsten kunnen worden verkregen.²⁾ Vooral bij het schieten met behulp van

1) „Diese Art der Beobachtung ist von einem meiner früheren Kompagniechefs oft mit grossem Erfolge angewendet worden”, schrijft de „Oberleutnant „BLEYHOEFFER” in „Beiheft 10 vom Mil. Wochenbl. 1902”.

2) Hier hebben wij echter weer één der kansen om, op grond van op het open schietterrein in Oldebroek verkregen uitkomsten, gevaarlijk mooie gevolgtrekkingen te maken.

GKT.-HSP. en in het algemeen, als de ligging van het doel op de kaart wel bekend is, doch wanneer de omgeving daarvan de waarneming van het (+) en (-) der schoten onmogelijk maakt, geef ik toe, dat zijposten van veel nut kunnen zijn. Men streve echter ook hier naar de meest mogelijke eenvoudigheid en handigheid der toe te passen hulpmiddelen. Zoo zou ik slechts zelden de waarnemingslijst Model II willen gebruiken, doch zooveel mogelijk Model I; ook al verschillen de waarnemingshoeken vrij veel in grootte. Bij groote afwijkingen doet het er toch niet toe of men voor een paar $\frac{0}{100}$ meer of minder corrigeert en voor kleine afwijkingen is het verschil niet noemenswaard. ¹⁾ Bovendien zijn de waarnemingen zelf niet tot op één $\frac{0}{100}$ nauwkeurig, vooral niet, als men de waarnemingstoestellen geheel volgens de gegevens van de kaart heeft moeten richten; strooien blijft dan immers toch noodzakelijk.

Nog eens, men houde bij het regelen der waarneming vooral punt 90, V. Gr. V. en § 4, Velddienstvoorschrift voor oogen en aanvaarde dus het beginsel, dat *de B. C. zoo eenigszins mogelijk op grond van eigen waarneming moet kunnen inschieten.*

De bereikbare *vuursnelheid* is ontegenzegglijk een integreerend deel van de gevechtskracht der artillerie en dient daarom in dit artikel ook afzonderlijk te worden besproken.

Op oogenblikken, waarin van de artillerie verlangd wordt, dat zij hare volle gevechtskracht zal ontwikkelen, moet zij daaraan kunnen voldoen, door hare vuursnelheid zoo hoog mogelijk op te voeren.

Het is hier de plaats niet om tactische beschouwingen te geven over de vraag, *wanneer* die oogenblikken zullen zijn aangebroken; hier dient alleen te worden nagegaan, in hoeverre in dergelijke gevallen eene voldoende vuursnelheid kan worden bereikt.

Dat dit in de eerste plaats afhangt van de soort der beschikbare

¹⁾ Bijv.: Zij $\text{tg. } \alpha_1 = 800 \frac{0}{100}$ en $\text{tg. } \alpha_r = 200 \frac{0}{100}$. Om enkel den invloed van α te leeren kennen, nemen wij de lengte der waarnemingslijnen = schootsverheid.

$$\text{Wij krijgen dus } q_1 = \frac{1}{\cos \alpha_1} = 1.3; q_2 = \frac{1}{\cos \alpha_r} = 1; m = 4, n = 1.$$

WAARN.		BEREKENDE AFWIJ KING.		OPMER KING.
L. Zijp.	R. Zijp.	Model II.	Model I.	
10 L.	20 L.	ruim 18 L.	ruim 16 L.	Bij groote afwijkingen in tegengestelden zin, schoten, die ver (+) of (-) zijn, moet men dus voorzichtig wezen. Men kan daarom voor zoodanige schoten gebruik maken van de kolommen 10-14 en de formule van de kolommen 15-16 der Waarnemingslijst Model II, en voor de overige schoten handelen, volgens de beginselen van Model I.
4 L.	9 L.	8 L.	7 L.	
14 L.	20 R.	12 R.	1 R.	
20 R.	10 L.	3 L.	8 R.	
4 L.	2 R.	$\frac{1}{2}$ R.	$1\frac{1}{2}$ L.	

vuurmonden en van de geoefendheid der bedieningen, spreekt wel vanzelf. De gevechtskracht onzer Vestingartillerie zou dan ook in zeer hooge mate zijn te verhoogen door verbetering der geschutbewapening, inzonderheid door invoering van snelvuurgeschut; dat in dit opzicht nog een ruim arbeidsveld open ligt, behoef ik wel niet in herinnering te brengen. Nog niet lang geleden werd in dit Tijdschrift door Δ daarop wederom gewezen. Doch moge dan ook het ideaal in deze nog niet zijn bereikt, toch ben ik het niet eens met hen, die beweren, dat volgens de bestaande reglementen niet die vuursnelheid kan worden verkregen, welke met ons tegenwoordig geschut is te bereiken.

In de eerste plaats zij opgemerkt, dat de groote vuursnelheid *nimmer ten koste der uitwerking* mag worden gevorderd en dit geschiedt wel, wanneer men met een gewonen achterlaadvuurmond sneller wil schieten, dan de inrichting van het materieel eigenlijk toelaat. Dan komt men tot overhaasting en ik behoef er toch wel niet aan te herinneren, dat deze moet leiden tot noodlottige gevolgen, als daar zijn: beschadiging van het materieel, verkeerd tempeeren, niet aandraaien van opsluitringen, slecht richten, enz., enz., m. a. w. geen uitwerking!

Doch ook zonder die overhaasting is bij toepassing van onze reglementen en voorschriften met ons tegenwoordig achterlaadgeschut reeds eene vrij groote vuursnelheid te verkrijgen.

Bijv., bij 15 cM. L./24 niet op rembedding, GKT., stukkenvuur, doorlopend laden: voor één vuurmond $3\frac{1}{4}$ à $3\frac{1}{2}$ minuut per schot voor eene groep schoten.

Mij dunkt, dat, als men met eene batterij van 2 kanonnen van 15 cM. L./24 *snelvuur* afgeeft, men in een korten tijd toch heel wat kilogrammen metaal naar den vijand kan slingeren!

Dit brengt mij tot een ander punt: men hoort inderdaad wel eens de meening verkondigen, dat wij volgens onze voorschriften alleen maar bij het vuren met GKT.-O en met KT. „snelvuur” kennen. Dit nu is ten eenen male onjuist. § 69, B. D. schrijft wel voor, dat bij het vuren met genoemde projectielen nooit anders dan „snelvuur” mag worden toegepast, doch overigens kan de B. C. zoo vaak „snelvuur” doen afgeven, als hij op grond van de verkregen bevelen en in verband met de omstandigheden noodig oordeelt.

Trouwens, dat in dit opzicht wel eens misverstand bestaat, blijkt, dunkt mij, ook uit de noot op blz. 1023 van den vorigen jaargang van dit Tijdschrift, waar Δ , als volgt, schrijft:

„..... Daar het „snelvuur” bij eene laag, volgens onze voorschriften „niet voorkomt, kan dit hier buiten beschouwing blijven. Punt 33, laatste „zin, van het V. Gr. V. luidt: „Onder eene laag wordt verstaan een „aantal, uit een of meer batterijen, zoo snel mogelijk *na elkander* „geloste salvo's of schoten.””

Het is mij werkelijk niet duidelijk, waarop de meening van Δ berust, dat volgens onze voorschriften het „snelvuur” bij eene laag uitgesloten zou wezen! Juist de laatste woorden van den uit punt 33

aangehaalden zin sluiten m. i. hieromtrent allen twijfel uit: „zoo snel „mogelijk na elkaar geloste... schoten!” En § 74, B. D. geeft hiertoe de vereischte commando's. Bijv., moet eene batterij van 4 stukken eene laag van 8 schoten afgeven, dan doet de B. C. het commando:

„Twee schoten snelvuur.”

Ieder stuk doet 2 schoten snelvuur, dus totaal 8!

Zoo zou ik meer punten kunnen behandelen, waaromtrent mij gebleken is, dat misverstand bestaat.

Ik heb bijv. wel eens hooren beweren, dat bij „doorlopend laden” zooveel tijd wordt verloren, omdat het rechter stuk steeds moet wachten met laden, totdat het linker heeft geschoten. Het tegendeel daarvan staat in § 76 voorgeschreven! Men verkeerde blijkbaar in de meening, dat, als regel, „Batterij éénmaal laden” wordt gecommandeerd. Dit geschiedt echter slechts in die gevallen, waarin de B. C. er voordeel in ziet, bijv. opdat bij overgang tot eene andere projectielsoort of eene andere tempering geen verwarring zal ontstaan, of wanneer de B. C. uit de eene groep de gegevens voor de volgende moet afleiden, of wel wanneer met groote tusschenpauzen groepen schoten moeten worden afgegeven, enz.

Doch genoeg! Ook hier heb ik slechts willen aantonen, dat nog niet altijd het in de reglementen voorgeschrevene volledig tot zijn recht komt.

Onze voorschriften geven den vuurleider ten volle de gelegenheid om de vuursnelheid naar den eisch van het oogenblik te regelen en haar, indien noodig, zoo hoog mogelijk op te voeren. Hoe groot die vuursnelheid dan zal kunnen zijn, hangt af van de geschutsoort, de geoefendheid der bediening en de beschikbare munitie.

Ons geschut zij voortreffelijk, de munitievoorraad zij onuitputtelijk, het personeel zij uitstekend geoefend! Daarin ligt in de *allereerste plaats* de gevechtskracht der Vestingartillerie. Met beton, met pantserplaten en met borstweringen alleen verslaat men nimmer een vijand; met goed personeel, goed geschut en veel munitie brengt men het ook zonder die dekkingsmiddelen een heel eind!

Ik heb bij mijne bespreking van het opstel van den Heer R. opbouwend te werk willen gaan. In de allereerste plaats door er op te wijzen, dat, al kan men zich van den vestingslag ook een ander beeld maken, dan hetgeen de Heer R. ons gaf, dit geen reden mag wezen om het niet onverdeeld met dezen Schrijver eens te zijn, waar hij voorop stelt, dat men moet streven naar eenvoud, naar ontwikkeling van het initiatief, naar vlotheid. Doch tevens meende ik te moeten herinneren, niet slechts aan den belangrijken vooruitgang, welke in dit opzicht sedert ongeveer 10 jaren bij het Wapen is ingetreden, doch ook, en met nadruk, aan de noodzakelijkheid, dat hij, die in den aangegeven zin de gevechtskracht van ons Wapen wil verhoogen, moet beginnen met het

goede, dat onze voorschriften daarvoor geven, tot zijn recht te laten komen.

Voorts heb ik bij de bespreking van de zoo veelzijdige vraag, welke het hoogste belang betreft van het Wapen, dat ik liefheb, niet kunnen nalaten, zij het ook slechts met enkele woorden, nog andere zaken aan te roeren, dan de Heer R. deed, doch waarin naar mijne meening niet minder de opvoering der gevechtskracht tot den hoogsten graad moet worden gezocht: *organisatie, oefening, bewapening, munitievoorraad!*

's Gravenhage, 1905.

Het Fransche infanterie-exercitiereglement van 3 December 1904,

DOOR

J. H. VAN DER HEGGE ZIJNEN,

Kapitein der Jagers.

Bij decreet van 3 December 1904, ontving de Fransche infanterie het „Règlement sur les manoeuvres de l'Infanterie” ter vervanging van het „Règlement provisoire” van 8 October 1902, dat weder in de plaats trad van het „Projet de règlement sur l'exercice et les manoeuvres de l'Infanterie”, van het jaar 1901. ¹⁾

Is de verschijning van dit nieuwe reglement als eene tactisch gewichtige gebeurtenis te beschouwen? Tot welke conclusiën men na de bestudeering daarvan ook kome, het antwoord kan niet anders dan bevestigend luiden.

Nog zijn de zeer luttele lessen van den Boerenoorlog niet overal zóó in merg en been doorgedrongen, dat men rustig kan blijven tegenover de vele intellectueelen, die, ten aanzien van dezen ongelijken en uit een technisch-tactisch oogpunt merkwaardigen oorlog, hunne kalmte en hun nuchter verstand niet weten te beheerschen. En in Azië woedt een oorlog, die in zijne resultaten het groote boek der Krijgsgeschiedenis zal verrijken met vele bladzijden, die licht zullen brengen over beginselen en gevolgen, waarover thans nog niet of niet voldoende is gedacht. „Le peu que l'on sait de la guerre actuelle (russo-japonaise), par Turentchen, Kin-Tcheou et Vafangou, à déjà mis le désarroi dans le camp „des Évolutionnistes”... Quoi qu'il en soit, les récentes rencontres des Russes avec les Japonais nous changent des interminables tireries à grande distance de la guerre Anglo-Boer”.

Aldus BONNAL in zijn, in 1904 verschenen, „Étude critique, L'art nouveau en tactique”. In zoverre is dus het verschijnen van het reglement, dat wij hier bespreken, eene gebeurtenis van beteekenis en zij wordt dit nog meer, als men nagaat, hoe in de laatste jaren, d. i. in de tijden van het R. P. en het P. d. R., mannen van grooten naam en hooge

¹⁾ Verkortingen: Règlement, décembre 1904 = R.; Règlement provisoire = R. P.; Projet de règlement = P. d. R.; Infanteriereglement I en II = I en II.

positie in Frankrijk hunne meeningen verkondigden over de richting, die de tactiek had te volgen.

Als woordvoerders eener Fransche tactiek treden op: 1°. de Schrijver van eene reeks artikelen in de *Revue des Deux-Mondes*, verschenen in het tijdvak September 1901 — voorjaar 1904. De anonieme Schrijver (zich noemende ***) liet zich welgevallen, dat men hem aansprak als Generaal DE NÉGRIER, vroeger lid van den oppersten krijgsraad, eertijds commandant van het VI. Korps; 2°. de, niet minder veel besproken, Generaal H. BONNAL, die in zijn bovenvermeld werk den „Driester” geweldig, zeer logisch en met succes te lijf gaat; 3°. Generaal LANGLOIS, misschien een van Frankrijks meest bekwame aanvoerders, die in zijn opzien barend en groote belangstelling vragend werk: „Enseignements de deux guerres récentes” (Russisch-Turkschen en Zuid-Afrikaanschen oorlog) eene tactische geloofsbelijdenis aflegde; eindelijk 4°. de Generaal KESSLER, die in 1902 bij de militaire drukkerij van CHAPELOT ET Cie. zijn *Tactique des trois armes* het licht deed zien.

Ware het hier te doen om eene studie over de hedendaagsche Fransche tactiek, dan zou men met eenige behendigheid elk der hier genoemde geschriften kunnen uitrafelen en daardoor geraken tot eene breede uiteenzetting van de beginselen, die daarin voorgestaan worden. Voor ons doel kunnen wij echter volstaan met te verwijzen naar Heft I van de Vierteljarshefte van 1904, waarin Majoor KUHLE een zeer uitvoerig overzicht geeft van „Der gegenwärtige Stand der taktischen Ansichten in Frankreich” en zullen wij ons er toe bepalen met de hooggeplaatste Schrijvers aldus aan onze lezers voor te stellen:

Generaal DE NÉGRIER. Voorstander van het ageeren met dunne liniën en talrijke kleine colonnes. „Suivant lui (aldus BONNAL), on s'engage partout avec la même violence et la première troupe qui pénètre dans la position de l'ennemi indique au commandement en chef le véritable point d'attaque, celui vers lequel il dirigera les réserves à portée de s'y rendre”. (blz. 43.)

Generaal LANGLOIS, wij zouden haast zeggen: de meest begaafde, de minst revolutionnaire, de man der, laten wij het noemen, officieele Fransche tactiek, opgenomen in de reglementen en voorschriften, wiens leerstellingen neergelegd zijn in zijn „Lois générales de l'évolution tactique”. Deze luiden: *a.* de verbeteringen in de infanteriebewapening maken bijna altijd frontaanvallen moeilijker; *b.* die verbeteringen werken omvattende en flankbewegingen in de hand; *c.* de steeds toeneemende kracht der artillerie begunstigt den aanval; *d.* de gevechtsfronten rekken zich allengs meer uit; *e.* de verdediging kan en moet meer en meer in de diepte georganiseerd worden; *f.* de aanvaller moet steeds meer zorg gaan wijden (perfectionner et fortifier) aan de afdeelingen, die het gevecht inleiden; *g.* de verbeteringen in de bewapening verkleinen den weerstand der permanente- en verhoogen de waarde der veldversterkingen. Uit deze zeven geboden trekt hij de volgende conclusiën: 1. L'importance de la manoeuvre et sa facilité vont au

croissant, d'où nécessité croissante de la mobilité; 2. la guerre moderne réclame une solidarité sans cesse croissante entre les diverses armes, par conséquent aussi une organisation plus solide; 3. la guerre moderne exige de tous les combattants un moral de mieux en mieux trempé; 4. tout progrès dans l'armement diminue l'importance du nombre. Deze laatste leerstelling werpt het gevleugelde woord van NAPOLEON I, dat „le bon Dieu est toujours avec les gros escadrons”, vrijwel in een hoek.

Generaal KESSLER, een dergenen, die volgens LANGLOIS kwam tot valsche gevolgtrekkingen uit den Boerenoorlog, is de man, die altijd omvat, die op blz. 26 van zijn boven aangehaald werk schrijft: „Dans la zone battue, il n'y a plus à proprement parler, de tactique d'infanterie; la vraie tactique se résume dans le *suivez-moi* du Chef”, die eene brigade van 6000 man in de verdediging 4 KM. frontbreedte doet innemen en een legerkorps 8—10 KM., de man, die op blz. 58 schrijft: „l'infanterie moderne porte ses coups à 2000 M. et les officiers d'infanterie le comprennent si bien qu'ils ont une tendance actuelle à étendre les fronts de combat au delà des limites fixées par le règlement. Les officiers sont dans le vrai...”

In schrille tegenstelling hiermede staat eene uitlating van BALCK, den genialen schrijver over tactiek, in de Jahrbücher van Dec. '04, n.l. „... die Armee muss an ihr Regiment glauben, wie an ein Evangelium...”

Generaal BONNAL, oud-Directeur der Krijgsschool, schrijver van grooten naam, valt met VON SCHERFF'sche zekerheid en scherphheid de leerstellingen van DE NÉGRIER aan en bekennt hierdoor als vanzelf kleur.

De daareven aangehaalde uitspraak van BALCK komt voor in zijn artikel „Taktische Anforderungen an ein zeitgemässes Exerzierreglement für die Infanterie” en het is voor het doel, dat wij ons in deze studie stellen, niet van belang ontbloot, die Anforderungen hier in het kort weer te geven. Volgens hem moet een toekomst-reglement:

- a. Uitgaan van het beginsel, dat alle vormen, noodig voor de vrede-opleiding en voor het gebruik in het gevecht, er in moeten opgenomen zijn; daarbij scherp in het licht stellen, dat de verspreide orde is de hoofdvorm voor het infanteriegevecht en dat op het gevechtsveld de marschcolonne evenveel recht van bestaan heeft als de linie- en (compagnie) colonneformatie;
- b. Onduidelikheden en elkaar tegensprekende zaken vermijden (natuurlijk!);
- c. Stramheid als voornaamste middel voor opleiding en discipline bewaren;
- d. Bepaalde voorschriften geven voor de doorvoering van den aanval, z.g. „Schul”angriff, waarmede geen schema, geen normaal-aanval wordt bedoeld;
- e. (als laatste en voornaamste eisch) Bepalingen voor het aanzetten en doorvoeren „eines grossen EINHEITlichen Angriffes” bevatten.

De min of meer wijdloopige raadpleging van den hedendaagschen

Franschen tactischen sterrenhemel, waarvan wij de uitkomsten hiervoor vermeldden, achtten wij noodig om behoorlijk te doen uitkomen naar welke zijde het Fransche reglement, dat nu aan de orde komt, front maakt.

Hetgeen al dadelijk in het R. opvalt, is de groote beknoptheid. De beide vorige reglementen bestonden elk uit de bekende 3 kleine boekjes, terwijl nu één enkel, handig boekje van 11 bij 18, in 107 bladzijden, zonder uitslaande platen, als volgt, samenvat en besluit: „*Toutes les dispositions contraires au présent règlement sont abrogées*”, na op blz. 11 te zijn begonnen met: „*Il est interdit de modifier ou de compléter par des instructions particulières les dispositions du présent règlement qui donne les moyens d'instruire les différentes unités et de les conduire en campagne*”.

De volgende hoofdstukken vormen den inhoud.

1. Règles générales et méthodes d'instruction; 2. École du soldat;
3. École de section; 4. École de compagnie et des unités plus fortes;
5. L'Infanterie dans le combat.

Dan volgen nog, als bijlagen, de Honneurs au drapeau, de Honneurs funèbres en de Maniement du sabre. Die bijlagen blijven verder onbesproken.

Aan de hoofdstukken gaat vooraf de tekst van het decreet, waarbij het reglement werd ingevoerd. Aangezien daarin enkele belangrijke zaken worden aangestipt, willen wij dit officieele stuk, dat als een „*programma*” kan worden beschouwd, nader aanhalen.

Het Fransche „*men moet zijne tactiek elke 10 jaar veranderen*”, is hier aldus omschreven: „*Les règlements de manoeuvres doivent être modifiés au fur et à mesure des perfectionnements de l'armement et des changements apportés à la durée du service. En outre, ils doivent tenir compte de l'expérience des guerres les plus récentes*”.

Deze overwegingen waren het, zegt het decreet verder, die het R. P. deden verschijnen, en de ontvangst, die het bij den troep vond, „à montré qu'il fallait apporter à l'exposé des *procédés de combat* de l'infanterie certaines modifications reconnues nécessaires par la pratique, tout en persévérant dans la voie au sujet de la simplification des *méthodes d'instruction*”.

Die noodig gebleken wijzigingen werden veroorzaakt door de invoering van het rookzwakke kruit, alsmede van de technische en ballistische verbeteringen in de infanterie- en artilleriebewapening in al haar uitgestrektheid en gevolgen, ten gevolge waarvan de inleiding van den strijd moeilijker werd, de zichtbaarheid der troepen over eene groote uitgestrektheid van het gevechtveld toenam, waardoor weder de formatiën aangetast werden, „*substitution à l'ancienne ligne de tirailleurs de groupes irrégulièrement répartis sur le front de combat*”. Voorts gaven zij eene grootere waarde aan het infanterievuur, en deden hun invloed gelden op munitieverbruik en aanvulling (d'où l'emploi normal des feux par rafales courtes et violentes).

De „*méthodes d'instruction*” houden verband met den verkorten oefeningstijd en de groote plaats, die aan reserveformatiën moet ingeruimd worden, waardoor het nog dringender geboden is alleen te behouden, wat eenvoudig en in den oorlog van practische waarde is.

Ten behoeve van de discipline en den samenhang, moet bij eenige bewegingen gelijkheid van uitvoering worden geëischt; vele en samengestelde exercitiën leiden echter niet tot het doel. „*Interdiction formelle*”, aan ieder en een iegelijk, om iets aan het reglement te wijzigen of toe te voegen. Inkrimping van den tekst van het reglement door samenvatting van overeenkomstige bepalingen voor verschillende eenheden. En eindelijk: het aankweeken van nadenken en besluitvaardigheid, zoowel bij de oefeningen als bij de geheele opleiding, door „*l'initiative la plus large laissée aux exécutants*”. Laat ons dit onderstrepen, het komt nog wel tot zijn recht in den loop onzer beschouwingen.

Règles générales et méthodes d'instruction. Verschillende zeer nuttige en behartigenswaardige wenken worden hier gegeven, o.a. dat de compagniescommandant ten minste eenmaal per week zijne geëm-ployeerden bij den dienst heeft. Dat de vorming en de opleiding der officieren, behalve door de bekende middelen, als bijeenkomsten, schriftelijken arbeid, e.d., ook bevorderd worden door een verblijf bij de andere Wapens. „*Les sous-officiers rengagés peuvent assister à certaines conférences faites aux officiers, à des exercices sur la carte*” Bij de recrutenopleiding wordt de duur van den dienst bepaald door den chef van de afdeeling; soms zijn de kortste oefeningen nog wel de beste. Tot en met de compagnieschool wordt, als regel, op het exercitieterrein geoefend en zoo min mogelijk in de kazernes; bataljons en grootere eenheden oefenen in afwisselend terrein en, alleen als deze niet beschikbaar zijn, op het exercitieveld. „*Plus que jamais s'affirme la nécessité d'établir dans le rang la discipline la plus exacte*”. In sommige gevallen wordt op *teekens* geëxerceerd: geeft-acht, één arm in de hoogte; voorwaarts, rechts, links, halt, als volgens ons Velddienstvoorschrift; verspreiden, beide armen horizontaal en ze openen; verder teekens voor verzamelen, vereenigen (*rassemblement*, *ralliement*; in het eerste geval neemt elk man zijne normale plaats in, in het tweede, voorkomende bij het verspreide gevecht, wordt zoo snel mogelijk een gesloten troep geformeerd).

École du soldat.

Deze school omvat alles, wat de soldaat noodig heeft te weten, om in het gelid en in het gevecht te kunnen optreden.

Een wenk, die ons jong kader wel ter harte mag nemen, is, dat ongewoonte en onhandigheid veel meer oorzaak zijn van het maken van fouten dan onwilligheid.

Men onderscheidt de „*pas cadencé*” (75 cM. lang en allengs op te voeren tot 120 in de minuut), die versneld kan worden tot 124 pas in

de minuut en voorts de „pas gymnastique” voor ongewapenden 90 cM. lang en 180 in de minuut, voor gewapenden resp. 80 en 170. De handgrepen zijn: geweer op den rechter schouder, afzetten, en aan den schouder hangen, waarbij de rechter hand bij de kolf is geplaatst. Het presentereen van het geweer, was reeds uit het R. P. verdwenen. Zonder bezwaar zou men bij ons het presentereen uit de positie „aan den schouder” kunnen laten vervallen. Die handgreep is moeilijk, gaat in den regel slecht en gepaard met een verdraaien en slingeren van het bovenlijf, zoodat dit eerbewijs, dat toch eene uitdrukking van grooten eerbied moet zijn, ingeleid wordt door een paar slordige bewegingen.

Aangezien het niet in onze bedoeling ligt het R. voet voor voet te volgen, gaan wij over tot de *vuren*. Voorgeschreven zijn: „Feu de (tant de) cartouches” of „feu à volonté”, het salvovuur en het repeteervuur. In het R. P. werden genoemd het feu à volonté en het feu à répétition; het P. d. R. gaf de zelfde soorten.

Omtrent het gebruik dezer vuursoorten zegt punt 195 van het R., dat het vuur in den regel wordt afgegeven „par rafales” (overeenkomende met de Feuerüberfälle uit het Oostenrijksche reglement), bij uitzondering met salvo's. Het vuur met een aangegeven aantal patronen wordt gebruikt onder de „circonstances normales” van het gevecht; het repeteervuur, als in een minimum-tijd eene maximum-uitwerking moet worden verkregen en eindelijk het salvovuur in buitengewone omstandigheden, met name bij nachtgevechten of in kritieke oogenblikken „pour maintenir l'ascendant du chef”.

DICKHUTH, in zijn „Handbuch der Truppenführung im Kriege” zegt op blz. 32 van het salvovuur, „het kan gebruikt worden om in te schieten, als het terrein gunstig is en men zelf niet beschoten wordt. Aangezien die twee omstandigheden zelden samentreffen en de heele maatregel slechts in de kleinste verbanden te gebruiken is „ist die Salve praktisch werthlos” en liggen de voordeelen aan de zijde der exercitie- en schietterreinen”. „Auf russischer Seite können die Zugsalven der Infanterie gegen die schnell wechselnden, kaum sichtbaren Ziele einer gedeckt liegenden Schützenlinie kein grosses Ergebniss erzielen. (Der russisch-japanische Krieg, Vierteljahrshefte, I, 1905.)

BALCK (Taktik, I. deel, 3^e druk, blz. 125) is er evenmin een voorstander van; de Boerenoorlog, zegt hij, bewees de superioriteit van het individueel vuur. Toch kennen Oostenrijk, Duitschland, Rusland, Nederland e. a. het salvovuur. De Fransche voorschriften, vóór het P. d. R., hadden aan het salvovuur ook nog eene plaats ingeruimd.

Niet lang geleden hadden ook wij het: „3 à 4 patronen vuren”, doch schaften het af en zochten in de vuurpauzen het middel om den troep in de hand te houden. Onzes inziens ligt de beste waarborg voor het in de hand houden van het vuur in eene vast gewortelde, streng gehandhaafde vuurdiscipline en niet in vuurpauzen of een stoppen, nadat een paar schoten zijn afgegeven. Of die vuurdiscipline in 8 maanden is te bereiken??

Wij gelooven dan ook, dat het eene belangrijke aanwinst voor ons reglement is, dat men de vuurpauzen heeft laten vervallen; vuurpauzen en een vuur „à cartouches comptées” zijn tegen het wezen van de hedendaagsche tactische beginselen en tegen het beginsel, dat aan de invoering van snelvuurgeweren ten grondslag lag.

Ten einde niet te uitvoerig te worden, zullen wij niet verder op dit onderwerp ingaan. Punt 197 geeft nog aan, dat op de kleine afstanden het vizier van 400 M. „répond à tous les besoins”. (Zie 360, II.)

Uit het Duitsch overgenomen schijnt de bepaling: „Les deux tirailleurs d'une même file sont camarades de combat”; zij blijven bij elkaar, helpen elkaar en als de een valt, neemt de ander zijne patronen en sluit zoo mogelijk aan bij eene naburige groep.

Het vuren in de beweging, waarover indertijd zooveel te doen is geweest, is afgeschaft: steeds wordt, stilstaande, gericht vuur afgegeven. (In Servië wordt nog gedurende de beweging geschoten.)

École de section.

Kan door geringe sterkte geen sectie op 2 gelederen worden gevormd, dan wordt op één gelid op de zelfde wijze geoefend als op twee.

Tusschen de gelederen is een afstand van 1 M.; de manschappen zijn genummerd van 1 tot 4.

De gelederenafstand van 60 cm., in ons I, schijnt ons te gering toe; de exercitiën leveren er het sprekende bewijs van. Trouwens het buitenland heeft den gelederenafstand grooter genomen: *Duitschland* 0.64 M. van rug tot borst (bij het uit den pas marcheeren 0.80), *Oostenrijk* 0.88 M. van rug tot borst, *Italië* 0.90 M. van rug tot borst, *Rusland* 0.60—0.70 M. (armlengte afstand tot den ransel van den voorman), *Zwitserland* 0.80 M. van rug tot borst. (Zie BALCK, Taktik. I, blz. 54.) De wijze van nummeren van 1—4, hoewel niet nieuw (zie R. P. en P. d. R.), schijnt practisch, doch vereischt veel geoefendheid bij de exercitiën. De vraag komt op de lippen, of wij wel op het juiste pad zijn met onze indeeling. Doorlopend nummeren van beide gelederen is, de practijk bewijst het, lastig, zoodra de sectiën meer de oorlogsterkte naderen, sommigen weten niet eens of b.v. 21 even of oneven is; herhaaldelijk overnummeren en fouten maken zijn de gevolgen. Eenvoudiger en beter geschikt voor onzen korten oefeningstijd lijkt ons het nummeren (aftellen) met tweeën. De nos. 1 en 2 vormen dan het dubbelrot. De omschrijving van 143, I kan dan luiden: Uitv. op de plaats: De nos. 2 plaatsen zich buitenwaarts van de nos. 1, zij maken den hiertoe vereischten pas met den buitenvoet. De nos. 1, die geen nos. 2 naast zich hebben, gaan op de zelfde wijze in de buitenrij achter de nos. 2. In den marsch: De nos. 2 brengen den binnenschouder voor, verlengen (verkorten) den pas en stellen zich buitenwaarts van de nos. 1, de guides plaatsen zich vóór de buitenrijen.

En indien wij dan vasthouden aan het beginsel, dat de marsch met

dubbelrotten regel, die op twee gelederen uitzondering is, dan kunnen b.v. de commando's van 147, I eenvoudig luiden: 1°. $\begin{matrix} \text{rechts} \\ \text{links} \end{matrix} = \text{om}$, 2°. $\begin{matrix} \text{rechts} \\ \text{links} \end{matrix}$ uit de flank = marsch, 3°. $\begin{matrix} \text{rechts} \\ \text{links} \end{matrix}$ uit de flank = halt. Wil men intusschen de uitzondering, welnu, dan gaat het „met tweeën” vooraf.

Nu ons I en II aan alle zijden is beplakt en aangevuld, zooals trouwens niet kon uitblijven, is het niet gewaagd te vermoeden, dat binnen niet te langen tijd een geheel nieuwe druk ter perse zal gaan, en hopen wij daarin deze en dergelijke vereenvoudigingen te mogen aantreffen. Met nummers en richtingen wordt bij ons heel wat tijd zoek gebracht.

In het R. kan de sectie ook *naar het midden* worden gericht.

Bij het liggen komt het achterste gelid tusschen (in) de openingen van het voorste.

In het gevecht hangt de frontbreedte af van de omstandigheden; de inwerking van den commandant moet verzekerd blijven.

Het verspreiden heeft plaats volgens de beginselen, in ons 180, I en 184, I (Wijzigingen) neergelegd; het opsluitend gelid herhaalt de bevelen, houdt het oog op de uitvoering en let er op, dat de tirailleurs op hunne plaatsen blijven. Het gedeelte van de sectie, dat het verste is vooruitgerukt, is belast met de richting.

De Sectie-Ct. is de eigenlijke vuurleider, hij geeft het oogenblik van openen van het vuur aan, laat het staken, wijst het doel aan en bepaalt de vuursoort en het vizier. Wij vermeenen, dat 193 en 293 van het R. met elkaar in strijd zijn. Het eerste zegt: de Sectie-Ct. moet vóór alles meester blijven van het oogenblik, waarop het vuur geopend, en dat, waarop het gestaakt wordt; 293: (Onder het hoofdstuk: „Rôle particulier de la compagnie et des unités supérieures”) Le Capitaine fixe le moment de l'ouverture du premier feu, sauf les cas urgents où cette initiative appartient aux chefs de section. Mede gelet op 355, II nemen wij in deze de rechten van den Compagnies-Ct. in bescherming.

Voorts zij nog aangestipt, dat, zoodra het vuur wordt gestaakt, de tirailleurs zich „complètement” dekken. Die bepaling geeft ons aanleiding even te velde te trekken tegen eene, in onze infanterie ingewortelde, verkeerde gewoonte, die op het gevechtveld tot schromelijke verzuimen kan leiden. Zoodra bij ons eene tirailleurlinie, niet vurende, blijft liggen, ziet men dadelijk allen het hoofd zoo diep mogelijk naar den grond buigen, om zich toch vooral maar onzichtbaar te maken. In zoo'n geheele linie is er dan niemand, die het oog op den vijand houdt, en de Compagnies-Ct. of de Pelotons-Cn. kunnen zien, hoe zij het klaar spelen, om plotseling eene „rafale” af te geven, als de tegenpartij zich bloot geeft. Meer dan ooit, nu het overzicht over het gevechtveld is toegenomen, is het een dure plicht voor een ieder, om als het ware op den loer te liggen, ten einde bij een sprong, een kortstondig te voorschijn komen van den vijand, klaar te zijn op het bliksemsnel uitgestooten „infanterie recht vooruit, 800 M, vuren”! En hoe menigmaal gaat niet bij oefeningen en manoeuvres een kostbaar oog-

blik voorbij, waarin per man een of twee schoten hadden kunnen gelost worden en die nu vermorst zijn met toeroepen, soms met wakker schudden van den „in zichzelf gekeerden” tirailleur, wiens lichaam de baas werd over den wil. Daarom was het dan ook zoo verkeerd, dat bij ons, na het leegschieten van het magazijn, de man moest wachten op het „navullen”; gelukkig zijn wij hiervan nu weder verlost geworden. Waarlijk, dat pakje bijvoegsel- en verbeterbladen, hoeveel lijm en tijd verslindende, kunnen wij, om de goede dingen, die er in vermeld staan, een welkom in het leven toeroepen.

Alvorens tot een volgend onderdeel over te gaan, zij er hier nog op gewezen, dat eene tirailleurlinie (in casu de sectie), die zich verzamelen moet, dit zoo vlug mogelijk doet in de formatie, die wordt bevolen, en zonder dat de man zijne oorspronkelijke plaats in het gelid inneemt. Die bepaling is beter dan de onze in 187, I. Ten eerste: waarom steeds in *frontformatie* te komen? en dan: wat is de hoofdzaak, het snel vormen van eene gesloten afdeeling, of het door elk man weder doen innemen van zijne oorspronkelijke plaats in het gelid? De grootste mogelijke vrijheid dient hier te bestaan. Het Oostenrijksche reglement van 1903 geeft in punt 437 aan: Das Sammeln der in der Schwarmlinie befindlichen Züge erfolgt nach Anordnung des Kompagnie Kommandanten.

École de compagnie et des unités plus fortes.

Uit de „règles générales”, dit hoofdstuk voorafgaande, zij alleen aangehaald de volgende bepaling:

De bewegingen worden altijd uitgevoerd op de meest eenvoudige wijze, volgens de inzichten (volonté) van den chef, nu eens met eene „correction et une précision rigoureuses tantôt sans cadence à l'aide des moyens prescrits à l'école de section (nos. 146 en 147). Deze punten bepalen den „pas cadencé” en den „pas sans cadence”.

Vormen der compagnie.

De compagnie marcheert, verzamelt zich en beweegt zich: 1°. in de colonne met vieren, 2°. de compagniescolonne (onze gesloten frontcolonne met sectiën), 3°. in de colonne met sectiën met vieren uit de flank en 4°. in ontwikkelde linie.

De eerste is onze normale marschcolonne, in de derde formatie staan de sectiën met de hoofden op gelijke hoogte met ± 4 pas tusschenruimte, terwijl eindelijk in de bataille-opstelling de ruimte tusschen de sectiën normaal 2 pas bedraagt.

In de „colonnes de route” van de compagnie, zijn de sectiën geformeerd in colonne met vieren, in colonne met escouades of in colonne met halve sectiën, bij uitzondering in de formatie met tweeën of eenen. De sectiën volgen elkaar met de tusschenruimten tusschen de onderdeelen.

Voegt hier nu nog bij, dat de C.-Ct. zich „fréquemment” aan den staart bevindt en dat de Sectie-Commandanten ter hoogte van hunne sectiën marcheeren, dáár waar zij het noodig oordeelen, dan heeft men, op eene kleinigheid na, de geheele „compagnieschool”!

Als men nu het R. P. opslaat, vindt men voor het formeele gedeelte, voor de gesloten exercitiën alzoo, een betrekkelijk groot aantal bladzijden met allerlei bepalingen en 10 figuren met formatieveranderingen; het P. d. R. was even omvangrijk. Men heeft dus in het nieuwe reglement zowat alles als ballast overboord gezet. Is dit juist? Wij gelooven, dat men hier *te* ver is gegaan, en met de vrijheid en met de individualiseering der ondercommandanten. Uit ons II kan eene massa zonder bezwaar vervallen: al die samentrekkingen, al die bepalingen omtrent zwenkingen, al die richtingen, al dat openen en opsluiten, wat voor nut heeft het op het gevechtsveld, wat doet men er mede? Een groote stap in de goede richting is de nieuwe bepaling, dat het pelotonsverband niet meer is het evangelie, waarnaar geëxerceerd wordt. Eene aanwijzing voor het formeeren van eene open of meer gesloten dubbelcolonne, het marcheeren naar ver verwijderde richtingspunten, het snel, als het ware, door elkaar werpen der sectiën, het exerceeren ongenummerd, het daarbij laten uitvallen van enkele ondercommandanten, dat is de richting, die naar onze meening moet worden gevolgd bij het exerceeren met eene compagnie, waarbij het „tactische doel” niet alleen moet figureeren in het bekende zwarte boekje, maar ook wel degelijk op het terrein, waar men oefent. Gelet op de eischen van het gevecht, schijnt voorts eene indeeling in 3 onderdeelen bij alle tactische eenheden en bij die van hogere orde, eene noodzakelijkheid. (Zie b.v. de Duitse compagnie in het Exerzir-Reglement op blzn. 58 en 59.)

Vormen van het bataljon.

Het bataljon kent: 1°. de *colonnelinie*, waarbij de compagnieën op de zelfde lijn naast elkaar staan met sectiën in front of uit de flank, 2°. de *bataljonscolonne*, de compagnieën in de onder 1°. genoemde opstelling achter elkaar; 3°. de *dubbelcolonne*, als de onze, de compagnieën in de formatie ad 1°.; 4°. de *ontwikkelde linie*; 5°. de *massa-vorm* (de compagnieën zonder tusschenruimten); 6°. de *marschcolonne*, waarbij de compagnieën achter elkaar marcheeren.

Indien geen andere bevelen worden gegeven, wordt in alle formatiën tusschen de compagnieën 10 pas tusschenruimte genomen.

Opmerking verdient nog de wijze, waarop de dubbelcolonne wordt gevormd, n.l. op de 2e en 3e compagnie, als de compagnieën in ééne colonnellinie naast elkaar zijn geplaatst, of op de 1ste en 3e, wanneer zij achter elkaar staan. Deze wijze, die wat de eerste betreft, herinnert aan eene onzer vroegere „bataljonsscholen”, lijkt ons practisch en snel toe, en beter dan de tegenwoordig bij ons gebruikelijke. Intusschen laat het R. alle mogelijke varianten in deze toe: „elles (de comp^{ie}.)

doivent se plier au terrain et aux circonstances du moment". Het R. P. en het P. d. R. hadden een afzonderlijk bandje gewijd aan de École de bataillon met elk een 11-tal figuren, terwijl thans een tweetal blad-zijden met 3 figuren in den tekst de zaak behandelen. Het Duitsche exercitiereglement, zij hier in herinnering gebracht, kent slechts het bataljon in *Doppelkolonne*,¹⁾ in *Tiefkolonne* (de compⁿ., met de 3 pelotons in front, achter elkaar) en in *Breitkolonne* (onze massa-vorm). Het Oostenrijksche, dat geen *dubbelkolonne* heeft, geeft aan: de *massa*, de *ontwikkelde* linie en de *colonne*, waarbij dan in het laatste geval de compagnieën, achter elkaar geplaatst, ook in ontwikkelde linie kunnen staan.

Vormen van het regiment en de brigade.

Normaalvormen worden niet vermeld; het regiment bestaat uit „plusieurs” bataljons, de brigade uit 2 regimenten. Tusschen de bataljons 30, tusschen de regimenten 60 pas. De luitenant-kolonel naast den kolonel en op marsch meestal aan den staart van het regiment om het oog op den marsch te houden; de muziek aan het hoofd of aan den staart, naar de bevelen van den R. C^t.

De muziek op marsch in het midden der colonne te plaatsen wordt aanbevolen.

Omtrent de bewegingen en de evolutiën der compagnie en van sterkere eenheden het volgende:

De compagnie en het bataljon verrichten op het commando van hun chef en in de voor hen voorgeschreven grondvormen alle bewegingen, voor de sectie bepaald, zoo correct en ordelijk mogelijk, hetzij in, hetzij uit den pas. Bij de marschen plaatst de commandant zich vóór de richtingsafdeeling of wijst met luider stem de te volgen strekking aan. Bij eene ontwikkeling naar eene der flanken, plaatst zich alles op de eenvoudigste wijze ter zijde van de afdeeling, waarop de ontwikkeling plaats heeft.

De overgang van de eene formatie in de andere heeft voor de compagnie en het bataljon meestal plaats naar voren of doormarceerende. Voor het overige geschiedt alles op korte aanwijzingen. „Exemples: *Colonne par quatre*—MARCHE, *Colonne de compagnie*—MARCHE, *Ligne de sections par quatre, face au bois*—MARCHE, *Colonne de bataillon à vingt pas*—MARCHE”. Het regiment en de brigade bewegen zich en evolutioneeren op de zelfde wijze als het bataljon; worden de betrekkelijke bevelen door bereden officieren overgebracht, dan worden zij uitgevoerd op commando van de bataljonscommandanten.

Hiermede sluit het formeele gedeelte, voor zooverre het voor ons van belang is.

Volgens het R. kan dus alles, is alles geoorloofd. Hierdoor is het

¹⁾ Thans afgeschaft.

mogelijk eene groote mate van manoeuvreervaardigheid te verkrijgen, grooter dan ons II kan schenken, dat, een kind van zijn tijd, ons nog in veel opzichten de handen bindt. Waarom, om maar een voorbeeld te noemen in 271, II alleen „op *geheelen* afstand openen” en niet op *halven* of op (...) passen; waarom in 325, II alleen op de $\frac{r}{t}$ compagnieën *achterwaarts* en niet *voorwaarts* in colonne en zulks in verband met 282, II, 2^e alinea.

Eene andere vraag is echter, of het R. niet *al* te veel vrijheid geeft, daar toch ook in Frankrijk in geval van mobilisatie met veel kader, tot oudere jaargangen behorende, zal moeten uitgerukt worden. Wordt onze „Ontwerp-Organisatie” behouden, dan zal de compagnie infanterie op voet van oorlog tellen: 1 actief- en 2 militie-luitenants, 4 vrijwillige en 8 milicien-sergeanten, 4 vrijwillige en 8 milicien-korporaals, in plaats van 2 actieve luitenants, 6 vrijwillige sergeanten en 7 vrijwillige korporaals, alzoo per sectie in plaats van 3, slechts 2 vrijwillig dienende kaderleden. Het schijnt ons na deze vluchtige overdenkingen niet raadzaam, in een eventueel nieuw reglement, de Fransche beginselen te omhelzen en zulks te minder met het oog op onzen korten diensttijd. Vergeten wij daarbij niet, dat ook de landweer-infanterie zal moeten optreden naar het voor het staande leger geldende exercitiereglement van het Wapen.

Voor het overige zij op de wenschelijkheid gewezen, om het formeele deel van een exercitiereglement afgescheiden te houden van het tactische en dus de verschillende Scholen (Soldaten-, Sectie-, Compagnie- en Bataljonsschool) in een afzonderlijken band samen te vatten met als aanhangsel, paradevoorschriften en gegevens voor het vaandel, het sabeldragen e. t. q. Het tactische gedeelte, dat stabiel is in vergelijking met de vormenschool, behoeft dan geen vernieuwing, als voor het eerste deel een „herziene” druk ter perse moet. Het Duitsche reglement dateert van 1889 en de aangebrachte wijzigingen betreffen allen den vormendienst en de eerbewijzen. (Zie ook BALCK's opstel in de Jahrbücher van December 1904.)

(Wordt vervolgd.)

Gebruik van Cavalerie.

(Vervolg van blz. 268.)

II. BESCHOUWINGEN OMTRENT HET GEBRUIK DER VEILIGHEIDSCAVALERIE.

In ons vorig artikel hebben wij erop gewezen, hoe noodzakelijk het is bij elke colonne cavalerie in te deelen, om de taak der onmiddellijke beveiliging zooveel mogelijk van de infanterie over te nemen. Wij hebben getracht in het licht te stellen, dat deze veiligheidsdienst niet kan samengaan met den verkenningdienst, georganiseerd door den Alg. Ct. En eindelijk hebben wij gewezen op de waarde, die aan de veiligheidscavalerie moet gehecht worden, in vergelijking met die van den verkenningdienst; beide zijn onmisbaar, maar „l'indispensable d'abord, le nécessaire ensuite”, eerst de veiligheidscavalerie indeelen, daarna de verkenningcavalerie. In den laatsten zin van § 177 V. V. kan men dezen gedachtengang terugvinden.

De maatregelen voor de onmiddellijke beveiliging worden voortdurend genomen; overal en immer moeten wij ze in de opstelling der troepen kunnen terugvinden en niet alleen in den staat van rust of van beweging, die men gewoonlijk eene beschouwing waard acht, doch ook gedurende het gevecht. En, daar de veiligheidscavalerie in dit opzicht de taak der infanterie zooveel mogelijk moet trachten te verlichten, het meeste daár, waar de infanterie hare krachten elders moet gebruiken, n.l. gedurende den strijd, zoo zullen wij de veiligheidscavalerie dus ook dan altijd bij de infanteriecolonnen moeten vinden. Zij behoort er een integreerend deel van uit te maken van af het oogenblik, dat zij is ingedeeld.

Hoeveel cavalerie bij de colonne ingedeeld moet worden, om gebruikt te worden als veiligheidscavalerie, voor ordonnansendienst, enz., is moeilijk eens voor al aan te geven. In elk geval behoort men zoo min mogelijk cavalerie hiervoor te gebruiken, om des te meer ten dienste der bevelvoering over te houden. *nécessaire?*

De terreïngesteldheid zal nu eens meer, dan weder minder krachten vorderen, om behoorlijk tegen verrassingen gewaarborgd te zijn. Polder-

?
indispensable?

land zal b.v. veel minder veiligheidscavalerie eischen; niet, omdat verrassingen hier nagenoeg zijn uitgesloten, integendeel, doch omdat in polderland het aantal toegangswegen zoo gering is.

Voor ons land, met zijne bescheiden hoeveelheid cavalerie, zouden wij het geen economisch gebruik achten om de sterkte van de divisie-cavalerie per divisie op één eskadron te stellen. ¹⁾

Niets is gemakkelijker dan te bepalen: per divisie één eskadron, maar zou dit eskadron, dat integreerend deel der divisie, altijd in zijn vollen omvang noodig zijn, zou men soms niet met een half eskadron kunnen volstaan?

Laten b.v. eens twee divisien achter elkaar marcheeren in de richting van den vijand; heeft die tweede divisie dan een geheel eskadron noodig? Onzes inziens niet. Stelt u eens voor, dat ons veldleger door het polderterrein terug trekt en elke divisie van een afzonderlijken marschweg gebruik maakt, zijn de middelste divisien dan niet minder aan verrassing blootgesteld dan de vleugeldivisien?

Het zou wenschelijk zijn, dat men voor elk geval telkens eene zekere sterkte indeelde, maar dit zal eene illusie blijken. De toestand, waarin de divisien verkeeren, kan dikwijls per dag en plotseling veranderen (b.v. de bovengenoemde tweede divisie in de marschcolonne wordt op den vleugel van de gevechtlinie ingezet), zoodat het zeer moeilijk zou zijn, misschien zelfs onmogelijk zou blijken, hierin voortdurend verandering te brengen.

Daarom zullen wij ertoe gedwongen worden om bij de concentratie per divisie één eskadron af te zonderen, welk eskadron een integreerend deel blijft vormen van de divisie, en waarover de Div. Ct. kan beschikken voor de onmiddellijke beveiliging, voor het zoeken van verband met nevendivisien, voor ordonnansendienst en voor enkele verkenningen.

Treedt de divisie zelfstandig op, dan heeft de Div. Ct. natuurlijk veel meer cavalerie noodig, om ook in staat te zijn zelfstandig de maatregelen te nemen, die het tactisch succes moeten voorbereiden.

Zal de divisie in hooger verband eene plaats vinden, dan moet de Commandant van het Veldleger de beschikking hebben over zooveel mogelijk cavalerie om zijne bewegingsvrijheid te verzekeren. En in dit laatste geval zullen de Div. Cⁿ. bepaalde bevelen voor de beslissingsacte ontvangen, waardoor van initiatief bij het geven der gevechtsbevelen bij hen minder sprake zijn zal. De Div. Cⁿ. zijn hier uitvoerders van een anderen wil; tactische verkenning van den vijand bij den samenstoot heeft voor hen de grootste waarde, en hiervoor zorgt in dit laatste oogenblik hunne veiligheidscavalerie, zooals wij zien zullen.

Toch behoeft in dit geval de Div. Ct. niet geheel afhankelijk te zijn

¹⁾ De naam divisiecavalerie is ontleend aan het buitenland, meer in het bijzonder aan Frankrijk; in Duitschland verstaat men onder Divisionskavallerie ook cavalerie voor de bevelvoering.

van berichten, die van de verkenningscavalerie rechtstreeks naar den Commandant van het Veldleger gaan, of van berichten, welke een goede Commandant der verkenningscavalerie ook rechtstreeks aan de meest daarbij belanghebbende divisiën zal doen toekomen. Het zal wenschelijk, dikwijls noodzakelijk zijn, dat de Div. Ct. een klein gedeelte van zijne divisiecavalerie afzondert om nog bijzondere inlichtingen, voor *hem* speciaal van waarde, in te winnen.

Maar deze verkenningen staan buiten de taak der veiligheidscavalerie, welke het grootste gedeelte van het eskadron vragen zal.

Hadden wij maar genoeg cavalerie om de sterkte der divisiecavalerie tot 2 eskadrons op te voeren! Welk een voordeel zou dat voor de Div. Cⁿ. zijn!

Wij zullen thans de taak der veiligheidscavalerie eens nader beschouwen en om de gedachten te bepalen b.v. eene divisie, waarbij één eskadron, als grondslag aannemen (deze divisie in hooger verband optredende).

Achtereenvolgens behooren wij dan na te gaan hare taak bij den frontmarsch, den flankmarsch, den terugtocht, gedurende den staat van rust en last not least gedurende het gevecht.

De Div. Ct., één eskadron te zijner beschikking hebbende voor de rechtstreeksche beveiliging en andere nevendoeleinden, zal het grootste gedeelte daarvan natuurlijk in die richting vooruitbrengen, waar volgens de berichten der verkenningscavalerie de meeste kans op eene ontmoeting met den vijand bestaat. Deze cavalerie zal dus, hetzij in voorwaartsche richting, hetzij in de flank of in den rug, de beveiliging op zich moeten nemen; zelfs is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat eene divisie en voor haar front en voor haar buitenflank zal moeten zorgdragen.

Defensieve kracht kan van die cavalerie weinig of niet uitgaan, daarvoor dient de infanterie der voorhoede, der flankdekking, der achterhoede. De cavalerie moet bijtijds waarschuwen, om die infanterie in staat te stellen van hare defensieve kracht ten volle partij te trekken.

Waar het hulpwapen dus zoo zichtbaar met de infanterie moet samenwerken, beide wapens het zelfde doel voor oogen hebben, n.l. de onmiddellijke beveiliging, en waar de cavalerie eene ondergeschikte rol moet spelen ten behoeve van de infanterie der veiligheidstroepen, daar spreekt het vanzelf, dat deze cavalerie behoort ingedeeld te worden bij de voorhoede c. q. flankdekking of achterhoede.

Heeft de Div. Ct. zijn eskadron (op een klein gedeelte na voor de reeds genoemde nevendoeleinden) ingedeeld bij eene dezer afdeelingen, dan kunnen de respectievelijke Cⁿ. erover beschikken ten dienste der directe beveiliging van de hoofdmacht.

Laten die Cⁿ. gedurende den marsch deze opdracht voor oogen blijven houden en hunne cavalerie ook alléén in dien zin gebruiken!

Taak der veiligheidscavalerie bij den frontmarsch.

Ingedeeld bij de voorhoede, wordt deze cavalerie in den wandel voorhoedecavalerie genoemd. Kan er in dit geval sprake zijn van eene cava-

leriespits, hetgeen het V. V. voorschrijft, indien de cavalerie vèr vooruit is, of vóór de voorhoede geene cavalerie aanwezig is? Neen!

Deze instelling hangt samen met het beginsel van ons V. V. (§ 230, § 177) om aan den voorhoede-Ct. toe te staan, het grootste gedeelte zijner cavalerie voor den ophelderingdienst te gebruiken.

Aangezien wij nu van het verkeerde van dit beginsel overtuigd zijn, zoo zal in onzen gedachtengang de voorhoede-Ct. zijne cavalerie steeds volledig voor den veiligheidsdienst moeten bestemmen. De toestand van „geen cavalerie” of „cavalerie vèr vooruit” bestaat dan niet.

Wordt de divisiecavalerie wegens tactische omstandigheden ingedeeld bij flankdekking of achterhoede, ja, dan is er ruimte voor eene cavalerie-spits bij de voorhoede. Ook zal dit het geval zijn bij een klein, zelfstandig detachement, dat b.v. alleen eene cavalerie-spits kan afzonderen voor den veiligheidsdienst (l'indispensable) om nog iets over te houden voor den verkenningsdienst.

De voorhoedecavalerie ontvangt hare opdracht van den voorhoede-Ct., eene opdracht, vallende binnen het kader van de taak der voorhoede.

In de eerste plaats willen wij de uitvoering van dezen dienst ter sprake brengen.

Nauw samenwerkende met de infanterie, haar voortdurend hulp biedende bij het doorzoeken van het terrein, om bij mogelijk gevaar te kunnen waarschuwen, is zij verplicht, als het ware pas voor pas met die infanterie te marcheeren. Dat men hieruit intusschen niet opmake, dat zij voortdurend absoluut den zelfden afstand tot de voorhoede moet bewaren!

Onze bedoeling is hier alleen om te wijzen op het feit, dat de cavalerie ongeveer den zelfden afstand doorloopt als de infanterie, dat de cav. Ct. zich moet regelen naar den gang der infanterie. Dit is op zichzelf reeds eene oefening voor den esk.Ct. en der moeite waard om niet altijd genegeerd te worden.

De oefening is niet alleen der moeite waard, doch wordt een eisch, omdat de geheele organisatie van den patrouillegang afhankelijk is van het thans noodzakelijke spronggewijze vooruitgaan.

Dit spronggewijze vooruitgaan legt den esk.-Ct. de verplichting op zijn patrouillegang voortdurend in de hand te houden, opdat de patrouillecommandanten weten, waar hun esk.-Ct. zich bevindt. En juist bij veiligheids-cavalerie, die met het oog op verrassingen dadelijk moet melden, is deze kennis van zooveel waarde. Hoe kan de organisatie nu anders geschieden, dan door telkens opnieuw patrouilles uit te zenden naar belangrijke terreinvoorwerpen, langs zijwegen, en ze telkens op het einde van een sprong weder op te wachten. Men leze en herleze de „Beschouwingen over den Cavaleriedienst te velde” (Mil. Spectator, Juni 1902), om zich een juist beeld te vormen van deze wijze van handelen. Heeft dit artikel wel overal de belangstelling opgewekt, die het zoo dubbel en dwars verdiende? Bij de infanterie zeer zeker wel!

Hoe kunnen er nog cavaleristen zijn, die blijven volharden in het stelsel der drie evenwijdige patrouilles, zonder rekening te houden met de waarde van het terrein, zonder ooit te denken aan den duur van den veiligheidsdienst. Weten zij juist tot hoever en waarheen het eskadron zal marcheeren; kunnen zij dan reeds, van den aanvang af, aan elke patrouille een weg en eene opdracht opgeven? Op het oorlogsterrein wordt geen rekening gehouden met eene b.v. 1½-urige oefening, tot zoover marcheeren, keert en dan naar huis.

Heeft elke patrouille-Ct. in oorlogstijd eene kaart?

Dit betwijfelen wij; slechts de esk.Ct. is van eene kaart op $\frac{1}{50.000}$ en de overige officieren van eene op $\frac{1}{20.000}$ voorzien. Op deze kaarten kunnen wij zeker rekenen, de rest wordt eene toevallige bate en, onzes inziens, is dit eene reden te meer, om de organisatie van den patrouillegang zoo in te richten, dat de geheele veiligheidsdienst zonder behulp van eene kaart, kan plaats vinden. Daarom dan ook geene kaarten voor het mindere kader bij de manoeuvres!

Iedereen weet bij ondervinding, hoe moeilijk het is, in onbekend terrein eenige kilometers af te leggen, zonder op de kaart te zien en er slechts tusschenbeiden gebruik van makende, om weér een gedeelte van den weg in zich op te nemen. Hoe moeilijk dit ook is, toch moeten wij dit aan het kader leeren; op andere wijze zal er in oorlogstijd niet gehandeld kunnen worden. De esk.Ct. laat een patrouillecommandant op zijne kaart den te doorloopen weg zien, geeft hem verdere aanwijzingen en . . . afmarsch voor de patrouille. Welk eene rijke bron van oefening! Zeer zeker niet minder voor de officieren, die het kader met enkele woorden moeten duidelijk maken, hoe den weg te vinden, door hunne aandacht te vestigen op gemakkelijk te vinden terreinvoorwerpen. De practijk alléén kan hier verder aan het woord zijn.

Een gevolg is, dat de wegen, door de patrouilles af te leggen, niet bijster lang kunnen zijn, en hierop wenschten wij de aandacht te vestigen.

Laat nu eens een, der zooeven bedoelde, conservatieve cavaleristen aan zijne patrouilles, zonder kaart, een marschweg aanduiden van b.v. 25 KM. (dagmarsch infanterie), leidende door binnenwegen. Voeren die patrouilles dit goed uit, dan „hoed af” voor de uitkomsten, echter nog niet voor het tactisch inzicht van de bevelgevers; brengen de patrouilles er niets van te recht, dan is dat stelsel daardoor alleen reeds verworpen.

„S'il est une arme dans laquelle on doit conserver religieusement les anciennes traditions, c'est bien la cavalerie.” Maar traditie omtrent tactisch gebruik van het wapen bestaat niet, laten wij daaraan denken; hier beslist het gezond verstand.

Een tweede punt van minstens even groot belang is het geven der opdracht door den voorhoede-Ct. aan den Ct. der voorhoedecavalerie. Wij zullen hier op den voorgrond stellen, dat de eskadroncommandant, die bij de voorhoede ingedeeld wordt, door zijne vredesopleiding deze taak volkomen begrijpt.

De voorhoedecommandant geeft aan:

- 1°. den door de voorhoede te volgen weg;
- 2°. het doel van den marsch, opdat de cavalerie-Ct., zoo noodig, bijtijds maatregelen kan nemen voor het begin der tactische verkenning, (waarover later meer) of maatregelen kan treffen tot het beveiligen van het uitzetten der voorposten door de infanterie;
- 3°. belangrijke punten, in de nabijheid van den marschweg te verkennen;
- 4°. de plaats, waar hijzelf marcheert.

Het derde punt eischt nadere toelichting.

Is het noodig, dat eene strook ter doorzoeking wordt aangegeven? Wij gelooven dit niet, omdat een esk.Ct., die weet wat van voorhoede-cavalerie geëischt wordt, in verband met de meerdere of mindere kans eener verrassing, het terrein ter weerszijden van den marschweg op voldoende afstand zal doorzoeken. De bepaling van de breedte van het te verkennen terrein moet overgelaten worden aan het tactisch inzicht van den eskadronscommandant; hier moet aan zijn initiatief den vrijen teugel gelaten worden.

Sommige voorhoedecommandanten willen echter dat initiatief zoo ver uitstrekken, dat den cavalerie Ct. geene enkele aanwijzing verstrekt wordt. Hiermede komen wij op ons uitgangspunt terug.

Er kunnen in de nabijheid van den marschweg belangrijke punten zijn, waaromtrent de voorhoede-Ct. ingelicht wil zijn om tijdig maatregelen te kunnen nemen tot het uitzenden van zijtroepen, tot het vooruitzenden van genietroepen om herstellingen te verrichten, enz.

En waar een voorhoede-Ct. dergelijke maatregelen denkt te moeten nemen tot het vervullen van zijne taak, daar mag hij niet afwachten, of de cavalerie-Ct. zijne inzichten wel deelt, doch is hij verplicht de aandacht van dien cavalerie-Ct. op die punten te vestigen en deze in de te geven bevelen op te nemen.

De breedte van de te verkennen terreinstrook hangt, behalve van de waarde der terreinvoorwerpen voor den vijand, ook af van de sterkte der cavalerie en van de maatregelen van den vijand. En aangezien de eerste zoowel als de laatste factor onafhankelijk is van den wil of de opvatting van beide commandanten, is het niet alleen ongewenscht, doch onmogelijk om eene strook aan te geven. In de practijk kan men er zich toch niet aan houden.

Wenschelijker komt het ons voor aldus te bevelen: „Doorzoek het terrein aan beide zijden van den marschweg, inclusief de punten A, C, E, P, X; meld toestand brug bij Y, enz.”

De punten A, C, E, P, X stellen de punten voor, welke doorzoeking den voorhoedecommandant *zeer* wenschelijk voorkomt.

Is een dergelijk punt iets buiten de normale werkingssfeer der voorhoedecavalerie gelegen, dan belet niets den cavaleriecommandant om hierheen eene enkele patrouille te zenden. Doch door voor dit geval de grenslijnen eener strook langs dit punt te trekken, zou men den cavaleriecommandant de verplichting opleggen over eene groote lengte van den

marschweg zijn patrouillegang uit te breiden, hetgeen niet eens in de bedoeling van den voorhoedecommandant ligt.

Wenschelijk is het altijd eenige ruiters in het gezicht der infanterie te laten, om haar het veilige gevoel te geven, van niet verrast te kunnen worden.

Deze ruiters waarschuwen den eskadronscommandant, wanneer de voorhoede voor eene grootere rust halt houdt.

Taak der veiligheidscavalerie vóór en gedurende het gevecht.

De voorhoede op haren marsch in de richting van den vijand volgende, zien wij de daarbij ingedeelde cavalerie voortdurend werkzaam om het terrein binnen een vijftal kilometers te doorzoeken.

Is de afstand tusschen beide partijen nog eenige uren gaans, dan bevindt zich de verkenningscavalerie voor het front. Wordt deze afstand kleiner, of is de verkenningscavalerie door overmachtige cavalerie teruggeslagen, dan treedt langzamerhand de toestand in, waarbij vóór de voorhoedecavalerie geen eigen cavalerie meer aanwezig zijn zal.

Wie moet nu de verdere verkenning in front overnemen?

De voorhoedecommandant moet bijtijds den toestand kunnen overzien, om maatregelen te nemen. Zijne moeilijke taak om den opmarsch van de hoofdmacht te dekken tegenover een misschien al dadelijk overmachtigen vijand, eischt licht, en daarenboven tijd om een gunstig terrein te winnen.

Thans behoort de veiligheidscavalerie, van af haar eerste contact met den vijand, hare werkzaamheid te verdubbelen en de tactische verkenning van den vijand op zich te nemen. De resultaten zullen met die der verkenningspatrouilles, uitgezonden door den Div.Ct., de eenige gegevens vormen ter inlichting van den voorhoedecommandant en den Div.Ct.; deze worden later aangevuld door het inleidingsgevecht en de meldingen der verkenningscavalerie.

De eskadronscommandant wordt nu de ziel der waarneming; hij moet trachten zelf te zien, daartoe in staat gesteld door de kracht van zijn eskadron, want vijandelijke cavalerie zal hem in den weg staan.

Ook moet de esk.Ct., vóór het te laat is, ervoor zorg dragen, dat aan beide zijden van de strijdende divisie divisiecavalerie aanwezig is en blijft. Hijzelf begeeft zich met het grootste gedeelte naar den tactisch gewichtigsten vleugel. Treedt de divisie in hooger verband op, dan is de buitenvleugel de belangrijkste; treedt de divisie zelfstandig op, dan begeeft zich de esk.Ct. daarheen, waar kans op omvatting is; de vleugel, grenzende aan open terrein zal dus niet altijd de meest aangewezen plaats zijn.

Verkenning in front is niet meer mogelijk, zoodra het inleidingsgevecht begonnen is. De verdere verkenning, langs groote omwegen in flanken en rug van den vijand, moet overgelaten worden aan de verkennings- en ophelderingscavalerie.

Aan de veiligheidscavalerie valt nu weder eene andere, beter gezegd, hare vorige taak ten deel.

Wanneer het gevecht wordt doorgezet, houdt het voorhoedeverband op en zou de daarbij ingedeelde veiligheids- of voorhoedecavalerie weder, als niet ingedeeld, moeten beschouwd worden. Deze cavalerie, gedurende den marsch gediend hebbende voor de onmiddellijke beveiliging, behoort als integreerend deel der divisie die taak weder op te vatten. En deze plicht treedt des te meer op den voorgrond, nu de voorhoede niet meer in de zelfde mate als voorheen voor de veiligheid kan zorgdragen; zij is eene gevechtseenheid geworden, door hare ontwikkeling alléén in staat in zuiver frontale richting een aanval af te wijzen. Verrassingen zijn daarenboven door de groote nabijheid van den vijand meer dan ooit mogelijk geworden. De groote manoeuvre in Noord-Brabant in 1904 heeft ons eene eigenaardige verrassing laten zien, omdat men verzuimd had veiligheidscavalerie in te deelen.

In het begin van dit opstel hebben wij erop gewezen, dat de veiligheidscavalerie de taak der infanterie zooveel mogelijk moet verlichten, het meeste dáár, waar de infanterie hare krachten elders moet bezigen, d.i. gedurende het gevecht. Daarom moet dit eskadron op de flanken van zijne divisie blijven, iets voorwaarts van de gevechtlinie, om elke poging van den vijand tot omtrekking bijtijds te kunnen melden. Eene poging van de eigen divisie tot omvatting wordt eveneens op de buitenflank begeleid, om niet onverwachts zelf aangegrepen te worden.

Dat dit eskadron zich dus niet late verleiden, om op eigen hand de verkenning verder voort te zetten!

Het is zijn plicht in de nabijheid te blijven, te blijven beveiligen. Alleen wanneer de eigen divisie na afloop van het gevecht tot de vervolging of tot den terugtocht overgaat, zal dit eskadron zijne plaats verlaten, om opnieuw de taak van voorhoede- of achterhoedecavalerie op zich te nemen.

Middelen tot verbinding met den commandant der veiligheidscavalerie zullen na het gevecht ontbreken; de eskadronscommandant behoort in eigen persoon het juiste tijdstip van zijn afmarsch te bepalen.

Of dit eskadron in het gevecht mag ingrijpen, is moeilijk te beantwoorden. Er zijn gevallen, waarin eene charge, al is het slechts met een half eskadron, de grootste uitkomsten belooft. Toch meenen wij, dat hier de taak der beveiliging het zwaarste weegt, dat hieraan de grootste aandacht moet worden geschonken. De beveiliging moet voortdurend plaats vinden; naar een partieel succes te streven zal uitzondering moeten zijn.

W.

(Wordt vervolgd.)

Sebastopol. De Krim. 1854—1856.

(Naar aanleiding van Port Arthur.)

DOOR

DE BLOCK,

Kapitein der Grenadiers.

(Vervolg van blz. 302.)

Den 20sten September viel het eerste treffen met den vijand bij de Alma. Op dezen datum waren de wederzijdsche strijdkrachten: Bondgenooten: 58.000 man, Russen: 33.600 (op het geheele schiereiland 60.000 man).

De Bondgenooten vingden hun voorwaartschen marsch den 23sten September weder aan. Elk Fransch soldaat droeg voor 7 dagen vivres. Den 25sten werd een kamp betrokken bij Mackensie, genaamd „camp de la soif”, waar de bondgenooten gedurende meer dan 24 uur slechts over twee putten beschikken konden, die weldra uitgeput waren. Als onmiddellijk gevolg maakte de cholera nieuwe slachtoffers. Den 30sten September legerde men zich op het plateau tusschen kaap Chersonese en den Sapoenberg. De Engelschen waren aangeleund aan de haven van Balaclava, de Franschen aan die van Kamiesch. In de maand September '54 was de gezondheidstoestand der Franschen niet ongunstig.

Verliezen.

Effectief.	Dooden.	Geëvacueerd.	In ambulances.
± 30.000.	258.	1305.	248.

Het Engelsche leger telde echter den 5^{en} October reeds 4.000 zieken.

Terwijl den 9^{en} October met den batterijbouw werd aangevangen en den 17^{en} d. a. v. eene beschieting van Sebastopol volgde, viel de eerste belangwekkende gebeurtenis op den 25sten October bij Balaclava ¹⁾ en den 5^{en} November de slag bij Inkermann. ²⁾

De ongunstige weersgesteldheid werd ingeleid door zware slagregens, op den 4^{en} November gevolgd door zeer ongestadig weer. Den 14^{en} d. a. v. werd het plateau, waar de troepen gelegerd waren, letterlijk schoonge-

¹⁾ Zie bijlagen V en VI.

²⁾ Zie voor de verliezen bijlage VII.

veegd door een cycloon, die de ongekeerde snelheid had van 52 Fransche mijlen per uur. De vernieling was onbeschrijfelijk. Ook de vloot betaalde haar cijns; zoo gingen, onder meer, acht Engelsche transportschepen met voeding en kleeding voor het naderende jaargetijde te gronde. Ook de maand December bracht onophoudelijk zware regenbuien, die soms 2-maal 24 uur duurden. De loopgraven en dekkingen waren even zoovele rivieren en meren. In Januari kwamen sneeuw en ijs los en toen zou het gezegde van den Russischen soldaat, dat de generaals December en Januari den vijand de meeste verliezen zouden toebrengen, maar al te waar blijken te zijn.

Legering.

Het Fransche leger had drie soorten beschutting: „tentes abris”, 16-manstenten en hutten. In Algerië, waar zij door den Maarschalk BUGEAUD, in navolging der Bedouinen, werden gebezigd, bewezen de eerste goede diensten. In het koude jaargetijde, met een klimaat als voor Sebastopol, zou de ondervinding echter anders leeren. Wegens gebrek aan materialen konden slechts enkele hutten worden gebouwd, terwijl de voorraad en de aanvoer van de 16-manstenten onvoldoende waren. In de „tente abri” kon de man slechts liggende plaats vinden, zij was echter te kort om hem geheel te beschutten. De Generaal CANROBERT verwerpt te recht voor het ruwe jaargetijde deze soort beschutting, die voor een groot deel de oorzaak was van het veelvuldig voorkomen van bevroren ledematen bij de manschappen. Ook bestond er, door de geringe afmetingen dezer tenten, geen voldoende gelegenheid om eene verhooging van de ligplaats aan te brengen, zoodat de bewoners bij nat weder in de modder lagen. Niet ten onrechte werden zij door de Engelsche soldaten „hondenhokken” genoemd.

De Engelsche soldaat was gelegerd in de „Bell tent”, een zelfde type als onze 16-manstent, doch van kleinere afmetingen. Het meerendeel der aanwezige tenten bestond uit versleten materiaal, die, aan ruw weder blootgesteld, o.m. ten gevolge van den cycloon van 14 November 1854, alras geen voldoende beschutting meer opleverden. De eerste aanvoeren van vernieuwingen lieten 5 maanden op zich wachten en eerst in Juni 1855 was het getal van 3000 tenten, dat in November 1854 aangevraagd was, ter plaatse aanwezig. Enkele generaals en kolonels wisten zich „à prix d'or” houten barakken te verschaffen, die, zooals begrijpelijk is, uitstekend voldeden.

Voeding.

Het ration van den Franschen soldaat bestond uit:

Rations in grammen: brood 700 of beschuit 500; vleesch met beenderen 250 (later 300) of spek 250; rijst 60; suiker 20; koffie 16; zout 16.

Extra: van af 11 October '54, brandewijn 1 glas ($\frac{1}{16}$ L.) per dag voor elk man in de loopgraven. Verder elk soldaat meer: 30 gram rijst, 2 maal

per week 1 glas wijn, later $\frac{1}{4}$ L. wijn per dag of 1 glas rhum, 350 gram beschuit.

Het valt niet te ontkennen, dat dit ration, vooral wat de vleeschvoeding betreft, onvoldoende was. Bovendien was de aanvoer van versch vleesch in het winterseizoen ongeregeld en werd het zoo dikwerf door spek vervangen, dat dit den manschappen walgde.

Wel nam het brood als voedsel eene hoogere plaats in bij den Franschen dan bij den Engelschen soldaat, maar te vaak werd beschuit verstrekt in plaats van brood.

Generaal FAY vermeldt: „Le pain fit longtems défaut”, terwijl de Generaal BOSQUET den 27sten December o.m. rapporteerde, dat aan de 1ste divisie, behalve den 7^{en}, den 12^{en} en den 16^{en}, en aan de 2e divisie gedurende de geheele maand December geen brood was verstrekt.

Verder was de algemeene, gegronde klacht: volslagen gebrek aan versche groenten; alle factoren, die tot de vele gevallen van scheurbuik leidden.

De voeding van den Engelschen soldaat was, als volgt.

Het ration bestond, in Engelsche gewichtsmaat,¹⁾ uit:

Brood	Beschuit.	Vleesch,	Suiker.	Rijst.
	of	versch of gezouten.	2 onsen.	2 onsen.
1 $\frac{1}{2}$ ons.	1 ons.	1 $\frac{1}{4}$ ons.	1 ons.	
		Koffie.	Cacao	Thee.
		of	of	
		1 ons.	1 ons.	$\frac{1}{4}$ ons.

Van af den zomer 1855 werd, om scheurbuik tegen te gaan, extra uitgedeeld: driemaal per week citroensap en vier pond suiker voor honderd man; bovendien op de dagen, dat het ration gezouten vleesch bevatte, twee derde pint boonen of een kwart pond groenten of een half pond aardappelen. In alle opzichten is dit voldoende. De aanvoer naar de magazijnen te Balaclava, maar nog meer, van daar naar het Engelsche kamp, liet echter alles te wenschen over. Bij wijze van opwekking werd „a free ration of spirits” aan den man verstrekt. Koffieboonen werden ongebrand ontvangen, terwijl de man geen gelegenheid had om ze te branden en te malen. De legertros, die de Engelschen hadden medegevoerd, als: soldatenvrouwen, werklieden, koks, enz. was reeds voor het meerendeel aan cholera en andere ziekten bezweken, toen de Krim bereikt werd.

Geheel aan zichzelf overgelaten, wisten de soldaten zich niet met het koken van het eten te redden en nuttigden hun vleesch soms rauw. Het moreel werd dan tijdelijk, te tijdelijk, opgehaald door het bovengenoemde „free ration of spirits”. Ook bij de Engelschen bijna voortdurend beschuit, in stede van brood, en nimmer versche groenten, en dat, terwijl verscheidene oorlogsbodems en transportschepen werkeloos in de haven lagen, na het zinken der Russische schepen voor Sebastopol.

¹⁾ 1 Engelsch pond = 12 Engelsche onsen = 0.452 KG.

Kleding.

De kwaliteit van de kleding van den Franschen soldaat was voldoende, met uitzondering van het schoeisel; ook voor den aanvoer hiervan werd behoorlijk zorggedragen. Vóór den 28sten November was het grootste gedeelte van den hieronder volgenden voorraad in het Fransche kamp afgeleverd: 60.000 manteljassen (z.g. criméens), 15.000 korte overjassen van schapenvacht, slobkousen, sokken, handschoenen, 100.000 flanellen buikbanden en 50.000 paar klompen. Deze bleken uitermate practisch bij de diensten in de loopgraven. Dekens waren steeds in voldoende hoeveelheid aanwezig. De lage schoenen bleken zeer ondoelmatig; na elk gevecht of elke schermutseling zag men dan ook de Fransche soldaten gevaarlijke tochten maken, alleen om de uitmuntende laarzen van de gevallen Russen te bemachtigen.

De kleding van den Engelschen soldaat was niet alleen voor het garnizoen uitstekend, doch de grondstoffen waren van dien aard, dat zij in den beginne ook aan de eischen, die te velde gesteld werden, volkomen voldeed.

In December was in de magazijnen in Balaclava een kleine voorraad van kleding, dekens, dikke overjassen en sokken aanwezig. De troepen hadden in het kamp dringend behoefte aan dit alles en in de eerste plaats aan dekens, daar er aan elk man slechts ééne was verstrekt. Toch kon een regiment infanterie, dat den 2^{en} December order kreeg 400 dekens te Balaclava te ontvangen, deze eerst den 17^{en} d.a.v., en toen nog slechts 300, aanvoeren, wegens gebrek aan valide manschappen. Het transport van de andere kledingstukken naar het kamp geschiedde eveneens op hoogst onvoldoende wijze.

Het schoeisel was slecht, o.m. daar dit volgens voorschrift zeer gesloten moest zitten, wat ten gevolge had, dat de manschappen hunne schoenen niet durfden uittrekken, uit vrees ze niet meer aan de voeten te zullen kunnen krijgen. Warmere winterkleding bereikte de troepen bijna niet en teekenend te dien opzichte is het volgende. In September 1854 beval de Prins-gemaal, voor zijne persoonlijke rekening, de afzending van enkele honderden pelzen voor een der Garderegimenten. Eerst in het voorjaar 1855 bereikten deze kledingstukken hunne bestemming.

Brandstoffen.

Beide legers leden onder het gebrek aan hout. Wel organiseerden de Fransche soldaten strooptochten, zelfs op verre afstanden, om dit te bemachtigen, en ontzagen zij zich niet om zelfs sloepen der marine hiervoor te gebruiken, maar de hoeveelheid was slechts even voldoende om het benodigde brandmateriaal voor de keukens te leveren. Hoewel de Fransche intendance kachels had aangevoerd, werden deze zodoende nutteloos.

Verbinding met de stapelplaatsen.

Hadden de Franschen onmiddellijk na het betrekken van het kamp

den straatweg naar Kamiesch met militair werkliedenpersoneel en met, uit de combattanten gekozen, werkers in zeer bruikbaren staat gebracht, de verbinding van het Engelsche bivak met Balaclava werd met den dag meer onbegaanbaar. Zij was zelfs geheel ongeschikt voor voertuigen, zoodat alle aanvoer door lastdieren moest geschieden of door de manschappen moest gedragen worden. Het volgende citaat uit CAMPBELL geeft dien toestand duidelijk weer.

17 Januari 1855.

Ik ben zeer nieuwsgierig om den juisten toestand te zien van het leger, wanneer ik weer in Balaclava kom. Toen ik het kamp verliet, leden de manschappen vreeselijk; velen waren doodgevroren of hadden bevroren ledematen. In het leger heerscht het gevoelen, wat ik volkomen deel, dat LORD RAGLAN de waarheid niet hoort, en dat zijne naaste omgeving de zaken beter aan hem voorstelt, dan zij werkelijk zijn, maar als Opperbevelhebber is het zijn plicht zelf alles waar te nemen en volkomen van alles op de hoogte te zijn.

De slechte transportdienst veroorzaakt grootere sterfte en heeft meer ellende ten gevolge, dan al de andere factoren te zamen. Ik heb persoonlijk bijgewoond, dat de soldaten, die juist uit de loopgraven kwamen en nauwelijks tijd hadden om wat beschuit en koffie te gebruiken, onmiddellijk naar Balaclava werden gezonden om levensmiddelen, dekens, kleeding, enz. naar het kamp te brengen. Midden in den nacht kwamen zij, na een tocht van veertien mijlen door de modder, terug, en wierpen zich halfdood in hunne tenten neder. Zij waren zoo uitgeput, dat, zelfs indien er eten voor hen bewaard was, de meesten toch te vermoeid zouden geweest zijn om het te nuttigen. Des morgens ging vermoedelijk een derde gedeelte van hen in het hospitaal en moesten de anderen den zelfden avond weder dienst doen in de loopgraven.

Behalve door hare betere verbinding was het Fransche leger door hare numerieke meerderheid zeer in het voordeel tegenover het Engelsche; niet alleen voor de wachten en de diensten in de loopgraven, maar ook, voor wat betreft de te leveren hulpdiensten en corveeën. De manschappen van eerstgenoemde krijgsmacht hadden ongetwijfeld eene afmattende taak, maar het minimum-aantal vrije nachten was toch één op de twee en dit uiterste kwam zelden voor.

LORD RAGLAN rapporteert daarentegen den 26sten December 1854, dat zijne soldaten vijf nachten van de zes dienst hadden en het 46ste regiment infanterie zelfs zes van de zeven nachten.

De verliezen, door de Fransche troepen in November (December) 1854, op eene sterkte van 56.600 (65.000) man geleden, geven een juist beeld van den toestand. Door het vijandelijk lood vielen slechts 218 (89) man, daarentegen werden door cholera aangetast 3043 (374) en werden voor deze ziekte en voor scheurbuik geëvacueerd 3961 (3227) personen.

Voor eene opgave van de verliezen der Engelschen in bovengenoemde maanden zijn geene gegevens ter beschikking. Enkele bijzonderheden, die hieronder volgen, bewijzen echter duidelijk de ellende, die toen in het Britsche leger heerschte. Zoo telde het 46ste Engelsche infanterieregiment, dat einde September 1854 eene sterkte had van 990 man, den 17^{en} December slechts 339 dienstdoenden, waarvan nog slechts 271 man konden mede rouleeren voor wachten en dienst in de loopgraven, daar de anderen benoodigd waren voor hospitaalpersoneel, koks en corveeërs. Van deze 990 zijn er vermoedelijk 200 overleden, waarvan slechts 30 door het vijandelijk vuur.

Het 63ste regiment kon van zijne oorspronkelijke sterkte, van ongeveer 1000 man, einde December slechts 30 man onder de wapenen brengen. Het regiment „Royal Fuseliers” had begin Januari 1855 nog slechts 3 dienstdoende officieren.

Door al de bovengenoemde omstandigheden werden de ambulances overvuld en steeg dagelijks het aantal zieken, dat naar de hospitalen vervoerd moest worden. Dit vervoer geschiedde bovendien op zeer slecht ingerichte transportschepen. Ook deze factoren zouden hun noodlottigen invloed uitoefenen. Vooraf dient vermeld te worden, dat de officieren van gezondheid, zoowel als de aanwezige burgerdoktoren van de beide legers, zich in alle opzichten loffelijk gedroegen en hunne taak met bewonderenswaardige zelfopoffering verrichtten.

In de ambulances, zoowel als in de hospitalen der Franschen, was de groote fout, dat te veel zieken opeengehoopt werden. Enkele der hospitalen telden zelfs 2000 bedden. Wondkoorts en typhus richtten dientengevolge hevige verwoestingen aan. Verder ging men gebukt onder administratieve beslommingen, daar de doktoren geen zelfstandig beheer hadden. De geringste, hoog noodzakelijke verbetering in den dienst geschiedde niet, dan nadat bergen papier verwerkt waren door de intendance, die met het beheer belast was. Hospitaalbenoodigdheden en medicijnen waren in voldoende hoeveelheid voorhanden.

In de Engelsche ambulances en hospitalen ging men eveneens gebukt onder de vorengenoemde omstandigheden. Voorts was hier geen eenheid in de leiding en van eene organisatie in deze eigenlijk geen sprake. Er was gebrek aan hospitaalpersoneel, aan verbandmiddelen en medicijnen.

Ook de transportschepen waren niet voor het vervoer van zieken ingericht, de sterfte aan boord was dan ook bij de transporten in December '54 en Januari '55 resp. 8,5% en 9%; in het voorjaar werd dit 7,4%.

Meergenoemde CAMPBELL vermeldt, omtrent hetgeen wij zooveen opmerkten, nog het volgende.

Jan. 1855.

Dokters deelden mij mede, dat zij plotseling gecommandeerd werden om een transport van 300 zieken naar Constantinopel te geleiden. Deze mannen lagen met allerlei ziekten, cholera, koorts, dysenterie, op het dek, terwijl men geen medicijnen had en hunne verzorging door twee of drie dronken bedienden geschiedde. Des morgens maakte de dokter de ronde en werden de dooden tusschen de levenden uitgehaald en overboord geworpen. Wilt gij gruwelen hooren? Ik zal u een klein voorval mededeelen, dat met Russische gevangenen gebeurd is; dit zal u een denkbeeld geven van de ellende van den oorlog.

Dr. FRANKLIN deelde mij dit, als volgt, mede:

Ik zat op een middag in mijn kamer en wilde juist een brief gaan schrijven, toen een oppasser binnentrad en zeide: „Dokter er zijn 168 gewonde Russen aangekomen en U wordt verzocht voor hen te zorgen”. Ik antwoordde: „Best”, en ging dadelijk naar buiten. Ik vond ook werkelijk 168 man, als „sandwiches”, in eene schuur opeengepakt. Er waren menschen, waarvan de beenen tegen de borst geperst, enkelen, waarvan de armen haast in het lichaam gekneld waren, weder anderen met doorschoten longen, in een woord alle mogelijke vormen van verminkingen waren daar te aanschouwen. Ik schudde mistroostig het hoofd, ging naar de hospitaalsoldaten en wij hadden eene vermoeiende taak, toen wij zoo wat de helft der ongelukkigen naar de Grieksche kerk transporteerden; de anderen werden in de schuur in eene lange rij nedergelegd. Acht jonge doktoren, juist dien morgen met de „Prince” aangekomen, werden onder mijne orders gesteld. Zij werkten, tot de messen bot waren, aan het afzetten van beenen en armen, het uithalen van kogels en zij deden het zoo goed, dat slechts weinigen onder de operatie bezweken. Maar wij moesten hen op den naakten grond leggen en hadden geen voedsel voor hen, zoodat velen stierven. Eindelijk brak nog de wondkoorts uit onder hen, die in de schuur lagen, ten gevolge waarvan deze allen stierven.

Van degenen, die in de Grieksche kerk verpleegd werden, herstelden er slechts vijf-en-veertig, die gisteren vertrokken zijn.

Het is duidelijk, dat de krijgsmacht onder deze omstandigheden al spoedig zeer in aantal verminderde. Bij vergelijking der beide legers blijkt intusschen, dat verschillende factoren zeer in het nadeel van de Engelschen waren.

Leed het Fransche leger in hoofdzaak gebrek door onvoldoende vleeschvoeding en slechte tenten, de Britsche krijgsmacht smolt weg door de geheel onvoldoende regeling van het transportwezen en het gebrek aan hulpdiensten.

De Fransche soldaat heeft, vergeleken met den Britschen, als raseigenschap een meer opgewekt moreel, hij bezit meer „l'art de se débrouil-

ler" en de oorlogservaring, in Noord-Afrika opgedaan, kwam hem in de Krim zeer ten goede, in tegenstelling met den Engelschen soldaat, die, zooals veelal het geval was, uit de vredesgarnizoenen van het moederland kwam.

Bovendien is de Franschman van nature sober, al gebruikt hij ook eene enkele maal kleine hoeveelheden sterken drank. Het meer vermelde „free ration of spirits”, dat aan den Britschen soldaat werd uitgereikt, had echter een verderflijken invloed op den gezondheidstoestand van dezen laatste. De drankduivel heerschte toen ter tijde sterk in het Engelsche leger.

Voor een groot deel vond dit zijn oorzaak in de omstandigheid, dat het Eilanden-Rijk geen militieleger had, zooals Frankrijk, maar zijne manschappen aangeworven werden uit de laagste klassen der maatschappij en deze, eens afgericht, in de vredesgarnizoenen zeer weinig diensten verrichtten.

De drankgewoonte had dientengevolge diep wortel geschoten en was nu het moreel laag, zooals in het kamp voor Sebastopol het geval was, dan moest de drank de opflikking geven.

FILDER, een hoofdofficier, die reeds de veldtochten van WELLINGTON had medegemaakt en die een goed soldatenkenner was, vermeldt dan ook van het drankgebruik, dat „nothing seemed to do them so much good”.

De schrijver van de „Letters from Camp” zegt hieromtrent: „Those men, who in the army are known by the name of „steady drinkers”, men who acquire their two or three good-conduct stripes from being sage enough never to drink more than will allow to walk steadily past the sergeant at the gate, yet drink more than is good for them every night of their lives, have scarcely any chance of recovery, when seized”.

Twee brieven, die ik thans laat volgen, schetsen op uitmuntende wijze de toestanden voor Sebastopol. De schrijver is de Kapitein MENISSIER, als Majoor gesneuveld bij Solferino.

Zooals men zien zal, is de tweede van Juli 1855, zoodat wij de geregelde beschrijving hiermede eenigszins vooruitloopen. Wij vermeenen evenwel ook dezen hier te moeten laten volgen, ten einde een beter verband en overzicht te verkrijgen.

Voor Sebastopol, Maart 1855.

..... Om het even, ik begin te gelooven, dat het soldaat zijn en het voeren van een oorlog, als dezen, het gemoed versteent. Toen ik den dood van grootmama vernam, was het, of ik een dolksteek in het hart ontving; ik voelde, dat het mij innig leed deed, maar ik merk, dat ik in dezen brief mijne smart niet zoo kan uitdrukken, als ik dat onder andere omstandigheden wel zou doen.

Men heeft zijne ouders en familie wel even lief, als altijd, maar men gewent hier zoo aan den dood, men gevoelt zoo zeer, dat men geen

oogenblik van zijn verder bestaan zeker is, dat het gemoed werkelijk verhard wordt. Wanneer in Frankrijk iemand den neus te bloede loopt tegen een balk, ontstelt men daarvan, terwijl men hier tallooze zaken ziet, die heel wat meer aangrijpend zijn, zonder dat men er in het minst acht op slaat. In Frankrijk zullen velen des nachts het voorbijgaan van een kerkhof schuwen en hier legeren wij dagen en maanden bij de graven van Inkermann. Als ik aan dat alles denk, kom ik tot de conclusie, dat de soldaat zijn hart wel in het vaderland moet hebben achtergelaten, om in een toestand van onverschilligheid, van ongevoeligheid, als hier heerscht, te geraken.

Wanneer een nevenman gewond nedervalt, verroert men zich niet, tenzij men is aangewezen om hem weg te dragen, en als de soldaat zijn makker begraaft, doet hij dit, zooals hij een anderen dienst verricht, werktuigelijk, zonder weezin. Hij neemt twee kleine plankjes, heel klein, want het hout is zeer schaarsch, verbindt ze tot een kruis, plaatst dit op de groeve en . . . alles is afgeloopen.

Men ontmoet elkander, groet, vraagt naar dezen of genen. Het antwoord luidt: „Geen nieuws”, hetgeen beteekent: „Geen dooden”. Of wel: „Die of die is gestorven!” en het, helaas, dagelijks wederkerende volgt: „Zoo! Arme kerel! Weinig geluk, het was zijn tijd!” Men bepaalt zijn leed tot deze uitingen en vervolgt zijn weg.

Ja! Het is maar al te waar, het hart versteent hier.

Men vecht, men doodt, men begraaft, maar men stort geen tranen meer, men heeft er geen tijd voor. Dat alles is zonder overdrijving. Een soldaat is toch een zonderling wezen!

Hoe langer men hier is, hoe meer men in alles van het gewone gaat afwijken. Kleeding, uiterlijk, taal en houding van den soldaat verschillen hemelsbreed, van wat men bij U in de garnizoenen ziet.

Gij kunt U niet voorstellen, dat de mannen, die hier de loopgraven betrekken, de zelfde zijn, die in Frankrijk Uwe aandacht trokken bij de wapenschouwingen op het paradeveld. Hiér in vuile gescheurde jassen, in broeken, gelapt met oude dekens, den broodzak, gevuld met beschuit en reservepatronen, op zijde, tasch en ledergoed gehavend, alles van eene door weer en wind verschoten donkergrijze kleur, het geweer slordig omgehangen, het verweerd gelaat, door den onverzorgden, langen baard omlijst, maakt den soldaat tot een beeld van uitputting, verveling, onverschilligheid en gelatenheid; dáár vertoont hij zich blinkend, schitterend, stralend in zelfbewust welbehagen. Iedereen heeft meer dan genoeg van het beleg!

Bij een oorlog in Europa wordt gemarcheerd, men krijgt afwisseling, men ziet andere landstreken, elke dag brengt versche indrukken met zich, men trekt door steden en dorpen en wanneer er wordt gestreden, krijgt men bezieling door het gevecht. Hier niets van dat alles: een land zonder boom of struik, een enkel huis, waarvan het dak tot brandstof en de steenen voor de veldkeukens dienen; maar steeds en eindeloos het kamp en de loopgraaf in hunne voortdurende, doodende eentonigheid.

Voor Sebastopol, Juli 1855.

Wilt gij, dat ik U eene beschrijving geef van het uiterlijk en van de houding van den soldaat! Hij draagt een beschadigd hoofddeksel, ineengezakt door den regen en door het gebruik in de loopgraven, vaak door kogels doorboord. Daaronder ziet men een door de zon verbrand gelaat, soms eindigende in een slordigen baard, eene blauwe das omsnoert de hals, een open vest bekleedt de borst, om het middel de koppel, waaraan de patroontasch, beide sinds acht maanden niet gepoetst, voorts eene gelapte broek en om de beenen slobkousen in alle mogelijke soorten, hersteld met stukken van dekens, met lappen van jassen of broeken, met schachten van Engelsche schoenen of wel met stukken pijp van Russische laarzen. Tegen de schanskorven van de loopgraaf ligt, voor den nacht bestemd, de manteljas, de z.g. criméén, benevens het geweer met opgeplante bajonet, waaraan de broodzak met beschuit en reservepatronen vastgehaakt is. Al die mannen hebben een verweerd gelaat, ingevallen kaken, zware donkere groeven onder de oogen en om den mond een niet te beschrijven trek van afkeer van het bestaan. Hun kalm en onverschrokken optreden grenst aan het ongeloofelijke (n.l. die van de regimenten, welke reeds eenigen tijd hier verblijf houden). Plaats eene compagnie op een gevaarlijken post en zeg den manschappen: „Kijk van nacht goed uit. De Russen zullen misschien een uitval doen”. Rustig zullen zij U antwoorden: „Laat ze komen, ze zullen ons gereed vinden en goed ontvangen worden”. Dan zien zij hunne geweren na, doen de laadstokken in den loop, plaatsen nieuwe slaghoedjes, brengen hun patroontasch voor het lichaam en zoeken eene geschikte plaats, om zoo mogelijk tegen de taluds te gaan rusten. Een van de vier plaatst zich op den uitkijk, staande achter een schanskorf, en, niettegenstaande den regen van bommen, vallen de anderen in zulk een diepen slaap, als in Metz nimmer over U kwam. Zegt gij hun: „Maar ongelukkigen, slaapt toch niet, beschut U voor de granaten”, zoo zullen zij U antwoorden: „Als ik heden moet vallen, dan zal het toch gebeuren; zoo niet, dan kan ik immers best gaan slapen”.

Welk een ander beeld levert de soldaat te velde, dan in den vredestoestand, maar ook, hoe anders worden zijne daden beoordeeld! De Generaal HARDY DE PERINY vermeldt in de *Revue des Deux-Mondes* van 15 November 1904, als voorbeeld van schitterend moreel en prijzenswaardige onverschilligheid, het navolgende:

„Chouia! chouia! leur répondit le caporal MARTINET du 86ième, un vieux brisquard de Kabylie, qui faisait sa partie de piquet entre deux coups de fusil. Vous nous avez fichu une brulée le 18 dans vos satanes boyaux mais on se reverra en rase campagne et alors nous vous abatrons quinte quatorze et le point! Au revoir!”

Wat zou het lot zijn van dezen korporaal, indien hij op manoeuvre in eene verdedigende stelling, tusschen de bedrijven door, eene partij piquet speelde!

De geleden ontberingen, in de voorgaande bladzijden geschetst, vinden hun scherp omlind beeld in de verlieslijsten van het Fransche en Engelsche leger, gedurende den winter 1854/1855, welke wij nog nader vermelden.

(Wordt vervolgd.)

Bijlage V.

..... Voor Balaclava stond het 93ste regiment Hooglanders, met de Engelsche marine en de veteranen in bataille opgesteld.

Van de hoogte kon men duidelijk Sir COLLIN CAMPBELL, zijn adjudant SHADWELL en den kolonel der Hooglanders AINSLYE onderscheiden....

In de verte tegenover de Hooglanders zag men de Russische cavalerie oprukken. Zij bestond uit lansiers, kozakken, met lansen bewapend, dragonders en huzaren..... Plotseling verdeelde deze massa zich en een gedeelte stormt op de Hooglanders aan. Deze laatsten worden onrustig, schijnen zich op te winden en maken hunne geweren vaardig.

De stentorstem van COLLIN CAMPBELL beveelt: „Nog niet, Hooglanders! Wacht op het commando!” en de manschappen hernemen hunne stramme houding. Ruiters en paarden worden ongerust door deze koude onbewegelijkheid en weifelend verloopt de charge op ongeveer 50 Meter afstand. Dan klinkt het korte, rustige bevel van Sir COLLIN en een salvo brandt los. Ruiters en paarden storten of wenden; nog een tweede salvo en de overblijvenden verdwijnen in wilde vlucht.

Van de hoogte, waar de Generaals CANROBERT en Lord RAGLAN met hunne staven de charge waarnamen, weérklinkt de kreet: „Bravo Hooglanders!”

Bijlage VI.

..... Eenigen tijd na de charge van de zware cavalerie zag men, dat de Russen de kanonnen uit de meest vooruitgeschoven Turksche schansen wegvoerden, n.l. uit die redouten, welke het gemakkelijkst te herneemen waren.

Lord RAGLAN, opgesteld op eene hoogte, werd op deze bewegingen opmerkzaam gemaakt. Het scheen hem zwaar te vallen, deze stukken prijs te geven.

Hij ontbood Generaal AIREY, dicteerde hem een bevel en sprak nog enkele woorden met dezen opperofficier, waarop aan den Kapitein NOLAN ¹⁾ werd opgedragen deze order aan Lord LUCAN over te brengen.

¹⁾ Kapitein NOLAN was een Engelsch sportsman, geen militair, die, met den titulairen rang van kapitein, dienst deed als ordonnansofficier.

De order luidde als volgt:

Lord RAGLAN verlangt, dat de cavalerie voorwaarts rukt en dat zij tracht den vijand het wegvoeren der kanonnen te beletten. De cavalerie der Franschen is op Uw linkerflank. Onmiddellijk!

In de vallei zelf, waar Lord LUCAN en Lord CARDIGAN zich bevonden, kon men de batterijen en de bataljons op den heuvel van de linkerzijde van het hoefijzer (de vorm der vijandelijke stelling) niet waarnemen. De beide generaals vermeenden alzoo, dat het de wensch van Lord RAGLAN was, dat zij zich wierpen op het midden van het hoefijzer, op de massa's der Russische artillerie en infanterie. Zij aarzelden dientengevolge.

Lord LUCAN vroeg dan ook aan kapitein NOLAN: „Wat aanvallen! Welke kanonnen!” Waarop deze de batterijen en troepen van het midden aanwees en antwoordde: „Daar zijn de kanonnen, daar is de vijand.”

Hierop gaf Lord LUCAN de positieve order aan Lord CARDIGAN om te chargeeren.....

De brigade stelde zich op twee gelederen op en nam den draf aan.....

Na 200 M. werd halt gehouden. Eene kreet van verlichting ontsnapte aan de toeschouwers, die bij Lord RAGLAN op den heuveltop deze beweging waarnamen. Maar het halt houden was slechts om de kin-kettingen los te maken.....

Lord CARDIGAN liet nu de brigade in draf in drie liniën afmarcheeren en op 800 Meter van eene batterij van twaalf zware stukken den galop aannemen.

De stukken brandden los en onder het vijandelijk kartets- en geweer-vuur stormden de drie liniën door, ondanks de steeds zwaarder wordende verliezen.

Generaal BOSQUET, bij Lord RAGLAN opgesteld, riep ten aanhooren van allen: „C'est superbe, mais ce n'est pas la guerre, c'est la folie.”

Men was verstomd over zulk een bewonderenswaardigen, maar helaas nutteloozen heldenmoed.

.....
Dank zij het zoo snel mogelijk optreden van de Fransche artillerie en cavalerie op de linkerflank der Engelsche brigade konden de overblijvenden den terugtocht aannemen.....

Onmiddellijk hield men appèl en telde nog slechts 97 bereden manschappen.....

In het eerste, der beide bovenstaande voorbeelden zien wij het bewijs geleverd, dat infanterie, zelfs niet voorzien van moderne geweren, maar met kalmte aangevoerd door een chef, die het vertrouwen geniet, geen vrees behoeft te koesteren voor den stortvloed van het ruiterswapen. De laatstvermelde charge schildert ons de noodlottige gevolgen van slecht geredigeerde bevelen, en de noodzakelijkheid om, voor het overbrengen van belangrijke orders, personen te kiezen, die den toestand volkomen overzien.

Bijlage VII.

SLAGEN.	LEGERS.	AANWEZIGE STERKTE.	VERLIEZEN IN GETALLEN.	VERLIEZEN IN %.
Alma.	Bondgenooten.	58008	3311	5,7
	Russen.	33600	5636	16,8
	Rt. Wladimir.			48,7
Inkermann.	Bondgenooten.	18000	4240	23,6
	Russen.	36000	8770	24,2
a/d Tjernaja.	Bondgenooten.	39360	1750	4,5
	Russen.	63000	8270	13,1

VERLIEZEN AAN OFFICIEREN IN VERHOUDING TOT DIE DER MANSCHAPPEN.

SLAGEN.	LEGERS.	OFFICIEREN DOOD EN GE- WOND.	VERLIES OP 100 DOODEN EN GEWONDEN DER OFFICIEREN IN %.	GEMIDDELD.
Alma.	Bondgenooten.	156	3,6	} 4 %
	Russen.	198	3,9	
Inkermann.	Russen.	250	3	
Tjernaja.	Russen.	260	3	
Sebastopol.	Bondgenooten.	552	6,4	
	Russen.	338	3,4	

Een Amerikaansche Richttoestel.

(SUB-TARGET GUN Co. *Boston, Mass. U. S. A.*)

Eenigen tijd geleden trof ik in het *Militär-Wochenblatt* N°. 11, dd. 26 Januari 1905, eene beschrijving aan van een Amerikaanschen richttoestel, die mij zoo belangrijk toescheen, dat ik hier de vrije vertaling van dat artikel, voorzien van eene afbeelding, volgen laat.

In geen enkel leger bestaat verschil van gevoelen omtrent de noodzakelijkheid van eene goede schietopleiding. Aangezien het schoolschieten eene noodzakelijke voorbereiding is voor het gevechtsschieten, wordt daaraan groote aandacht geschonken; het natuurlijk gevolg daarvan is, dat men naar de meest volmaakte hulpmiddelen zoekt, om de handelingen van den schutter te kunnen contróleeren, want alleen *daardoor* is het mogelijk, de door hem gemaakte fouten te ontdekken en dus te verbeteren.

De, daarvoor in ons leger gebezigde, hulpmiddelen zijn van zeer eenvoudigen aard; het gebruik daarvan vereischt echter veel oefening en ook dan nog is het ontdekken der, door den schutter gemaakte, fouten moeilijk. Hierbij komt nog, dat de schutter lang niet altijd overtuigd is van de juistheid der verbeteringen, die de onderwijzer bij het richten tracht aan te brengen, aangezien het bewijs daarvoor ontbreekt.

Uit het land der onbegrensde mogelijkheden is nu echter een richttoestel tot ons gekomen, die niet alleen zonder voorafgaande oefening elke fout van den schutter doet ontdekken, doch die ook aanwijst, hoe de schutter op het oogenblik, dat het schot afgaat, is afgekomen.

Reeds dadelijk moet er op gewezen worden, dat de toestel even vernuftig uitgevonden als duur is (naar bekomen mededeeling ongeveer f 600.—), zoodat aanschaffing van één toestel per compagnie nauwelijks mogelijk zal blijken.

De toestel bestaat uit een gietijzeren standaard en den eigenlijken richttoestel, dien men in 3 verschillende standen — voor liggende, knielende en staande houding — aan genoemden standaard kan bevestigen.

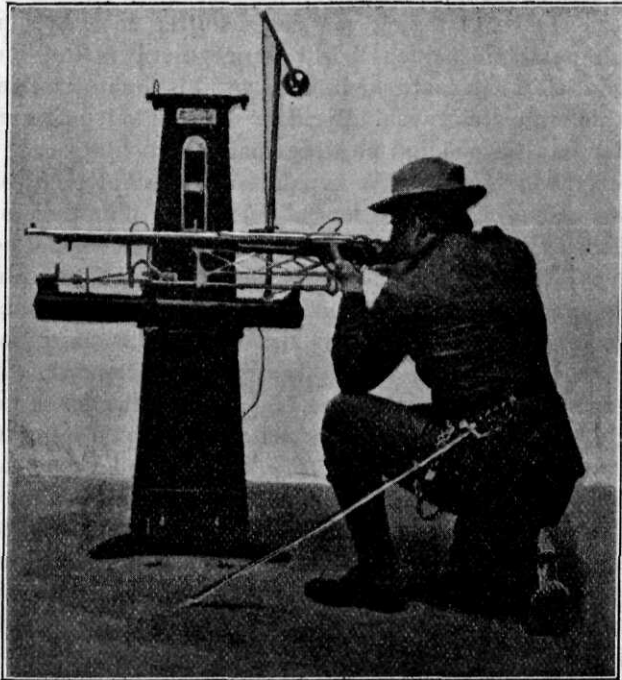
De schijf, op verkleinde schaal, wordt op een evenredig verkleinden afstand van den schutter opgesteld.

De eigenlijke richttoestel bestaat uit een trommel, een beweegbaren

arm met aanwijsnaald, eene miniatuurschijf op de trommel, een geweer (elk geweer kan gebruikt worden), eene slede, die de verbinding vormt tusschen geweer en beweegbaren arm, en het tegenwicht.

Vóór het gebruik wordt de richttoestel, door middel van eene horizontale en eene verticale schroef, nauwkeurig op het doel gericht, terwijl men te voren door het plaatsen van den, zich aan den beweegbaren arm bevindenden, tap in een daarvoor bestemd gat, de vrije beweging van dezen arm, en daardoor ook van het geweer, heeft opgeheven.

Is de toestel juist gesteld, dan wordt de tap uit het gat genomen en de richtoefening kan beginnen. De schutter voelt alleen de zwaarte van

het geweer, aangezien het tegenwicht de zwaarte van den beweegbaren arm met de aanwijsnaald en die van de slede opheft; hij vindt ook geen steunpunt voor zijn wapen, dat in alle richtingen vrij bewogen kan worden.

Door de, op kogels loopende, slede wordt elke beweging van de vizierlijn op den beweegbaren arm overgebracht, terwijl deze laatste, die zich in een ring van CARDANUS beweegt, elke beweging op de, dicht voor de miniatuurschijf staande, aanwijsnaald (Registriernadel) overbrengt. Op de miniatuurschijf kan dus iedereen nauwkeurig nagaan, waarop en hoe de schutter richt.

Niet alleen het richten, maar ook het z.g. afkomen kan zichtbaar nagegaan worden en wel door middel van electriciteit. De elektrische batterij bevindt zich in den voet van den standaard. Op het oogenblik van aftrekken wordt door een zeer vernuftig, in den grendel aangebracht mecanisme de stroom een oogenblik gesloten, de miniatuurschijf wordt door een, in de trommel aanwezigen, magneet bliksemsnel tegen de naald gedrukt, neemt onmiddellijk daarna haar vorigen stand weder in en de indruk van de naald wijst nauwkeurig de plaats aan, waar de schutter is afgekomen.

De toestel is niet onderhevig aan spoedige slijtage. Bij de richtoefeningen kunnen ook losse patronen gebruikt worden.

De schrijver in het Militär-Wochenblatt somt de volgende voordeelen op, die aan het gebruik van den toestel verbonden zijn:

1. Aangezien elke beweging van den schutter door de aanwijsnaald op de miniatuurschijf zuiver wordt aangegeven, is het mogelijk de fouten onmiddellijk te ontdekken, en de juiste aanwijzingen en verbeteringen daarvan te geven. Hierdoor wordt het onderwijs in het richten inderdaad bespoedigd en vergemakkelijkt.

2. Iedereen kan onmiddellijk bepalen, of de schutter in het richten en aftrekken zoover gevorderd is, dat hij zonder munitieverspilling tot het schieten met scherpe patronen kan overgaan. Voor het houden van een onderzoek (Besichtigung) zou zulk een toestel uitstekende diensten kunnen bewijzen. Het afkomen, zooals het door de aanwijsnaald wordt aangeteekend, geeft den schutter het zichtbare bewijs van zijne meerdere of mindere geoefendheid en van de fouten, die hij maakt.

3. Aangezien de toestel niet alleen in de open lucht, maar ook binnenskamers is te gebruiken, kunnen daarmede ten allen tijde richtoefeningen gehouden worden.

4. Het aangeven van het afkomen, ook bij gebruik van losse patronen, zou het schieten met Margapatronen overbodig maken, dus tot vermindering van uitgaven leiden.

Hoewel ik de laatste opmerking nog niet zoo onmiddellijk beaam, schijnen mij de goede eigenschappen van den toestel zoo overwegend, dat eene proefneming alleszins aanbeveling zou verdienen.

U.

S.

Brisant-Granaatkartetsen.

Stelsel EHRHARDT—VAN ESSEN.

De hevige uitwerking, die de moderne veldartillerie in korten tijd tegen ongedekte doelen kan verkrijgen, maakt het tot een dringenden eisch, dat zij tevens in staat moet zijn, de vuurkracht der tegenpartij zoo spoedig mogelijk te onderdrukken. Door de invoering van schilden is de uitvoering van deze taak in hooge mate bemoeilijkt. De GKT., tot vóór korten tijd, het hoofd-, volgens sommigen zelfs het eenheidsprojectiel te velde, is niet in staat tegen schildartillerie in korten tijd eene beslissende uitwerking teweeg te brengen.

In tijdstelling verschoten, kunnen slechts de zware deelen van het projectiel de schilden doorboren, de kogels zijn — tenzij sterk écharpeerend gevuurd wordt — nagenoeg zonder uitwerking. In schokstelling, springt het projectiel, bij het treffen van het schild, op 1 à 2 M. daarachter, terwijl de tophoek, waaronder de kogels zich verspreiden, zóó klein is, dat reeds hierdoor de uitwerking tegen de bediening gering blijft.

Slechts door het gebruik van brisante springladingen zijn deze bezwaren te overwinnen, vandaar dat in sommige Rijken, naast de GKT., de brisante scherfgranaat met schokbuis, tot het bestrijden van schildartillerie, is ingevoerd.

Ongeacht de bezwaren, welke het gevolg zijn van eene uitrusting met twee soorten projectielen, brengt deze oplossing nieuwe nadeelen met zich mede. Het verkrijgen toch, van volle treffers zal in de werkelijkheid, tegen doelmatig opgestelde artillerie, meestal een groot aantal schoten vorderen: eene, naar verhouding sterke toedeeling van brisantgranaten is dus noodig. Deze projectielen zijn echter, ten gevolge van hunne zeer plaatselijke werking, ongeschikt tot het beschieten van ongedekte doelen. Door eene sterke toedeeling van brisantgranaten, zou dus de gevechtskracht tegen andere, dan artillerie-doelen, in hooge mate worden verminderd, welk nadeel des te ernstiger is, nu in de toekomst de aanvulling van munitie, bij in stelling staande batterijen, dikwijls zeer bezwaarlijk zal zijn.

Deze verschillende moeilijkheden kunnen slechts worden vermeden, door de artillerie uit te rusten met projectielen, die zoowel tegen schild-

artillerie als tegen ongedekte doelen eene krachtige uitwerking bezitten. Alleen in dit geval is men zeker, dat de artillerie tegen alle doelen

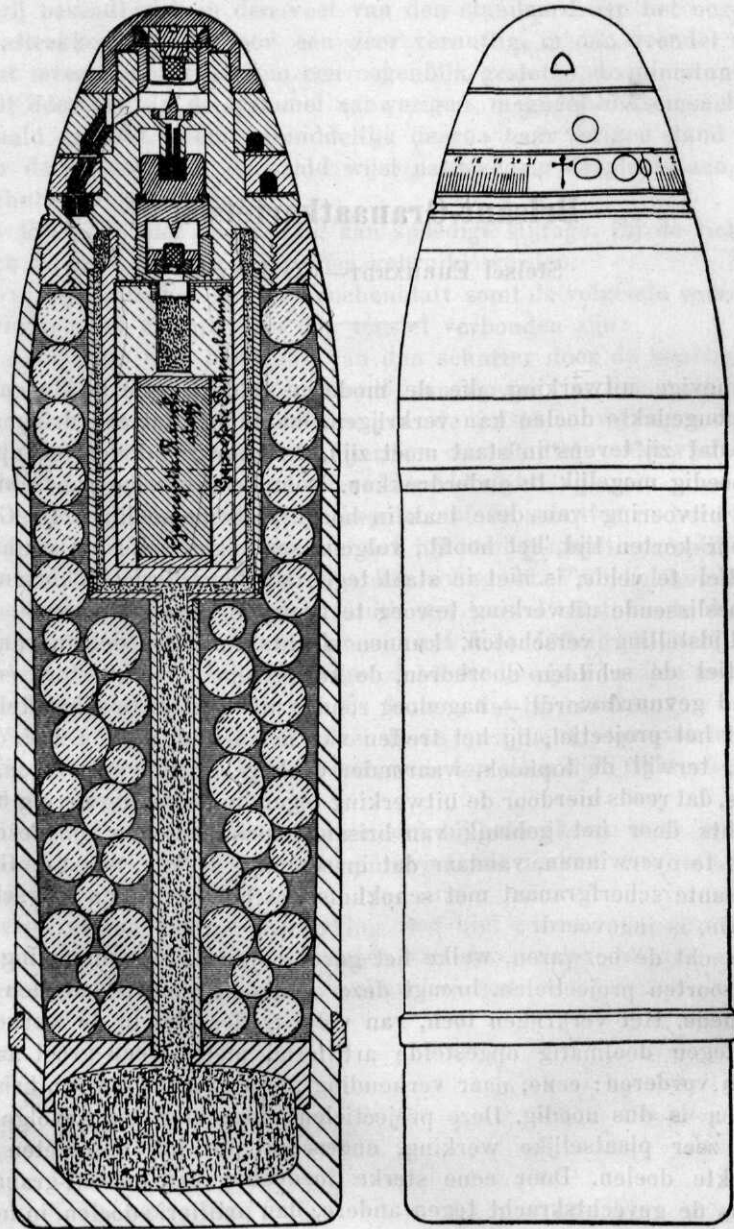

Fig. 1.

in korten tijd eene beslissende uitwerking kan verkrijgen, daar alsdan alle projectielen, welke zich bij den vuurmond bevinden, tegen *elk* doel kunnen worden aangewend.

In die Rijken, waar de GKT. reeds is ingevoerd, is een dergelijk eenheidsprojectiel het best geschikt om, naast de GKT., de plaats der brisant-granaat in te nemen. Wel zijn dan niet alle projectielen met vrucht te gebruiken tot het bestrijden van artillerie, maar men heeft het voordeel, dat wel alle munitie bruikbaar is tegen ongedekte doelen, terwijl de uitrusting met brisante projectielen, zonder nadeel, gaandeweg kan worden vermeerderd.

Naar aanleiding van vorenstaande beschouwingen is door de „Rhei-

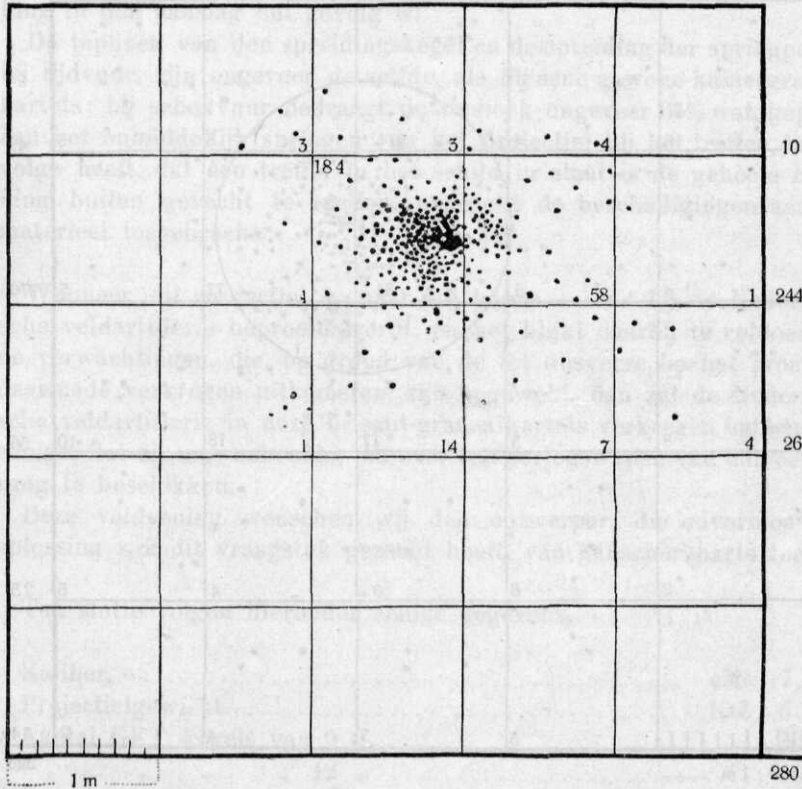

Fig. 2.

nische Metallwaaren- und Maschinenfabrik" te Dusseldorf, volgens de voorstellen van den 1ste Luitenant der Nederlandsche Veldartillerie: P. D. VAN ESSEN, eene z.g. brisant-granaatkartets geconstrueerd, welk projectiel in den aanslag eene, de brisante scherfgranaat nabijkomende werking heeft, zonder dat, bij tijdvuur, de eigenaardige voordeelen van de kamergranaatkartets verloren zijn gegaan.

Dit projectiel, dat in alle Staten gepatenteerd is, bestaat, zooals in fig. 1 is weergegeven, uit eene kamergranaatkartets, waarbij in het voorste gedeelte eene centrale brisante lading met rookontwikkelaar aangebracht is. De verbinding van deze, in een stalen omhulsel besloten,

lading met de tijdschokbuis is zoodanig dat, in tijdstelling, slechts de kamerlading ontstoken wordt, terwijl in den aanslag beide ladingen tot ontsteking worden gebracht.

In tijdstelling wordt door de kamerlading, gelijktijdig met de kogeltjes, de buis, met de daaraan verbonden brisante lading, uitgedreven. Laatstgenoemd deel van het projectiel, dat thans als eene afzonderlijke brisant-granaat beschouwd kan worden, volgt ongeveer de baan van het projectiel, springt bij den aanslag op den grond, en geeft door de

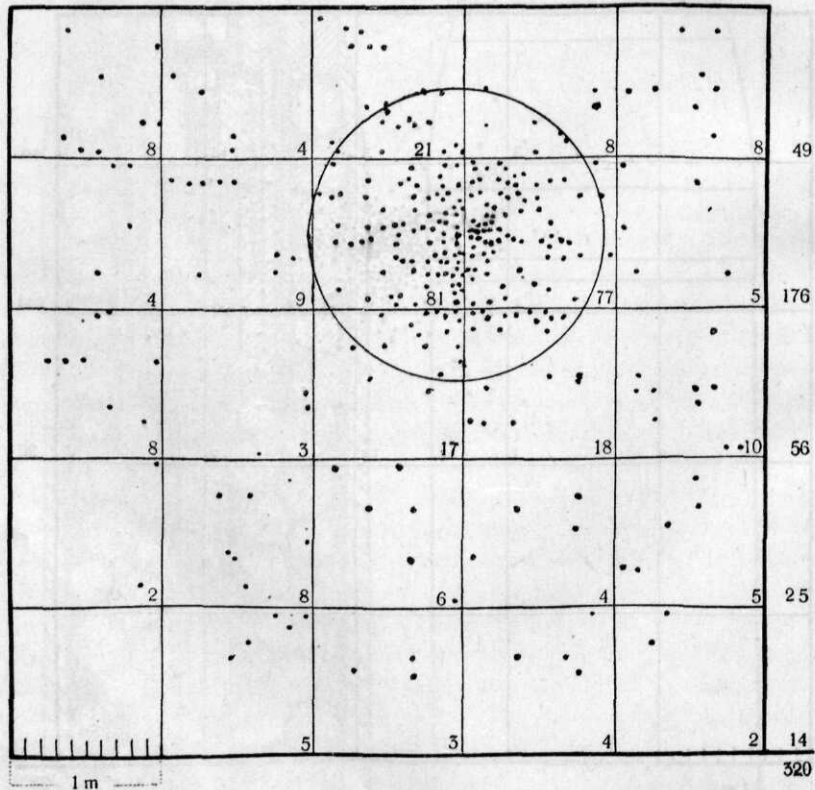

Fig. 3.

daarbij ontstane rookwolk, ongeveer de ligging van de baan ten opzichte van het doel aan. Men kan dus hierdoor, ook tijdens het GKT-vuur, ongeveer op de hoogte blijven van den artilleristischen afstand, wat bij het vuren tegen bewegende doelen in vlak terrein van groot belang moet worden geacht.

Wordt het projectiel als granaat gebruikt, dan werken in den aanslag beide springladingen gelijktijdig; evenals bij eene brisantgranaat volgt de detonatie onmiddellijk na het treffen.

Uit de figuren 2 en 3 is het kenmerkend onderscheid te zien tusschen de werking van het projectiel gebruikt als granaat, en die bij gebruik

als granaatkartets. Fig. 2 geeft de uitwerking weder, door het als granaat springende projectiel uitgeoefend tegen eene schijf, hoog en breed 5 M., en waarbij het springpunt op 5 M. vóór de schijf lag, terwijl fig. 3 de werking voorstelt van het, als granaatkartets springende, projectiel, waarbij de springafstand 4 M. bedroeg. In beide gevallen werd gevuurd op 1000 M.

Zooals uit de figuren blijkt, ontstaat noch bij tijdvuur, noch bij schokvuur een holle spreidingskegel, integendeel is in het laatste geval eene kern van grootere dichtheid merkbaar, waarvan eene groote dieptewerking in den aanslag het gevolg is.

De tophoek van den spreidingskegel en de spreiding der springpunten bij tijdvuur, zijn ongeveer de zelfde, als bij eene gewone kamergranaatkartets; bij schokvuur bedraagt de tophoek ongeveer 65° , wat, gepaard aan het onmiddellijk springen van het projectiel bij het treffen, ten gevolge heeft, dat één treffer in het schild in staat is de geheele bediening buiten gevecht te stellen, ongeacht de beschadigingen aan het materieel toegebracht.

Wanneer dit projectiel — naar wij hopen — ook bij de Nederlandsche veldartillerie beproefd wordt, en het blijkt daarbij te voldoen aan de verwachtingen, die, op grond van de tot dusverre op het proefveld daarmede verkregen uitkomsten, zijn opgewekt, dan zal de Nederlandsche veldartillerie in deze brisant-granaatkartets verkregen hebben, het eenige, dat zij nog behoefde, om over een oorlogswapen van den eersten rang te beschikken.

Deze voldoening wenschen wij den ontwerper, die onvermoeid de oplossing van dit vraagstuk gezocht heeft, van ganscher harte toe.

Ten slotte volgen hieronder eenige gegevens.

Kaliber.....	cM.	7.5
Projectielgewicht.....	KG.	6.5
Aantal GKT.-kogels van 9 G.		200
" " " " 12 " 		105
Totaal aantal kogels.....		305
Totaal gewicht der kogels.....	KG.	3,060
		= 47%.
Aanvangssnelheid.....	M.	500
Maximum-gasdruk, waarvoor het projectiel geconstrueerd is.....	ca. Atm.	2400
Gewicht van de brisante lading in den kop.....	KG.	0.040
Gewicht van de kamerlading, (zwart kruit).....	KG.	0.060

Aanteekeningen betrekkelijk den Russisch-Japanschen oorlog.¹⁾

(Ontleend aan RASWJEEDTSCHIK.)

(Vervolg van blz. 136.)

Het detachement van Generaal RENNENKAMPF teruggedrongen hebben, namen de voorste afdeelingen van het Japansche leger op den 13^{en} (26) Februari ongeveer de navolgende stelling in: langs de Xoen-xe van Sjaobeixe naar Xailatosa en Xékéoetai, vandaar naar Sandjepoe—Lidian-toen—Tshanlinpoe—Linsinpoe, verder langs den linkeroever van de Scha-xe over Lamoefoen—Saxepoe—westwaarts van Jansintoen—Bjanjoepoetsie, vervolgens zuidelijk van den Oeanfoelin- en Gaotoelinpas over den Dalinbergrug tot den weg Tsinxetschen-Sintsintin en in het Oosten in de omstreken van Dapindoeschan.

In het centrum hadden de Japanners 2 liniën aangelegd van gesloten redoutes, door loopgraven verbonden en door kunstmatige hindernissen en fougassen gedekt. Op de vleugels aan de Xoen-xe en de Taitisie-xe werd de pionierarbeid krachtig voortgezet.

Den 12^{en} (25) Februari was de rechtervleugel van het Japansche leger in opmarsch naar Foeschoen, in de richtingen Tsinxetschen, Tabegoi en Bjanjoepoetsie. Eveneens werden dien dag pogingen gedaan om tusschen Jansintoen en Findjapoe door te dringen.

¹⁾ Bij K. B. van 13 (26) Maart is de commandant van het 3^e Mandschoerij-sche Leger, Generaal der Cavalerie Baron KAULBARS, tot commandant van het 2^e Mandschoerij-sche Leger benoemd en tot commandant van het 3^e Mandschoerij-sche Leger de Generaal der Infanterie BATJANOF.

De 11^e Oost-Siberische bergbatterij was geformeerd 8 (21) November.

De 12^e " " " " " " 10 (23) December.

De Vladiwostoksche vesting-luchtballon-compagnie werd den 16^{en} Februari (1 Maart) geformeerd.

Het 2^e Oost-Siberische telegraafbataljon werd den 2^{en} (15) Januari geformeerd.

Bij de onderstaande troepenafdeelingen werden mitrailleurcompagnieën op de nevensstaande data geformeerd:

Den 13^{en} (26) Februari zette de Japansche rechtervleugel de voorwaartsche beweging voort, voornamelijk tegen het detachement van Generaal RENNENKAMPF, dat met de hoofdmacht te Sanloejoe stond, met voorgeschoven afdeelingen bij den Dalin- en Sintschoeanlinpas, en het vervoer van de belangrijke munitie- en verplegingsvoorraden uit de magazijnen van Sanloejoe dekte. Eene Decauvillebaan verbond Matsadjan met Sanloejoe en den Sintschoeanlinpas. Ten 9 uur n.m. ontvingen de Russische troepen, welke den geheelen dag tegen overmacht stand gehouden hadden, bevel om op Oebjenepoesa (tusschen Sanloejoe en Matsadjan) terug te trekken, waar opnieuw stelling werd genomen. Dien zelfden dag rukten de Japanners, onder dekking van een hevig artillerievuur, tegen den Oeanfoelin- en Gaotoelinpas op, daarbij trachtende den Russischen linkervleugel te omtrekken; eene oprukkende colonne van den vijand sloeg echter alle aanvallen op Tangoi en den Beidalingaoeskischen bergpas af. Eveneens werden de Japansche aanvallen in het rayon Bjanjoepoesie en op de Russische stelling westwaarts van Jansintoen afgewezen; zij lieten hier \pm 120 dooden achter, terwijl de Russische verliezen slechts 6 gewonden bedroegen.

In den nacht op den 14^{en} (27) Februari vielen de Japanners de Russische stelling bij Oebjenepoesa aan, doch werden teruggeslagen. Russische ochotniks, in Baotaitsie (eenige honderden passen van Sandjepoe) doorgedrongen, wierpen daar handgranaten, hetgeen verwarring onder de aanwezige Japanners teweeg bracht. Eveneens alarmeerden ochotniks de bezettingen van Laboetai en Foedjadoeansa en deden eene Japansche

14 ^e infanteriedivisie	}	1 (14) Januari.
15 ^e " "		
25 ^{ste} " "	}	13 (26) Januari.
30 ^{ste} " "		
40 ^{ste} " "		
41 ^{ste} " "		

Uit de vrijwillige bijdragen tot versterking van de vloot zijn of worden gebouwd de navolgende torpedokruisers:

Oekraina	500 ton, 25 mijl	}	gereed.
Woiskowoi	" "		
Stawropolskie Troexmenjets	" "	}	28 April gereed.
Emir Boexarskie	" "		
Kasanjets	" "		
Fin	" "		
			begin Juni "

Komen in 1905 gereed:

Moskwitjanin	}	500, 570 en 615 ton; 25 mijl.
Dobrowoljets		
en 10 andere		

Verder:

Gereed: de onderzeesche boot Veldmaarschalk Graaf SCHEREMETJEF.

In beproeving: 2 onderzeesche booten.

(Russ. Invalide.)

mijngalerij in Linsinpoe springen. De Japanners namen den Nowgorodskischen en Poetilofberg met zwaar geschut hevig onder vuur.

Bij het aanbreken van den dag werd de opmarsch van belangrijke Japansche strijdkrachten van de zijde van Xaonlinsaja waargenomen, terwijl ongeveer te gelijker tijd het artillerievuur ten oosten van Kandolisan geopend werd.

Ten 5 uur v.m. viel de vijand, zonder voorbereiding door artillerievuur, de Russische voorhoedestelling bij Oebjenepoesa opnieuw aan, maar werd teruggeslagen.

Ten 10 uur v.m. opende de Japansche artillerie het vuur, doch werd na 20 minuten door eene uitstekend gemaskeerde Russische batterij tot zwijgen gebracht. Dit tijdelijk succes gaf den Russen gelegenheid aan de versterking der voorste stellingen te werken. Ten 1 uur n.m. rukten de Japanners wederom tegen de stellingen bij Oebjenepoesa op, terwijl zij met belangrijke strijdkrachten trachtten den Xamandoelinpas te omtrekken, met het doel de hoofdstelling der Russen bij Tjoepintaja in de flank aan te tasten. Ook werd de Russische stelling bij Koedjasa herhaaldelijk aangevallen. Deze aanvallen op de Russische voorhoedestellingen, werden echter alle afgeslagen, evenals die op de stellingen bij Gaotoelin; alleen eene redoute bij den Oeanfoelinpas bleef in Japansche handen.

Dichte Japansche tirailleurliniën rukten ten 7 uur v.m. tegen de, à cheval van den Mandarijnenweg gelegen, stelling op; door hevig geweervuur ontvangen, trokken zij echter terug, zonder tot den aanval te zijn overgegaan.

Aan Russische zijde waren berichten ingekomen, dat eene Japansche divisie langs de Ljao-xe in noordelijke richting naar Kaljama oprukte.

Over het geheele front deed zich dien dag het artillerievuur hooren.

In den vroegen morgen van den 15^{en} (28) Februari trachtten de Japanners in het rayon oostwaarts van Erdagoi de Russische voorposten te doorbreken. De Japansche artillerie nam dien dag voornamelijk Erdagoi, den Poetilof- en Nowgorodskischen berg, Schanlantsie en de Russische stellingen tegenover Sandjepoe onder vuur.

Bij Kaljama (aan de Ljao-xe) werd een Russisch cavalerieregiment gedwongen in N.O. richting terug te trekken.

Alle pogingen van de Japanners, om tegenover den inmiddels versterkten linkervleugel van de vijandelijke stelling veld te winnen, mislukten. Het Russische detachement bij Koedjasa had den geheelen dag een hardnekkigen strijd te voeren tegen overmachtige strijdkrachten, die zoowel in front als op den linkervleugel, aanvielen, doch wist niettemin zijne stelling te behouden. Ook de aanvallen in de omstreken van Oebjenepoesa werden afgeslagen, terwijl ten ongeveer 2 uur n.m. de Russen zich meester maakten van den, ongeveer 3 werst ten Z.W. van Tamagoeschan gelegen, bergpas en aldaar in den avond een hardnekkigen aanval van den vijand weerstonden. Tegenover de stellingen bij Gaotoelin traden de Japanners dien dag weinig actief op. Een Russisch

scherschuetersregiment ging hier tot den aanval over en vermeesterde 2 hoogten. De Japanners, blijkbaar verrast, trokken overhaast terug, hierbij hunne wapenen wegwerpde en eene batterij achterlatende. Tegen den avond maakten zij zich echter van eene Russische versterking ten westen van den Gaotoelinpas meester.

Ten 8 uur n.m. openden de Russische veldmortieren het vuur op de brug over de Scha-xe en Lamoetoen. Spoedig daarop vielen ochotniks onder Stafkapitein TOLPIGO het bruggehoofd aan en maakten zich daarvan meester, nadat de Russische artillerie een projector, die de brug belichtte, vernield had.

Het gewezen Tsinxetschen-detachement, dat zich ongeveer 5 werst van Matsadjan bevond, had gedurende den nacht op den 16^{en} Februari (1 Maart) in zijne voorpostenstellingen bij Oebjenepoesa twee bajonet-aanvallen van den vijand te doorstaan, welke beide werden afgeslagen. Ten 3 uur v.m. maakten de Japanners zich bij een derden aanval, na een hevig gevecht met het blanke wapen, van de middelste hoogte der Russische stelling meester. De Russen trokken op een volgenden hoogtekam terug, waar zij zich, na hardnekkigen strijd, wisten te handhaven. In dit gevecht sneuvelde de Kolonel van den Generalen Staf MOSHEIKO, die de functiën van Chef van den Staf van de Russische voorhoede waarnam.

Intusschen vielen de Japanners bij het aanbreken van den dag ook den rechtervleugel van het Russische detachement bij Koedjasa (Generaal DANILOF) aan, doch werden met ontzettende verliezen teruggeslagen. Spoedig daarop ging een Russisch detachement, onder Generaal LJOEBAWIN, tot den aanval op Tamagoeschan over en vermeesterde eene hoogte, welke dit dorp beheerschte.

Ook bij de Gaotoelin-stelling ontbrandde de strijd ten ongeveer 3 uur v.m. Na eenige aanvallen afgeslagen te hebben, werden de Russen ten 9 uur v.m. gedwongen twee versterkingen te ontruimen, waarvan eene in den loop van den namiddag werd hernomen.

Eenige aanvallen, door de Japanners in den vroegen morgen op Nanschinpoe ondernomen, werden afgeslagen.

Op den rechtervleugel begonnen de Japanners in den nacht op den 16^{en} Februari (1 Maart) den aanval op Xoandi. De strijd duurde tot den namiddag; 6 malen gingen zij tot den stormaanval over, doch werden telkens met belangrijke verliezen teruggeslagen. Vanaf 7 uur v.m. werden Tschantan en de stellingen ten noorden van Sandjepoe (bij Beitaitsie) door de Japansche artillerie krachtig onder vuur genomen.

Na deze voorbereiding, voornamelijk uit 15 cM. positievuurmonden, ondernamen de Japanners den aanval. De Russen lieten de colonnes, zonder te vuren, tot nabij de ijzerdraadversperringen naderen, waarop een doodend mitrailleur- en geweervuur geopend werd, dat aan den vijand ontzettende verliezen toebreacht en hem tot een overhaasten terugtocht dwong. Ten 10 uur n.m. hernieuwden de Japanners in het geheele westelijke rayon den aanval, doch werden op alle punten

teruggewezen. Over het geheele front vond overigens dien dag de artilleriestrijd plaats, waarbij de Nowgorodskische- en Poetilofberg onafgebroken hevig onder vuur genomen werden.

Uit de ingekomen berichten kon met zekerheid worden vastgesteld, dat sterke Japansche troepenafdeelingen in de dalen van de Xoën-xe en de Ljao-xe noordwaarts rukten. Door het dal van laatstgenoemde rivier marcheerden ongeveer 2 Japansche divisieën in de richting van Sinmintin. Van Russische zijde werden hiertegen troepen afgezonden, terwijl het front van de Xoën-xe in N.W. richting uitgebreid en het dorp Sifantai (ten N.W. van Tschantan) bezet werd.

Ten 4 uur v.m. van den 17^{en} Februari (2 Maart) vielen de Japanners de Russische stellingen bij Lioetschenxoetoe (ten O. van Erdagoi) aan, doch werden teruggeslagen. Russische jachtcommando's, in vereeniging met 3 compagnieën infanterie, onder algemeen bevel van Kapitein Pogrebnjakof, vermeesterden ten 3 uur v.m. eene, door de Japanners bezette, inlandsche fabriek, voorwaarts van de stelling bij Kandolisan. De hoogte bij het dorp Tamagoeschan ging in den loop van den nacht tot tweemaal toe in Japansche handen over, doch werd beide keeren door de Russen hernomen.

Tegen den middag bezette eene Japansche cavalerie-afdeeling, ter sterkte van ongeveer 400 à 600 man met één stuk geschut, Sinmintin, het eindpunt van den spoorweg naar Inkoi.

Intusschen waren 4 Japansche divisieën ten Z.O. van Sinmintin uit het dal van de Ljao-xe naar rechts afgebogen. De voorste Russische afdeelingen teruggrijvende, bereikten de twee voorste divisieën tegen den middag Salinpoe, dat, evenals het ten zuiden daarvan gelegen dorp, door hen werd bezet, terwijl afdeelingen naar Taschitschao bleven oprukken.

Ten ongeveer 3 uur v.m. werd de voorhoede van de naar Salinpoe gedirigeerde Russische afdeelingen, bij het deboucheeren uit een 4 werst ten oosten van Salinpoe gelegen dorp, door de Japanners beschoten. Nauwelijks hadden de Russen de gevechtsformatie aangenomen, of de Japanners gingen tot den aanval over. De strijd duurde tot het invallen van de duisternis; aan beide zijden werden zware verliezen geleden.

De, in het dal van de Xoën-xe oprukkende, Japanners vielen de door eene Russische divisie verdedigde stelling Tschantan-Santaitsie aan.

In het centrum tastten zij, na eene krachtige voorbereiding door artillerievuur, de Russische stelling tusschen Saxepoe en Ljoetsjatoen aan, trachtende hierbij den rechtervleugel te omvatten. De aanval werd echter met groote verliezen afgeslagen, evenals een tweede, welke tegen den middag werd ondernomen. De Poetilofberg werd den geheelen dag onafgebroken door de vijandelijke artillerie beschoten.

Tegenover het front Erdagoi-Kandolisan deden de Japanners geen aanvallen, wel werden de Russische stellingen door de vijandelijke artillerie beschoten.

De stelling bij den Gaotoelinpas werd krachtig aangevallen, waarbij

eene der voorste versterkingen in Japansche handen over ging; een tegenaanval der Russen bracht een verder oprukken tot staan.

Het detachement van Generaal **RENNENKAMPE**, waarvan de linkervleugel onder Generaal **DANILOF** (6^e Oost-Siberische scherpschuttersdivisie) bij Koedjasa stond, werd door de Japanners met groote hardnekkigheid aangevallen. Hunne aanvallen, op sommige deelen van het front tot 5 achtereenvolgende malen herhaald, werden met zware verliezen afgewezen, terwijl een tegenaanval van de Russen hunne offensieve beweging ten slotte tot staan bracht.

In den nacht op den 18^{en} Februari (3 Maart) bezetten de Japanners Beitaitzie en maakten zich in den vroegen morgen van dien dag van de dorpen Oetjatsie en Tschantan meester. Volgens Japansche berichten vielen ook Linsinpoe en Woetschanin in hunne handen.

Dien zelfden morgen vond eene ontmoeting tusschen Russische en Japansche rasjeeds bij Sinmintin plaats. In den loop van den dag stootten Japansche verkennende afdeelingen in de omstreken van Laobjan op de Russische voorposten. Na versterking te hebben ontvangen, gingen de Japanners, ondersteund door het artillerievuur uit een 30-tal vuurmonden, tot den aanval over. Ten 5 uur n.m. werden de Russen gedwongen in de richting van Tjèling terug te trekken, maar bleven niettemin de naar Taschitschao oprukkende Japansche colonnes bedreigen.

Bij het aanbreken van den dag begon in de omstreken van Salinpoe een hevige artilleriestrijd, die tot 10 uur v.m. duurde. Hoewel de batterijen aan beide zijden uitstekend gemaskeerd opgesteld waren, werden toch vrij belangrijke verliezen geleden. Een aanval, door de Russen ondernomen, werd afgeslagen en op den voet door een Japanschen tegenaanval gevolgd, die evenmin succes had. Over het algemeen werd hier met afwisselend geluk gestreden, waarbij het meermalen tot een handgemeen kwam. Bij den laatsten aanval vermeesterden de Russen 7 mitrailleurs en maakten eenige honderden gevangenen.

In het centrum hadden overdag geen aanvallen plaats; de Japansche artillerie beschoot de vijandelijke stellingen, welk vuur door de Russische batterijen werd beantwoord. 's Avonds had een krachtige aanval op Saxepoe plaats; de Japanners drongen tot de ijzerdraadversperringen door en wierpen met handgranaten, doch werden daarna door vuur gedwongen terug te trekken. Ten 11 uur v.m. werden de stellingen bij den Poetilofberg, eveneens zonder succes, aangevallen.

De Russische stellingen in het rayon Jansintoen-Kandolisan werden in den vroegen morgen door de Japanners (Garde) aangevallen. Bij den 4^{en} aanval, ten 10 uur v.m., werden aan hunne zijde meer dan 20 bataljons in het gevecht gebracht. Alle aanvallen, die op sommige punten van het front tot een handgemeen leidden, werden echter afgeslagen.

Tegen de stellingen bij den Gaotoelinpas ondernamen de Japanners in den morgen van den 18^{en} twee aanvallen, die beide werden afgewezen. Een derde aanval, tegen den avond ondernomen, en waarbij de

Japanners de vijandelijke stellingen tot op 200 pas naderden, slaagde evenmin.

Bij Koedjasa werd eveneens een hardnekkige strijd gevoerd, waarin de Generaal-Majoor SCHATILOF en de Lt.-Kolonel van den Generalen Staf GOERKO gewond werden.

De lijn, welke de beide tegenstanders scheidde, liep in den nacht op den 19^{en} Februari (4 Maart) ongeveer van Koedjasa (ten O. van Matsjandan) over Gaotoelin, Kandolisan, ten Z. van Erdagoi, den Poetilofberg, Saxepoe, Linsinpoe, Padasja, Dawanganpoe en vandaar blijkbaar naar Salinpoe en Taschitschao. De lengte van deze lijn bedroeg ongeveer 120 werst.

Langs de Xoen-xe voortrukkende, bestormden de Japanners het dorp Soexoedjapoe (XVI. legerkorps), dat gedurende den nacht twee malen genomen en hernomen werd, doch bij het aanbreken van den dag in Japansche handen bleef. Eveneens maakten de Japanners zich na hardnekkigen strijd van het, op ongeveer 6 werst ten N.W. van Linsinpoe gelegen, Lanschanpoe meester, waardoor de verbinding tusschen hun centrum en de omtrekkende troepen tot stand kwam.

Ten 1 uur v.m. werden de Russische stellingen bij den Poetilofberg zonder succes aangevallen. In een tegenaanval, bij het aanbreken van den dag uitgevoerd, namen de Russen 2 mitrailleurs.

In het rayon bij Kandolisan hadden gedurende den nacht eveneens hevige aanvallen plaats; de laatste (13^e) werd ten 8 uur v.m. met zware verliezen afgeslagen.

De Gaotoelin-stelling werd ten 2 uur v.m. zonder gunstig gevolg aangevallen.

Op den uitersten linkervleugel der Russen bij Koedjasa ging 19 Februari (4 Maart) betrekkelijk rustig voorbij. Op het westfront werd dien dag door de Japanners een krachtig artillerievuur onderhouden, zonder dat zij tot den aanval overgingen.

Gedurende den nacht op den 20sten Februari (5 Maart) hadden in het rayon bij Kandolisan herhaaldelijk aanvallen der Japanners plaats, die alle werden afgeslagen.

Ten 5³⁰ n.m. vielen de Japanners opnieuw de afdeelingen van de Generaals LJOEBAWIN en DANILOF bij Koedjasa aan, doch werden teruggewezen.

De Japansche troepen, welke de voorgaande dagen tegenover de Gaotoelin-stelling waren opgetreden, trokken dien dag zuidwaarts terug.

In het centrum ondernamen zij dien zelfden dag een aanval op de stellingen ten W. van Saxepoe; bij een tegenaanval der Russen vielen ongeveer 100 gevangenen in hunne handen, benevens 3 mitrailleurs.

Het op den linkeroever der Xoen-xe, ongeveer 2 werst ten Z. van Madjasa, gelegen dorp Eltxaisa werd dien dag herhaaldelijk door de Japanners aangevallen; de 7e en laatste aanval werd ten 7 uur n.m. door de Russen afgeslagen.

Met 3 divisiën tastten de Japanners het front Madjapoe-Njoesintoen

aan. Hunne artillerie (8 à 10 batterijen) concentreerde haar vuur voornamelijk op het tusschen Ningoeantoen en Oelimpoe (Generaal Tserpitskij) gelegen terrein; de Russen wisten zich echter in hunne stellingen te handhaven.

In de richting van het station Oesitxai waren de Japanners inmiddels tot Padjasa en Padaotoen doorgedrongen, doch werden in den avond door sterke Russische strijdkrachten uit beide dorpen teruggeworpen. De Russen rukten in de richting van Taschitschao voort en verdreven den vijand, die zich in het bed van de Poe-xe had vastgezet; eenige mitrailleurs werden hierbij buitgemaakt. Een tegenaanval van de Japanners werd met de bajonet afgewezen.

Gedurende den nacht op den 21sten Februari (6 Maart) hadden over het geheele front schermutselingen plaats.

Bij het aanbreken van den dag ontbrandde de strijd opnieuw. Ten 10 uur v.m. namen de Russen, na een hevigen strijd met het blanke wapen, de dorpen Tsinsantsche, Fansjatoen en Fintsjatoen, doch werden bij Ljoetsjaxoëan door de inmiddels opgerukte Japansche reserves afgeslagen.

De Russische stellingen ten N. en Z. van Jansintoen tot Madjapoe en Eltxaisa werden dien dag door de Japanners herhaaldelijk aangevallen. Het dorp Jansintoen werd door hunne artillerie in brand geschoten en was in den loop van den dag nu eens in Russische dan weder in Japansche handen.

Joexoeantoen werd ten 3 uur v.m. door de Japanners stormenderhand genomen. Oprukkende Russische versterkingen (o.a. het 34ste infanterie- en het 34ste Oost-Siberische scherpschuttersregiment) verdreven echter, na hardnekkigen strijd, den vijand wederom uit dit dorp. Tegenover het westfront, waar de Japanners ongeveer 200 vuurmonden en 50.000 man hadden samengetrokken, duurde de strijd tot zonsondergang met afwisselend geluk voort.

In het centrum werd een aanval op de stellingen van Generaal BILDERLING voorwaarts van den Poetilof- en Nowgorodskischen berg ten 6 uur v.m. afgeslagen. Overigens viel op dit gedeelte van het front van de Xoen-xe tot Erdagoi weinig belangrijks voor. Het dorp Soejatoen, dat gedurende den nacht door de Japanners in brand was geschoten, brandde den geheelen dag.

De Russische stellingen in het rayon bij Kandolisan werden gedurende den nacht herhaaldelijk aangevallen.

Bij Gaotoelin ging de dag rustig voorbij.

De hoofdstelling (bij Tjoepintaja) van het Russische Oebjenepoesa-detachement werd door de Japanners van af den vroegen morgen met kracht aangevallen. Nadat zij ten 2 uur n.m. versterkingen hadden ontvangen, werd tot den stormaanval overgegaan en slaagden zij er in de voorste loopgraven te bemachtigen; toen was hun aanvalskracht echter uitgeput. Inmiddels was uit Madjapoe door Generaal RENNENKAMPF eene colonne uitgezonden, ten einde door eene omtrekkende beweging

den vijand te dwingen de veroverde stellingen te ontruimen. Ten 11³⁰ n.m. slaagden de Russen er in de Japanners in zuidelijke richting terug te werpen. Bij de vervolging vielen 2 mitrailleurs in hunne handen.

Den geheelen nacht op den 22sten Februari (7 Maart) werd door de voorste Russische tirailleurliniën een hevig vuur op Taschitschao onderhouden, dat van tijd tot tijd door de Russische batterijen werd ondersteund. Eenige nachtelijke aanvallen, door de Russen ondernomen, werden door de Japanners, die dit dorp krachtadig verdedigden, afgeslagen.

In den loop van den dag ontvingen de Japanners hier belangrijke versterkingen en gingen herhaaldelijk tot den aanval over. De Russische troepen verdedigden hunne stellingen met groote hardnekkigheid, doch trokken in den avond eenigszins terug.

Bij Sinmintin overvielen Xoenxoesen eene Russische rasjeesd en doodden 22 man, terwijl 2 gevangenen gemaakt werden.

Ter hoogte van het station Xoeschitai drongen kleine Japansche afdeelingen tot op 7 werst van den spoorweg door, doch werden door de Russische cavalerie teruggeworpen.

Ten 4³⁰ v.m. ondernamen de Japanners een tegenaanval op den linkervleugel van het Oebjenepoesa-detachement, doch werden afgeslagen; hierbij viel een derde mitrailleur in 's vijands handen. Van 10 v.m. tot 2 uur n.m. hadden hier over het geheel front aanvallen van Japansche zijde plaats, die echter niet slaagden.

In het rayon bij Kandolisan gingen in den nacht van den 21sten op den 22sten Februari de Japanners herhaaldelijk tot den aanval over.

Ondanks het succes, dat de Russische troepen over het algemeen op het zuidfront hadden, werd met het overbrengen der voorraden uit Moekden en Foeschoen onafgebroken voortgegaan. Het hoofdkwartier van Generaal KOEROPATKIN werd dien dag naar Tjèling overgebracht.

Ten einde het front van de Russische legers te verkorten, werd den 22sten Februari (7 Maart) aan het 3e en 1ste Leger bevel gegeven achter de versterkte stelling aan de Xoen-xe, in het rayon Moekden-Foeschoen, terug te trekken.

De Russische troepen van het centrum en den linkervleugel begonnen dientengevolge in den nacht op den 23sten Februari (8 Maart) terug te trekken, hetgeen in volkomen orde en zonder strijd geschiedde. In dien zelfden nacht werd in het rayon van den Poetilofberg een aanval op de Japansche stellingen in de omstreken van Waitoschan ondernomen, terwijl in den morgen een hevige artilleriestrijd plaats vond en eenige Japansche aanvallen werden afgeslagen. De Japanners begonnen spoedig de terugtrekkende Russische afdeelingen te vervolgen. Door de achterhoeden van den vijand opgehouden, bezetten zij Madsjantan en maakten zich in den avond van den rechteroever van de Scha-xe van Xoeanschan tot Madjapoe meester. Hunne voorhoeden naderden eveneens tot op 10 werst ten Z. van Foelin en op korten afstand van Tita en Foeschoen.

De Russen moesten hunne zware positievuurmonden achterlaten. ¹⁾ Overigens geschiedde de terugtocht ook overdag zonder strijd, alleen in de omstreken van Madjapoe en Eltxaisa ontbrandde een artillerieduel.

Ten W. en N. van Moekden duurde de slag voort.

In den nacht waren de Japanners, 10 werst ten N. van Moekden, tot den spoorweg doorgedrongen en beschadigden dezen in geringe mate; spoedig werden zij echter teruggedreven. Het spoorwegverkeer had den geheelen dag onafgebroken plaats.

In den vroegen morgen begonnen de Japanners den aanval op het geheele front tusschen den weg naar Sinmintin en den spoorweg naar Xarbin (Sjaoxentoen—Taxentoen—Santaitzie—Oengentoen). Na eene hardnekkige verdediging door het detachement van den Kolonel van den Generalen Staf ZAPOLSKIE, die hier den dood vond, maakten de Japanners zich van het dorp Padjasa meester. Alle aanvallen op de Russische stelling, die onder bevel van Generaal VON DER LAUNITS stond, werden echter met zware verliezen afgeslagen. De Japansche projectielen bereikten den spoorweg en beschadigden herhaaldelijk de telegraafverbinding. Ten 2 uur n.m. kwam Generaal KAULBARS op dit gedeelte van het front aan. Tegen den avond werd de Japansche linkervleugel eenigszins teruggenomen.

De Japansche divisie, ter hoogte van Xoeschitai, slaagde er niet in verder door te dringen.

Op het front ten Z. van den weg naar Sinmintin hadden den geheelen nacht schermutselingen plaats. Bij het aanbreken van den dag verdreven de Japanners de Russen uit het dorp Tsoenxoëantsche. Het regiment, dat dit dorp bezet hield, trok op Fintsjatoen terug. Het dorp Njoesintoen stond den geheelen dag aan Japansche aanvallen bloot; ten slotte gingen de Russen hier tot den tegenaanval over en wierpen den vijand terug.

Bij Joexoeantoen ging de dag rustig voorbij.

Volgens Japansche berichten had dien dag eveneens een hevige strijd bij Oelinpoe plaats, waar Generaal OKOE tegen overmachtige vijandelijke troepen had te strijden.

Het artillerievuur duurde over het Westfront bijna onafgebroken voort. Den tweeden dag van den slag vuurden de Japanners hier reeds uit positievuurmonden.

De toestand, in den avond van den 23sten Februari, kan, als volgt, samengevat worden.

In het Westen, ten Z. van den weg naar Sinmintin, was het succes beslist aan Russische zijde; ten N. van dien weg waren de Russische troepen aanvankelijk eenigszins teruggegaan, doch slaagden er daarna in, alle Japansche aanvallen af te slaan, terwijl op het 60 à 70 werst

¹⁾ Uit latere berichten blijkt, dat de meeste zware vuurmonden konden worden medegevoerd.

lange zuidfront van Foeschoen tot Madjapoe een oprukken der Japanners tot staan kon worden gebracht.

Den volgenden dag, den dag van de beslissing van den veldslag, stak een hevige storm op, waarbij de opgejaagde stofwolken het onmogelijk maakten voorwerpen op grooten afstand te onderscheiden, wat zeker den verdediger niet ten goede kwam.

Ten ongeveer 3 uur v.m. van den 24sten Februari (9 Maart) begonnen de Japanners een krachtigen aanval op de Russische stellingen bij Santaitsie. Het 140ste infanterieregiment (35ste infanteriedivisie) liet den vijand tot op 200 pas naderen, waarop het salvo- en mitrailleurvuur geopend werd, dat ontzettende verliezen in de dichte drommen der aanvallers teweeg bracht. Ten 8 uur v.m. trokken de Japanners hier terug.

In den vroegen morgen werd het artillerievuur in het rayon bij de brug over de Xoen-xe, nabij Foelin, aan beide zijden geopend, doch ten gevolge van het noodweer spoedig gestaakt. Generaal KOEROPATKIN met zijn staf bevond zich op dit oogenblik daar ter plaatse.

Bij het aanbreken van den dag werd een deel van Tita door de Japanners bezet.

Eene Japansche colonne rukte over Inpan (ten oosten van Foeschoen) naar Sitschoenpoe op.

In den loop van den dag vielen de Japanners Santaitsie opnieuw aan en maakten zich na hevigen strijd van dit dorp meester, om vervolgens naar de Keizerlijke graven op te rukken. Het gelukte den Russen zich na hevigen strijd in Oengoentoen te handhaven.

Onder persoonlijke leiding van Generaal KOEROPATKIN ondernamen de Russen een tegenaanval en werden de Japanners weder uit Santaitsie verdreven, waarbij 2 mitrailleurs en een groot aantal gevangenen in Russische handen vielen.

In den avond veroverden de Japanners het dorp Txenitoen. Onder dekking van dit punt rukten zij nu verder noordwaarts naar Tansitoen, dat ten 10 uur n.m. in hunne handen viel.

Ongeveer te gelijker tijd werd bericht ontvangen, dat de troepen van Generaal KOEROKI tusschen het I. en IV. Siberische legerkorps bij Kioesan waren doorgebroken en dat eene Japansche cavalerie-afdeeling met geschut snel noordwaarts rukte.

Onder deze omstandigheden vermeende de Opperbevelhebber bevel tot den terugtocht ¹⁾ op Tjèling te moeten geven.

In den nacht op den 25sten Februari (10 Maart) begon de terugtocht van alle Russische afdeelingen. Gevechten vonden gedurende den nacht niet plaats. Ten 7 uur v.m. lieten de Russen de brug over de Xoen-xe springen.

¹⁾ Mag men de correspondenties van het oorlogstoneel gelooven, dan schijnt het bevel tot den terugtocht overijld, daar groote kansen op een succes der Russische wapenen bestonden.

Soejatoen en Foeschoen werden gedurende den nacht door de Japanners bezet; ten 10 uur v.m. rukten zij Moekden binnen.

In den morgen ontbrandde de strijd opnieuw in de omstreken van Moekden en ten N. van Foeschoen. Het Russische leger trok in twee groote groepen van Moekden en Foeschoen op Tjèling terug. Volgens Japansche berichten bevonden zich ten westen van den spoorweg 2 legerkorpsen.

De terugtocht van het Russische leger ging met groote bezwaren gepaard, terwijl de toestand vooral voor de, het verst van den Mandarijnenweg marcheerende, korpsen kritiek dreigde te worden, daar afdeelingen van het rechtervleugelleger der Japanners diep in het bergterrein naar de zijde van Tawan waren doorgedrongen.

De achterhoede bij Xoeschitai stond onder persoonlijke leiding van Generaal KOEROPATKIN, die den vijand zoolang wist tegen te houden, dat de terugtocht, op enkele uitzonderingen na, geregeld kon plaats vinden. De achterhoeden van het Russische leger trokken in volkomen orde van de eene stelling op de andere terug.

De terugtocht der treinen ging met groote bezwaren gepaard, daar de Japanners den Mandarijnenweg voortdurend onder vuur hielden. Overdag werd dan ook van het tusschengelegen terrein gebruik gemaakt. Daar dit echter door eenige riviertjes met steile oevers werd doorsneden, kon de overtocht slechts op sommige punten geschieden, hetgeen tot groot oponthoud aanleiding gaf. Eenige malen brak dan ook bij de treinen eene paniek uit.

Dank zij de buitengewone inspanning der Russische troepen was het gevaar om afgesneden te worden des avonds geweken. Vooral het 1ste Oost-Siberische scherpshuttersregiment had dien dag een zwaren strijd te voeren gehad. Dit regiment, dat onder bevel van Kolonel LESCH stond, telde des avonds nog slechts 3 officieren en 150 man, doch had zijn vaandel en eene batterij, welke zich bij het regiment bevond, behouden.

Van 11 uur v.m. tot 5 uur n.m. beschoot de Japansche artillerie de terugtochtswegen van het Russische leger zoowel uit het Oosten als uit het Westen; hierbij werd de Mandarijnenweg op twee plaatsen, Tawan en Poexe, onder vuur genomen. De in het Oosten, van Foeschoen, terugtrekkende afdeelingen hadden geen belangrijke achterhoedegevechten te leveren.

's Morgens bevonden zich reeds deelen van het 1ste Leger op 25 à 30 werst ten Z. en Z.O. van Tjèling. Volgens Engelsche berichten werden hunne terugtochtswegen door eene Japansche afdeeling, die op Sitschoenpoe marcheerde, bedreigd.

Aan het front van het 2e Leger, waarbij zich ook Generaal KOEROPATKIN bevond, vonden in den nacht op den 26sten Februari (11 Maart) geen ontmoetingen met den vijand plaats. De achterhoede van dit leger, onder bevel van Generaal GERSCHELMAN, bleef tot 7 uur v.m. in stelling nabij het station Xoeschitai.

De achterhoede van het 3e Leger stond ongeveer op de zelfde hoogte aan den Mandarijnenweg. Slechts zwakke vijandelijke afdeelingen, meest cavalerie, vertoonden zich hier.

De hoofden van de drie legers bereikten dien dag Tjèling, alwaar zij stelling namen.

Volgens Japansche berichten werden eenige achtergebleven colonnes afgesneden en gevangen gemaakt en bedroeg het totaal der gevangen genomen Russen in dezen 12-daagschen slag meer dan 20.000 man. Van de zelfde zijde wordt bericht dat 57 zware vuurmonden en een 40-tal veldkanonnen in Japansche handen vielen.¹⁾

Al het spoorwegmaterieel, met uitzondering van dat tot de lijn Moekden—Foeschoen (smalspoor) behorende, werd door de Russen medegevoerd. De magazijnen en alle belangrijke gebouwen in Moekden waren door hen in brand gestoken. Ongeveer 1500 zwaar gewonde Russen en eenige honderden gewonde Japanners, benevens een deel van het Russische ambulancepersoneel, bleven in Moekden achter.

Wat de verliezen betreft, zijn de gegevens weinig betrouwbaar; volgens de jongste berichten waren zij aan Russische zijde niet grooter dan 70 à 80.000. De Japanners begrootten hunne verliezen op 52.000 man, waaronder 1000 officieren; Russische berichten spreken echter vrij algemeen van meer dan 100.000 man en nemen, als vaststaande, aan, dat zij in elk geval grooter waren dan de hunne.

De sterkte der beide legers, die tegenover elkander stonden, kan voor elk op rond 400.000 man aangegeven worden. Ofschoon in vele berichten van Russische zijde het effectief der Japansche troepen belangrijk hooger wordt gesteld dan dat der Russische, zou men uit de nu bekend geworden correspondenties van het oorlogstoneel eer het omgekeerde opmaken.

Bij de vestingregimenten te Vladiwostok zijn de 4^e bataljons geformeerd. De vesting zelf is in geduchten staat van tegenweer gebracht. Overal zijn nieuwe forten en batterijen aangelegd, terwijl van betonwerken in ruime mate gebruik gemaakt werd. De kruisers *Gromoboi*, *Rossija* en *Bogatir* zijn gereed tot actie, terwijl een ijsbreker den weg naar zee open houdt.

In Noord-Korea heeft eene Russische legermacht ter sterkte van ongeveer 20.000 man aan de Toemen stelling genomen.

In hoeverre geloof behoort te worden geslagen aan de Engelsche berichten omtrent het samentrekken van eene aanzienlijke Japansche krijgsmacht bij Pienjan en Gensan, is bezwaarlijk na te gaan.

¹⁾ Uit latere berichten blijkt, dat alle zware vuurmonden, met uitzondering van de vernielde, door de Russen werden medegevoerd; zij verloren ruim 20 veldvuurmonden.

Het 2^e eskader van de Stille Zuidzee bleef nog in de wateren van Madagascar, terwijl het eskader van Schout bij Nacht NIEBOGATOF zich den 27sten Februari (12 Maart) ter hoogte van Suez bevond.

27 Februari (11 Maart) ging het Russische leger, onder dekking van zijne achterhoeden, voort, zich in de stellingen aan de Fan-rivier en bij Tjèling te concentreeren. De Japanners vervolgden zwak; slechts 1 à 1½ divisie naderde tot op kanonschotsafstand van de achterhoede van het 2e Leger. Toch viel eene algemeene voorwaartsche beweging naar het Noorden waar te nemen en stonden hunne voorste afdeelingen in den avond van dien dag tot op 20 werst van Tjèling.

Door het smelten van het ijs in de Ljao-xe, verkregen zij een nieuwen aanvoerweg.

De nacht op den 28sten Februari (13 Maart) ging, evenals de dag zelf, rustig voorbij. Verkenningen in front en op de flanken stelden vast, dat de hoofdmacht van de Japansche strijdkrachten op 30 à 35 werst ten Z. van Tjèling stond. In den rug van het Russische leger, ten westen van Tsitsikar hielden zich talrijke Xoenxoesen-benden en Chi-neesche troepen (?) op.

Langs den weg Sintsintin-Tjèling oprukkende, bezetten de Japanners dien dag Inpan (aan de Xoen-xe).

De nacht op den 1sten (14) Maart ging over het algemeen rustig voorbij. Verscheidene commando's, die afzonderlijk waren teruggetrokken, en manschappen, die van hunne afdeelingen waren afgeraakt, keerden terug. De treinen der 1ste categorie waren reeds grootendeels bij de onderdeelen, waartoe zij behoorden.

De Japansche voorhoede, versterkt door troepenafdeelingen van de hoofdmacht, viel dien dag het centrum en den rechtervleugel der Russische achterhoedestelling aan de Fan-rivier, bij Palitsoean, aan. In het centrum sloeg het II. Siberische legerkorps de herhaalde aanvallen der Japanners af en ging daarna tot den tegenaanval over. Op den rechtervleugel hield Generaal MISCHTSCHENKO, nog niet geheel van zijne wonden hersteld, den vijand tegen.

De nacht op den 2^{en} (15) Maart ging rustig voorbij. De Russische troepen zetten hun marsch in N. richting (naar Kaijoean) voort, met eene achterhoede ten N. van Tjèling en een achtertrop, ter sterkte van ongeveer eene divisie ten Z. van die stad. De Russische cavalerie overviel dien dag op den rechtervleugel eene Japansche voorhoedeafdeeling en bracht daar algemeene verwarring teweeg.

Generaal KOEROPATKIN inspecteerde de uit Rusland aangekomen troepenafdeelingen.

De Japanners vielen te vergeefs de stellingen bij Palitsoean aan. Laat in den avond trok de Russische achtertrop op Gaolitschan terug, zonder door den vijand achtervolgd te worden; het station en verschillende voorraden werden aan de vlammen prijsgegeven.

In den nacht op den 3^{en} (16) Maart rukten de Japanners Tjèling bin-

nen. Het Russische leger zette dien dag zijn marsch voort. Eene afdeeling Xoenoese, die de voorhoede van een Japansch detachement, ter sterkte van ongeveer 25.000 man met 3 batterijen, vormde, bezette Takoemin.

Den 4^{en} (17) Maart ging het opperbevel in handen van Generaal LE-NEWITSCH over.

Het Russische leger zette den terugtocht voort; slechts schermutselingen vonden bij de achterhoeden plaats. Den 5^{en} (18) Maart lieten de Russen de bruggen over de Tsin-xe springen; den daaropvolgenden dag ten 4 uur v.m. bezetten de Japanners Kaijoean, om daarna naar Matschentai op te rukken.

Den 7^{en} (20 Maart) werd door de Russische troepen rustdag gehouden.

1 (14) Maart trad Lt.-Generaal KASBEK als commandant van Vladiwostok op.

Den 8sten (21 Maart) werden de stad en het station Tschantoefoe door de Japanners bezet.

Den 9^{en} (22) Maart had 6 werst ten N. van Nantschentsie (aan den weg over Itoenschoi naar Girin, ongeveer ter hoogte van Schantoefoe) eene ontmoeting tusschen cavalerie-afdeelingen van beide partijen plaats; de Japanners trokken op Nantschentsie terug.

Den 10^{en} (23) Maart werden Japansche cavalerie-afdeelingen, die Schoeanmjaotsie naderden, teruggeworpen.

De 11^e (24) Maart ging rustig voorbij; eene Russische rasjeesd verkende Poeljoescha.

Den 12^{en} (25) Maart zette het Russische leger zijn marsch noordwaarts voort; de achterhoeden bleven blijkbaar in hunne stellingen.

In den nacht op den 13^{en} (26) Maart werd een Russisch eskadron op het station Schoeanmjaotsie teruggeworpen. Bij eene verkenning bleek, dat Tschantoefoe door 2 bataljons en 2 eskadrons van den vijand bezet was. Bij Xoeanschilin had eene schermutseling tusschen ochotniks en eene Japansche compagnie met een eskadron plaats. Eene sterke achterhoede was dien dag in stelling bij het station Sipingai, achter de Lomi-xe. Voorgeschoven afdeelingen stonden zuidwaarts van dit punt, terwijl zich op den weg Pamintschen—Takoemin en bij Xailoentschen sterke cavalerie-afdeelingen bevonden.

De voorste troepen van het Japansche leger stonden in het centrum, ongeveer in de lijn Schilipoe—Xoeanschilin. Op den weg Takoemin—Pamintschen stond een voorgeschoven detachement iets noordelijker, terwijl zich op den rechttervleugel eene sterke afdeeling 50 werst ten Z.W. van Xailoentschen bevond. De voorhoede van het centrum-leger (OKOE en NODSOE) stond bij Kaijoean, terwijl de hoofdmacht zich bij Tjèling bevond. Het leger van Generaal NOGI rukte in de richting van Bodoené en dat van de Generaals KOEROKI en KAWAMOERI in die van Girin op.

Op dezen dag werd ook de Generaal der Cavalerie Baron KAULBARS tot

commandant van het 2e Leger en de Generaal der Infanterie BATJANOF tot commandant van het 3e Leger benoemd.

Den 14^{en} (27) Maart ontruimden de Russen het station Schoeanmjaotsie.

Eene grootere activiteit van de voorste Japansche cavalerie-afdeelingen, vooral in de richtingen Xersoe en Xailoentschen, viel waar te nemen. In den morgen van den 15^{en} (28) Maart had 35 werst ten Z.W. van Xailoentschen eene schermutseling plaats; van eene Japansche patrouille werden 5 dragonders gedood en 1 gevangen genomen.

Den 16^{en} (29) Maart werd eene Japansche cavaleriepatrouille op den rechtervleugel uiteengedreven, waarbij 7 gevangenen gemaakt werden.

Den 17^{en} (30) Maart trok het Russische Oostdetachement (Kolonel MADRITOF) noordwaarts terug, volgens Japansche berichten tot voorbij Xailoentschen, welke plaats den 18^{en} (31) door hen bezet werd.

Het eskader van NJEBOGATOF kwam ten anker voor Dsjibouti.

Tot den 20sten Maart (2 April) hadden geen veranderingen aan het front plaats.

Den 21sten Maart (3 April) rukte eene Russische cavalerie-afdeeling, met rijdende artillerie en mitrailleurs, van de zijde van Finxoeasjan zuidwaarts. In den morgen van den 22sten (4 April) werd Tsintsjatoen door Russische artillerie beschoten, terwijl eene poging tot omtrekking der beide vleugels van den vijand werd ondernomen, welke blijkbaar niet slaagde. Het bleek, dat de Japansche stelling door niet minder dan 6000 Xoexoesen, eene brigade cavalerie en een bataljon bezet was. Aan Russische zijde sneuvelden sotnik Vorst MASALSKIE en 4 kozakken, terwijl 4 officieren en 34 kozakken gewond werden; de verliezen van den vijand waren vrij belangrijk. Koejoeschi werd dien dag door de Japanners bezet, terwijl eene Russische cavalerie-afdeeling in de richting van den spoorweg werd teruggedreven. Japansche cavalerie dreef later de kozakkenposten tot op Schoeanmjaotsie terug, doch ging in den nacht wederom zuidwaarts. Tsoeljoeschoe werd door Japansche infanterie en artillerie bezet, terwijl vier eskadrons naar Erdaxetsie oprukten. Eveneens verscheen hunne cavalerie in het dal van de Kao-xe bij Datsieën.

Het Russische detachement, dat bij Tsintsjatoen was opgetreden, verkende den 23sten Maart (15 April) Tschantoefoe en bevond, dat deze plaats door 2 Japansche bataljons bezet was. Tsoeljoeschoe werd eveneens verkend; het bleek dat dit dorp versterkt was en door 3 bataljons met 8 stukken verdedigd werd.

Den 24sten Maart (6 April) werd bij Taipiulin eene Japansche cavaleriepatrouille aangevallen; 20 dragonders en 1 gewonde officier werden gevangen genomen, terwijl de anderen werden neergesabeld; de Russen leden geen verliezen.

Eene Japansche cavalerie-afdeeling werd gedwongen van Erdaxetsie op Tsoeljoeschoe terug te trekken, Russische infanterie bezette Koejoeschi.

In het dal van de Daljao-xe werd den 25sten Maart (7 April) eene bende Xoexoesen door jachtcommando's uiteengedreven.

Ten gevolge van de activiteit der Russische verkenningafdeelingen, versterkten de Japanners hunne voorposten in de lijn Tsoeljoeschoe—Mingoeagai, doch eene voorwaartsche beweging viel hunnerzijds niet te bespeuren.

Den 26sten en 27sten (8 en 9 April) hadden bij de voorposten slechts schermutselingen plaats. Het station Schoeanmjaotsie, dat nu in Japan-sche, dan weder in Russische handen was, bleef den 27sten in het bezit der Russen.

Den 25sten Maart (7 April) verliet het eskader van Schout bij nacht NJEBOGATOF Dsjibouti.

Den 26sten Maart (8 April) passeerde het eskader van Admiraal ROSHDJESTWENSKIE, ter sterkte van 47 schepen, Singapore. ¹⁾

R. L. SCHOLTEN.

¹⁾ Aan het verslag van den oorlogscorrespondent van de Russische Invalide, P. KRASNOF, wordt het volgende ontleend.

Voor den slag bij Moekden stonden de drie Russische legers in een front van ongeveer 100 werst van de Ljao-xe tot Sintsintin. Eene algemeene reserve was niet aanwezig. Ondanks de raadgevingen (sic) van den Opperbevelhebber, om bij de legers een gedeelte in reserve te houden, bleef de kordonopstelling van de legerkorpsen, op algemeen advies van hunne commandanten, gehandhaafd.

Eerst den 12^{en} (25 Februari) werd het 1ste Siberische legerkorps aan het tweede Leger onttrokken en als algemeene reserve achtergehouden. Dit korps, onder bevel van den Lt.-Generaal GERNGROSS werd echter al spoedig op den linkervleugel in gevecht gebracht.

De rechtervleugel van de Russische strijdmacht werd gevormd door het tweede Leger onder Generaal BARON KAULBARS, wiens hoofdkwartier zich in het, op den linkeroever van de Xoex-xe gelegen, dorp Matoeran bevond. Het front van dit leger strekte zich uit van Sifantai naar Tschantschoeantsie (2 werst ten N.O. van Tschantanxenan). Alle tusschengelegen dorpen waren krachtig versterkt, terwijl zware vuurmonden voornamelijk opgesteld waren tegenover Sandjepoe, Lidianto en Lobotai. Links van het tweede Leger stond het derde Leger onder bevel van den Generaal der Cavalerie Baron BILDERLING, wiens hoofdkwartier te Soejatoen gevestigd was. Het terrein was in geduchten staat van tegenweer gebracht. Vele dorpen waren door zware aarden omwallingen omgeven, terwijl diepe en breede verbindingsloopgraven waren aangelegd, o.a. tusschen Saxepoe en Podowjasa. Bij laatstgenoemd dorp stonden positievuurmonden, die den Xoëtxai-berg en het station Scha-xe onder vuur namen. Fougassen, zoowel electriche als zelfwerkende, dekten het front.

Het eerste Leger, onder bevel van den Generaal der Infanterie LENEWITSCH, nam een zeer breed front in het bergterrein in. De rechtervleugel stond bij den Poetilof- en Nowgorodskischen berg, terwijl bij Sintsintin de detachementen van Generaal RENNENKAMPF en Kolonel MADRITOF stonden. Redoutes en lunetten waren bij de passen opgeworpen, terwijl de zware leemen muren van de in-

landsche fabrieken aan de verdediging ten goede kwamen. Het hoofdkwartier was in het dorp Xoeanschan gevestigd.

Wat de cavalerie betreft, was een deel van de zelfstandige dragonderbrigade in de richting van Sinmintin voorgeschoven; de Siberische kozakkendivisie en twee Zabaikalskische kozakkenregimenten ageerden op de hoogten bij Sipingai en in de richting van de Taitsi-xe naar Tsjantschan en Saimatsie.

De Donsche Kozakkendivisie en het Oessoerische Kozakkenregiment waren den 5^{en} en 6^{en} Februari noordwaarts getrokken, terwijl deelen van de Zabaikalskische Kozakkendivisie, het Primorskische dragonderregiment, het Amoersche Kozakkenregiment, het 1ste Orenburgsche Kozakkenregiment en deelen van de zelfstandige dragonderbrigade voor het verband tusschen de korpsen zorg droegen en convooidienst verrichtten.

Het hoofdkwartier van den Opperbevelhebber was in Saxetoen gevestigd.

Tot het vervoer van levensmiddelen, brandstoffen en munitie waren twee lijnen met breed spoor naar Foeschoen en Matoeran aangelegd, evenals eenige lijnen met smal spoor (paarden als trekkracht) naar de krijgsmagazijnen en belegeringsbatterijen. Zelfstandige groote magazijnen en hospitalen bevonden zich te Matoeran, Soenoedjepoe, Soejatoen, Beitapoe, Goetsjatrie, Sanlinsa, Xoeanschan en Foeschoen met een centraal-magazijn bij Moekden en reserve-magazijnen te Xoeschitai, Sintaitsi en Tjéling.

Colonnwegen, alsmede telegraaf- en telefoonverbindingen, waren op groote schaal aangebracht, terwijl ook van heliografen gebruik gemaakt werd. Bij Soejatoen was een projector opgesteld; te Moekden bevonden zich kabelballons.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

AMERIKA. (Vereenigde Staten van Noord-)

Op 30 Juni 1904 was de stand der marine:

12 slagschepen	tot. kosten 63	mill. Doll. (één à 4—6.5 mill. D.)	
2 pantserkruisers	" "	8,75	" "
11 beschermde kruisers	" "	25,8	" "
3 onbeschermdde "	" "	3,8	" "
28 oorlogsschepen	± 100	" "	" "

Het nieuwe kleedingvoorschrift is in zijn geheel opgenomen in de Army a. Navy Journal Nos. 2160/61.

BELGIË.

Mitth., Heft 3, geeft een overzicht van de technische uitrusting van het leger: een uittreksel uit het werk van DEGUISE: La fortification passagère etc. M. Woch., N°. 42, behelst een kort bericht over de inzendingen van KRUPP op de wereldtentoonstelling te Luik.

Het gewicht van de cavalerie-karabijn M. '89 is van 3,535 KG. teruggebracht op 2,970; tevens is eene nieuwe draagwijze voorgeschreven.

Voor de mobiele verdediging zullen de vestingen Namen en Luik bewapend worden met een aantal 8,7 cM. snelvuurhouwitseren op veldaffuiten. Groote herfstmanoeuvres zullen dit jaar niet plaats hebben. Int. Rev., April, waaraan deze berichten ontleend worden, geeft tevens een overzicht van de verschillende troepenscholen.

Rev. mil., April, bevat de oorlogsbegroting 1905:

<i>Gewone uitgaven:</i>	Centrale adm.	684.575.00	Fres.
	Soldijen en vergoedingen.	25.399.975.50	"
	Geneesk. dienst.	910.335.00	"
	Mil. scholen.	240.075.00	"
	Artillerie.	2.482.000.00	"
	Genie.	1.591.135.00	"
	Intendance.	17.866.709.31	"
	Div. tractementen.	427.754.68	"
	Pensioenen en onderstandenen.	392.000.00	"
	Onvoorziene uitgaven.	68.949.00	"
		50.063.508.49	"
<i>Buitengew. uitgaven:</i>		4.227.100.00	Fres.,
	Totaal	54.290.608.49	"

waaronder 3.032.500 voor verbetering der kazerneering.

De effectieve vredessterkte is 100.000 man, recrutencontingent 13.300 man (evenals in 1904).

CHINA.

Streffleur, April, bevat een kort bericht over de voorgenomen reorganisatie van leger en marine, met eenige bijzonderheden omtrent de bewapening en uitrusting.

DENEMARKEN.

M. Woch., N°. 49, behelst een kort bericht over de vredesverpleging van den soldaat. Jahrb., Febr., geeft een artikel over het nieuwe inf.-reglement.

DUITSCHLAND.

Int. Rev., April, bevat eenige mededeelingen omtrent de organisatie van het vrijwillige automobilistenkorps (zie ook Rev. mil., April); over de Keizermanoeuvres en de groote oefeningen in 1905.

N. M. B., N°. 14, geeft een uitvoerig overzicht van de oorlogsmarine, begin dienstjaar 1905/06. In aansluiting aan het vermelde omtrent de vereenvoudiging van het infanterie-exercitiereglement op blz. 255 der Rev. mil., geeft de April-afl. van dit tijdschrift daaromtrent eenige nadere bijzonderheden. Tevens een kort bericht omtrent het nieuwe exercitiereglement voor den trein (van 8 Dec. 1904), in aansluiting aan het vermelde op blz. 256 van de Rev. mil. Streffl., April, vermeldt vrij uitvoerig de leger- en marinebegroting 1905/06 met eenige bijzonderheden daaruit omtrent organisatorische veranderingen, vredessterkte, aanbouw van schepen, enz.

ENGELAND.

M. Woch., N°. 48, maakt melding van het nieuwe schietvoorschrift en van de aankondiging van een nieuw Infantry Training Manual, 1905. Uitvoerige mededeeling over de nieuwe bewapening der veldartillerie en over de marinebegroting 1905/06 behelst Int. Rev., April.

M. Woch., N°. 39, geeft een kort bericht over de door de Army Council besloten reorganisatie der cavalerie.

FRANKRIJK.

In aansluiting aan het vermelde in de Februari-afl. van de Jahrb., bevat de April-afl. een artikel over de marine-artillerie.

Int. Rev., April, geeft een kort bericht over het onlangs uitgegeven nieuwe schietvoorschrift voor de vestingartillerie. Tevens een uitvoerig artikel over het stelsel der landsverdediging in Frankrijk; eenige cijfers, opgaven en mededeelingen over de marine; een bericht over de manoeuvres in 1905 en eenige beschouwingen over de, weder aan den Senaat aangeboden, nieuwe legerwet. Streffleur, April, behelst een bericht over de groote manoeuvres in 1905; een kort bericht over het aantal bataljons bij de infanterieregimenten en eenige bijzonderheden omtrent de plan-

nen van den nieuwen Minister van Marine. Zeer uitvoerig bericht Jahrb., April, hieromtrent; daaraan wordt de volgende staat ontleend. Einde 1907 zullen de volgende Staten hebben:

	Duitschl.	Frankr.	Rusland.	Amerika.	Italië.	Oostenr.	
Pantser-schepen.	27*	28	21	23	19	16	*) Waaronder 8 minderwaardige schepen (de kustpantser-schepen, klasse Siegfried).
Pantserkruisers en groote kruisers.	15	23	14	28	6	2	
Torpedoboot-jagers.	22	58	35	16	13	7	

ITALIË.

Streffleur, April, geeft de bepalingen omtrent het gebruik van postduiven, die onlangs bij de cav. ingevoerd zijn.

Jahrb., April, bevat een uitvoerig bericht omtrent de marinebegroting 1905/06. M. Woch., N°. 41, behelst eene mededeeling omtrent een wetsontwerp, aangeboden aan den Senaat, beoogende de opheffing van het Hoog Mil. Gerechtshof.

In verband met het wetsontwerp, betrekkelijk het in staatsexploïtatie nemen van de spoorwegen, vermeldt Int. Rev., April, de 13 eischen, gesteld door de Deptⁿ. van Oorlog en van Marine. M. Woch., N°. 42, geeft eenige cijfers en gegevens uit het verslag over het Roode Kruis in 1904.

JAPAN.

Rev. mil., April, geeft een zeer uitvoerig artikel, bevattende de bij Keiz. Besl. van 29 Sept. '04 vastgestelde veranderingen in de recruteringswet van 1896 (er waren reeds veranderingen van April 1899; de vroegere wetten waren van 1875, '79, '83 en '89). N. M. B., N°. 13, geeft eenige beschouwingen over den velddienst der Japanners door een Japansch Overste.

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

De nieuwe voorschriften, betreffende de oefeningen in het gebruik der vuurwapenen en het vuurgevecht der cavalerie (in den vorm van „Nachträge" op de exercitiereglementen der cav.), worden besproken door Int. Rev., April. Rev. mil., April, ontleent aan het Verordn. Bl. van 18 Jan. l.l. de thans vastgestelde veranderingen in de uitrusting van de inf.- en jagertroepen.

Behalve de nieuwe veldart-formaties zullen volgens de legerbegr. 1905 opgericht worden: 1°. 4 nieuwe jagerbat^{ns}. voor Bosnië—Herzegowina; 2°. 1 bataljon telegrafisten en voor iedere inf.-divisie en bergbrigade eene patrouille telegrafisten; 3°. 10 machinegeweer-afdⁿ. van 2 sectⁿ. à 2 geweren voor de cav.-divⁿ. en 12 mach.-gew.-sectⁿ. (elk van 2 geweren) voor de bergbrigaden.

RUSLAND.

Aan dooden, gewonden en gevangenen heeft Rusland gedurende de eerste 14 oorlogsmaanden verloren rond 430.000 man. N. M. B., N°. 14, specificeert dit totaal.

Mith., Heft 3, geeft een zeer uitvoerig artikel, ontleend aan de Jan- en April-afl. van het Russ. Art. Journal, over de belegeringsartillerie en hare werkzaamheid vóór de opening van het vuur. Eenige bijzonderheden over den etappendienst van de legers in O.-Azië, vermeldt Rev. mil., April.

Int. Rev., April, ontleent aan Russk. Inv. van 14 Febr. '05 eenige cijfers, betreffende het aantal dooden en zieken in den oorlog.

SPANJE.

Rev. mil., April, geeft een uitvoerig bericht omtrent het nieuwe voorschrift (van 16 Dec. 1904) voor de voeding der troepen te velde en op manoeuvres.

SERVIË.

Jahr., April, vermeldt dat 300.000 Fres. zijn toegestaan voor het houden van vergelijkende proeven met diverse geschutsoorten en wel, zooals het in verschillende berichten luidt, van Creusot, St. Chamond, KRUPP, EHRHARDT en Skoda.

Boekaankondiging.

De Kortingwet. Geschiedenis en beginselen van de Wet van 24 Januari 1815 (Staatsblad n°. 5) en van aanverwante bepalingen, door Mr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE, Hoofdcornities bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. 's-Gravenhage, 1905. MARTINUS NIJHOFF.

De, thans nog van kracht zijnde, Kortingwet van 1815 regelt — zooals wellicht niet algemeen bekend is — tweeërlei onderwerpen. In de eerste plaats verbiedt zij het leggen van arrest op objecten, berustende onder de algemeene Landsadministratiën en in het bijzonder op eenige ordonnantie van betaling, reeds geslagen of nog te slaan, zoo ter zake van tractementen, soldijen of pensioenen, als ter voldoening van aannemingen, leverantiën enz.; breidt zij dit verbod uit tot gelden of objecten, berustende onder provinciale, plaatselijke of andere administratiën, voor zooverre die betrekking hebben op waterkeerende werken, en regelt zij de wijze, waarop degenen zullen moeten handelen, die, ter voldoening aan een vonnis of tot securiteit van eenige pretensie ten laste van particulieren of corporatiën, aanspraak maken op de evenbedoelde gelden of objecten. In de tweede plaats stelt zij regelen, volgens welke korting kan worden verleend op de tractementen en de pensioenen van de actief-dienende of gepensioneerde officieren van Land- en Zeemacht.

Waarom deze twee, op den eersten aanblik min of meer heterogene onderwerpen in eene wet zijn samengevat, is slechts historisch te verklaren, en het is nu juist de bijzondere verdienste van den Schrijver van het werk, waarvan wij den titel hierboven afschreven, dat hij ons, nagenoeg uitsluitend aan de hand van officieele bronnen, die historische verklaring duidelijk en volledig geeft.

Daar alles, wat op de kortingwetgeving betrekking heeft, haar oorsprong vindt in overwegingen van militairen aard — zij het ook, dat deze in den loop der tijden ook aan de voorziening in andere behoeften werd dienstbaar gemaakt — is het tot goed begrip der zaak noodig een juist inzicht te verkrijgen in de administratie van het leger, zooals deze in vorige (17^e en 18^e) eeuwen geregeld was, en deed de S. zijne beschouwin-

gen dan ook voorafgaan door een beknopt, zeer lezenswaardig overzicht van die administratie.

Uit den aard der zaak worden bij het schetsen van de wijze, waarop deze aangelegenheid zich in den loop der tijden verder ontwikkeld heeft, meerdere bijzonderheden op militair gebied medegedeeld, die voor de kennis der toestanden in het leger in het besproken tijdvak inderdaad niet zonder belang zijn.

Door het doen verschijnen van dezen arbeid heeft de S. ook de militaire literatuur met een zeer belangrijk werk uitgebreid.

van het ook voortaan door een bepaald voorleerswonder overzigt
van die administratie.
In ten zand der zaak worden bij het schetsen van de wijze waarop
deze aangelegenheid zich in den loop der tijden verhoort ontwikkeld heeft.
meerdere bijwerkingen op verschillend gebied medegedeeld, die voor de
kennis der lezenden in het jaer in het bespreken zijner indeling
niet zonder belang zijn.
Door het door verspreiden van dezen arbeid heeft de 2. out de
vrijwillige literatuur met een groot aantal van uitgevaard.

Ter aankondiging ontvangen:

Voorbereiding tot de edele kunst om menschen te regeeren. Naar de
34^e uitgaaf in het Italiaansch van den Markies DE PICOLO. Ten dienste
van hen, die wenschen te worden bekleed met gezag. *Amsterdam.* W.
B. MORANSARD.